

Helgådalsnytt

36. årgang • 2007

Utgitt av Helgådal idrettslag
Kr. 100.-

Prising på livet

Nårr kveillsso'la i væst går ne,
da finnes ei likar'n fre.
Mens mya hu surre åver b'lækkstille vainn,
å du står der me feskestånga i di hainn.
Duppen, dein ligg der me marskklussa puinn,
finnes de trivlear stuinn?
Kanskje'n feskspo'l sluke agne du har,
in mi'llom steina, gras, å litt star?
Så mens bå'le de sprake, å kjel'n bli varm,
du hørre kun føg'lan, som eineste"larm".
Da, prise du Hærren, du hi e gått,
å takke ferr live som du hi fått.

Iver'n

Forside: Strådalen
Foto: Håvard Elnes

Foto denne side: Eystein Ness

Helgådalsnytt

INNHOOLD

Bebyggelse og bosetting i Vera	2
..... Joar Olav Nesseemo, Bjørn Inge Langdal	
"Den gamle Smia"	31
..... Gudny Liff Urvoll	
Varde, Ward	32
..... Janne Högdin	
Strådalsamar og andre sørsamar på utstilling i Paris 1889	34
..... Åke Jünge	
Slik eg minnest pappa	43
..... Oddvor Haugan	
Husmannsplassen Engsvehaugan	46
..... Ottar Johnsen	
Fra Smådølan til farmer i Walnut Grove, Minnesota	49
..... Jon Bakken	
Med kamera i naturen	52
..... Eystein Ness	
Tre fuglearter i fokus	54
..... Arnstein Indal	
Hornugle	55
..... Jan Erik Frisli	
Aker-etableringen i Verdal	56
..... Olav Røhmesmo	
Halle kyrkjestad	58
..... Sigrd Urvold Selvig	
Kokkens hjørne	60
..... Lennart Nordberg	
Menderadioen	61
..... Iver Marius Tronsmo	
Jakten på Fauners gull	62
..... Håvard Elnes	
Marta Vømmølbuens festival	68
..... Ingrid Marie Elnes	
Veresfestivalen	70
..... Håvard Elnes	
Kryssord. Spørrekonkurransen	72
..... Rune Leirset	

UTGIVER

Helgådals Idrettslag, 7660 Vuku
Ansvarlige redaktører:
Håvard Elnes, Joar Olav Nesseemo
Øvrige medlemmer i redaksjonskomitéen:
Brit Ness, Arnt Kjesbu, Johs. Overmo

TIDLIGERE UTGAVER

Årgang 1972 - 1979: Utsolgt
Årgang 1980 - 2003: Pakke kr. 300,-
Årgang 2004: Kr. 70,-
Årgang 2005 - 2006: Kr. 80,-

Layout: WOW Reklame AS • www.wow-medialab.com. Trykk: Kai Hansen

Flott gave til Helgådalsnytt

I anledning Bjørn Rotmos begravelse ønsket hans etterlatte, kona Esther og dattera Lillian, at pengene som kom inn skulle gå til Helgådalsnytt. Dette mente de var i tråd med Bjørns ønske. Bjørn var i alle år en ivrig leser og delvis bidragsyter til Helgådalsnytt. Pengene er brukt til innkjøp av en bærbar datamaskin. Vi takker for gaven!

- Redaksjonen

Bebyggelse og bosetting i Vera

Vera er en perle av en fjellbygd, med Veressjøen i sin midte, og omkranset av vakre fjell og mye natur. Tidligere et samfunn hvor innbyggerne levde uten mye kontakt med storsamfunnet, i dag et viktig rekreasjons- og hytteområde for mange utenfor bygda.

Fremdeles er bosettingen bevart med omtrent 20 fastboende, noe som gjør at Vera fremdeles er et levende lokalsamfunn.

Vera ligger i drøy avstand fra bosettingen lengre ned i Helgådalen og det er hele femten kilometer fra Vera kirke til Kleppen. Tidligere var fjellbygda temmelig isolert med dårlig sommervei over Veresfjellet og uten veiforbindelse i vintermånedene. For veresbyggene var derfor forbindelse med nabobygder på svensk side mer naturlig enn med Helgådalen. På sekstitallet ble verden mindre også i Vera med vinteråpen vei, posttjeneste og elektrisitet. Lenge før turisme og friluftsliv ble vanlig var Vera godt etablert som utfartsområde, og spesielt var Sveet med Aslaug og Ingvald Tronsmo en institusjon som gjorde Vera kjent langt utenfor Vera og Helgådalen.

Dagens bebyggelse i Vera strekker seg fra Storlunet lengst vest og til Strådalen og Sørvera i øst. Det er også innenfor dette området at de aller fleste av de 300 hyttene finnes. Mange fra mer bebodde områder finner sjelefred og rekreasjon i naboskapet med Veressjøen, Lakadalen og Juldalen.

Det tidligste spor av menneskelig aktivitet i Vera er en steinalderbosetting som er fra fem til syv tusen år gammel. Sporene etter denne finnes ved Bomlunet hvor det finnes rester etter primitive redskaper som piler og

øks. Neste spor etter bosetting er jernvinneanlegget som finnes ved Slaggåsen vest for Ørvillbekken. Fagfolk mener at det trolig er storbønder lengre ut i bygda som stod bak utvinninga av jern i Vera og at de sendte tjenere dit for å arbeide. Dette var trolig ikke fast bosetting, men enkle hus og utstyr for å arbeide der deler av året.

I følge boka "Ødetid og gjenreisning" av Jørn Sandnes hadde Vera bosetting i høymiddelalderen, altså før 1350 og mest trolig tilbake til 1200-tallet. På den tiden var det vekst i folketallet og mange utkantområder ble derfor ryddet og tatt i bruk til jordbruk. Det sies også at Vera lå øde i senmiddelalderen, altså i perioden 1350 til 1500. Forklaringen på dette er nok Svartedauen (1349-1350) som la mange gårder øde og som gjorde at overlevende fra utkantene flyttet til bedre gårder som stod tomme lengre ned i bygda.

Vår tids bosetting i Vera kan trolig spores tilbake til ca. 1750. Da var det en bosetting på stedet som er kjent som Surrusvollen. Surrusvollen ligger ved den sør-østre siden av Veressjøen, der hvor Ørvillbekken løper ut i vannet. Lærer Peder Brønstad undersøkte årringene på en trestubbe der og regnet

seg tilbake til ca. 1750. Bosetteren på Surrusvollen var en med navn Sørn fra Solør. En muntlig fortellertradisjon fra Vera mente å tidfeste denne bosettingen tilbake til 1650, men det finnes ingen andre belegg for dette.

De første bosetterne i denne tiden var rydningsfolk som møysommelig etablerte fast bosetting på bostedene som er kjente i dag. Det er ikke overraskende at Strådalen, som ligger mest avsides til, var den siste av de mer prominente gårdene som ble ryddet. Nye boplasser ble ryddet helt frem til 1850, men mange av stedene var i bruk kun i en kort periode og ble raskt nedlagt. Dette er derfor steder som er ukjente for de fleste i dag. Det er verd å merke seg at de aller fleste nybyggerne kom utenbygds fra, typisk fra Meråker, Trysil, Åsnes, Jämtland og Värmland. Nesten ingen av de første bosetterne kom fra Helgådalen eller Verdalen. Dette er logisk i og med at det var vanskeligere å få til utkomme oppe i fjellbygda enn lengre ned i dalen. Det må derfor antas at de som kom langveis fra, reiste fra områder med vanskelige levekår og at de søkte bedre muligheter andre steder, kanskje også uten å vite veldig mye om hva som ventet.

Veien til Vera

Veien til Vera slik den er beskrevet av Johannes Overmo:

Det var i Brattåslunet Jon Rydning påsto fisken var så stor før i tiden at den vaket etter svalene. Beveren har også fast tilholdssted her. Så går vegen opp Brattåsåsene, som i dag går helt opp til Såggåmyrin. Gamlevegen hadde et par bakker som kom bort da vegen vart omgitt, nemlig Finnkjerringbakken og Trygbakken. Like før vi bikker opp på Såggåmyrin går det en traktorveg til høyre, sørover, til Mosesmyrene og Svenskbruhølet. I nord fra Såggåmyrin ser man over Ferlandet til Fagerlifjellet og de to gamle stieiene Øverglenna og Nerglenna.

I østre ende av Såggåmyrin går en ny bomveg til Ottmosetra og Ottmosetertjønnen. Så står Vargåsen for tur. Bakgrunnen for navnet vet vi ikke, men det har utvilsomt vært en episode med en varg her en gang i tiden. Sør for toppen av Vargåsen går en dyp dal som heter Blankdalen. Her lette Jack Australia mang en gang etter en skatt som skulle være begravd her, men letingen var visstnok resultatløs.

I østre kant av Vargåsen går en av Haldodalene nordover, og så kom-

Vera

mer man til Sjulseterdalstjønna. På andre siden av denne tjønna går ei stilei sørover opp Rotbrekka og til Fiskløysingen som ligger øst for Tørganvola. Nå begynner det å halle ned mot Djupdalen. Sist vegen ble omlagt her var i 1981. Tidligere gikk vegen helt ned til ei smal bru over

>> Grønås Lapplæger. Foto: Eystein Næss

>> Sisselvoldbrua

bekken som var vanskelig å komme over med større biler. Den gamle vegen gikk av i sørlig retning når man begynner å bikke ned i Djupdalen, den vegen gikk om Karitjønna og kom opp ved Bringsåsen. Når man kjører opp fra Djupdalen i østlig retning kan man se Flysetra på nordre side av Helgåa. Det var her Henry

Oliver Rinnan med følge ble fanget 15. mai 1945.

Opp fra Djupdalen kommer man til en bomveg som går nordover til Svensklunåsene. Like etter kommer man til Brurhølet og deretter til Bringsåsvollen. Navnet kommer av en Ole Bringsås som kom hit rundt

1800 fra Värmland, fruene var søster til Tron Tronsen på Tronsmoen. På venstre side av vegen her oppe på Bringsåsvollen er det en parkeringsplass som er utgangspunkt for å gå til Svensklunet, Flysetra og Storbekkdalen. Hytteeierforeningen har laget en fin sti som er barklagt med duk under. Det er mange hytter her, i alt ca. 100 hytter i Bringsås og Stortjern hyttefelt. Når man kommer til Stortjern går det en

man skal opp til Fiskløysingen, man følger da Haldodalen og passerer et par fine tjern.

Enda en parkeringsplass ligger like før man kommer til Storlunetra som nå er dyrka mark. Like før Storlunetra går gamlevegen videre østover langs elva til den gikk over elva på dammen et par hundre meter høyere opp enn nybrua. Det ligger en del hytter langs vegen til Storlunet, som er et fint utgangspunkt hvis man tenker seg innover til Lakadalen. Den gamle boplassen Tveråholman var bebodd fra 1895 til 1909, ca. 2 timers gange fra Storlunet.

Den gamle brua gikk som nevnt etter dammen ovenfor Storlunet, og de gamle karene står ennå. Videre oppover kommer en snart til den nedlagte gården Rønningen, der det vokste opp en del fargerike personer med Jon Rydning som den mest fargerike av dem alle. "Nå forstår jeg hvorfor Ole Rønningen har så kraftige sønner", skal Morten Moen ha sagt en gang han åt kraftig elgsodd.

Forbi Rønningen passerer Bev-

>> Det siste jordiske gods etter beboerne på sameboplassen Haugen

bomveg til venstre, Kudalsvegen, anlagt av hytteeierforeningen. På andre enden av Stortjern ligger et handikaplegg fra 1987 som er velholdt, i hvert fall hittil. En bomveg går opp til venstre til hyttefeltet der. På østre side av Stortjern går en avlingsveg til et dyrkaareal sør for tjernet. Derfra er det et fint utgangspunkt hvis

erlunet, så kommer veikrysset til Tronsmoen, og da begynner de mektige Skjækerfjellene på svensk side å dukke opp av horisonten. Noen hundre meter lenger fram begynner man å se den vakre Veressjøen, og snart får man se den vakre Vereskirka fra 1899, "Fjellbygdas midtpunkt", som er brukt til skolestue, lærerbolig og

forsamlingslokale. Gravlunden var tatt i bruk 20 år før kirka ble bygd. Kirkas 100-årsjubileum ble behørig feiret med Kong Harald til stede, og kongen var ikke snauere enn at han nevnte sitt besøk i Vera i sin nyttårstale i 1999-2000.

Videre østover passerer Finnvolan, der det har vært samebosetting før i tida. Så kommer man til Vera samfunnshus, som ble bygd i 1956. Brua over Strådøla ble bygd året før, i 1955. Før den tid hadde det vært ei smal bru over elva her.

Første gården en kommer til etter brua er passert, er Sisselvolden, som i gammel tid var seter under gården Haug der Sissel Collin var en myndig driver. Forbi Sisselvolden kommer vegkrysset til Strådalen, som ligger like ved grensen til Sverige.

Neste gård på vegen mot Sørvera er Sveet, som hadde gjestgiveri fra 1909 til 2006. Der ble gjestene mottatt med vennlighet og god mat, og det ble et stort tap for fjellbygda at gjestgiveriet ble lagt ned. De gårdene som da står igjen er Sørvera og Sørmoen.

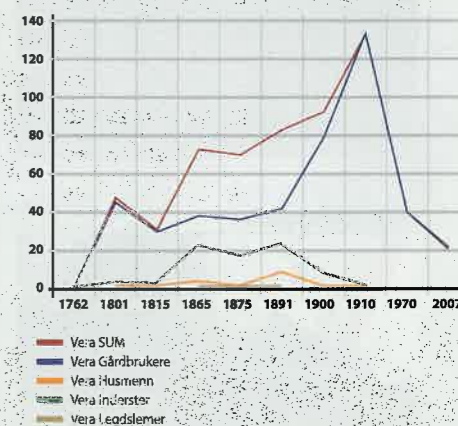
Det er fine muligheter til turer videre fra Vera. Fra Sørmoen til Åsingen på svensk side er det bare 4 kilometer. Turistforeningens løypenett gikk om Sveet mens gjestgiveriet var i drift, nå er det i ferd med å bli omlagt idet Turistforeningen har kjøpt ei overnattingshytte ved Bringsåsen. Fra Strådalen er det dessuten fine muligheter til fjellturer både sommers og vinters tid.

Kilder

- Veresboka (artikler av Håvard Elnes)
- Diverse artikler i tidligere Helgådalsnytt
- Kirkebøker, folketellinger og bygdebøker for Verdal og andre steder
- Artikkel om Vera av Peder Brønstad
- Notater gjort av Ingvald Tronsmo
- GPS-registrering av Johannes Overmo
- Tilrettelegging av kart av Alf Roksvåg
- Nye bilder av Håvard Elnes og Joar Nessemo
- Gamle bilder fra Helgådalsnyttts billedarkiv
- Informasjon fra flere personer med tilknytning til Vera

BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I VERA

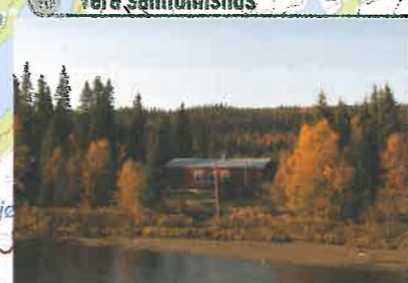
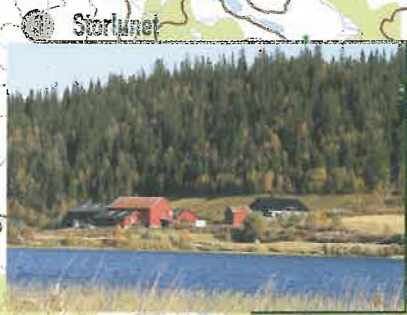
Som for resten av Helgådalen var det en jevn stigning i folketallet fra 1800 til 1910 i Vera, kun forstyrret av en liten nedgang fra 1801 til 1815. Denne nedgangen finnes også i andre områder i Helgådalen og kan forklares med vanskelige levekår og muligens at det var få personer i produktiv alder akkurat da. Tallene viser videre at folketallet har gått drastisk ned siden forrige århundreskifte. I 1910 var det registrert 130 innbyggere mens tallet i dag er omtrent 20 fastboende. Årsaken til nedgangen er utvilsomt knyttet til stor avstand til Verdalsøra, og det faktum at gårdsdriften i Vera har blitt mer krevende på grunn av dårligere lønnsomhet kombinert med kortere vekstsesong enn noen mil lengre utover i dalen. Skolen i Vera var i drift helt til 1998, etter det har elevene gått på skolen i Volden. Statistikken viser at det har vært få husmannsplasser i Vera. Dette er logisk i og med at det har vært få og ganske små gårdsbruk hvor

det var få muligheter for etablering av husmannsplasser. Det var dessuten områder lengre utover i dalen som egnet seg bedre for etablering av husmannsplasser når behovet meldte seg for fullt fra ca. 1850. På de små gårdsbrukene var det hverken behov for eller rom for tjenere og derfor er også andelen av slike veldig liten. Imidlertid var det noen få leieboere (inderster) på gårdene i Vera.

BOSTEDENE I VERA

1. Grønli
2. Bringsåsvolden
3. Storlunet
4. Tveråholman
5. Rønningen
6. Lohaugen
7. Tronsmoen
8. Tronsmosetra
9. Nordvera Vestre (Vestat)
10. Vera Kirke
11. Bjørke
12. Nordvera Østre (Østat)
13. Norheim (Sigurdstuggu)
14. Simonbakken
15. Finnvollan
16. Vera Samfunnshus
17. Sisselvolden
18. Sørvera (Sveet)
19. Sørvera (Nedigården)
20. Sørenget (Synnerenget, Reina)
21. Bruhaugen
22. Sørvera, Sørmoen (Symoa)
23. Surrusvolden
24. Koian
25. Strådalen Vestre
26. Strådalen Østre
27. Svensk-Strådalen (Østpåmoen)
28. Eln Marja Haugen (Litl-stugguajlet)
29. Larsåsen
30. Finnburet
31. Haugen
32. Heggøya
33. Grønås Lapplæger
34. Bringsvolden
35. Fagerlia

Bostedene i Vera

Bostedene som er beskrevet i denne oversikten er alle nåværende bosteder og tidligere kjente bosteder. Til hvert bosted er det forsøkt å gi en kortfattet, men ikke komplett, beskrivelse av personer og familier som har vært bosatt der. Flere samiske boplasser lå på svensk side av grensa, men det er naturlig å si at disse tilhører Vera på grunn av den nære forbindelsen med gårdene i Strådalen.

1 Grønlia

I lærer Peder Brønstads nedtegnelser har vi funnet følgende om Grønlia. Han intervjuet i 1928 Ingebor Olsdatter Fergeberget i Sørvera. Hun var da 78 år gammel og fortalte da følgende om Grønlia:

"Uti Grønlia skulde det i gamal tid ha vore gjestgivarvargard. Ho trur det må vera på sletta austanfor og nordanfor Svartholtjønnene at garden har stått; det er så fin ei sletta der. Utanfor Svartholtjønnene skal der vera ein stein med innskrift. Gunnar Esingen og Ole Haldorsen har sett den ein gong, men Ole segjer at den er vanskeleg å finna. Han hugsar at der stod eit årstal på den, det var syttan hundrad og noko meire, hugsar ikkje visst kva det var".

Dette bekrefter at det har vært bosetting på Grønlia i gamle tider.

2 Bringsåsvolden

I 1801 het oppsitteren på Bringsåsvolden Ole Johansen Bringsås. Han ble født 1772 på Bringsåsen, Norra Finnskoga i Värmland. Bringsåsnavnet her i bygda stammer fra Värmland i Sverige. Når folk flyttet på den tiden var det vanlig å gjenkalle stedet de flyttet til med et navn fra stedet de kom fra. Derfor kalte han stedet Bringsåsvolden. Hans kone het Anne Tronsdatter født ca. 1769. Hun var fra Moldberget, Åsnes i Hedmark. Bringsåsvolden ligger på østsiden av Djupdalen og ble ryddet av Ole Johansen like etter år 1800. Sønnen Jon Olsen Bringsås ble født i 1800 på Kulslid, så de kom til Bringsåsvolden i 1800 eller 1801. Det er også den samme familien som bor der i 1815. Skattemanntallet fra 1820 gir følgende opplysninger: "Ole Storlunet Jubdahlen, rydningsmand". Det er da også nevnt en annen rydningsmann, Ole Andersen som bodde der.

Skattemanntallet fra 1825 angir flere rydningsmenn på plassen. Det er Ole Johansen Bringsås og hans tre sønner Jon, Ole og Peder Olsen Bringsås (Peder Brings). Ole Johansen Bringsås, alias "Gammelbringsen", døde i 1829 på Bringsåsen i Vera. Hustruen Anne Tronsdatter døde i 1824 på Prestegårdsvald. Kort tid etter at "Gammelbringsen" døde rundt 1830, ble denne plassen fraflyttet. Etter det vi har funnet ut var det bosetting på Bringsåsvolden i ca. 30 år. Johannes Overmo har bidratt med følgende tradisjonshistorie om Gammelbringsen:

Ca. en kilometer sør for Bringsåsvolden, på sørsida av skogåsen Kåren, ligger et lite tjern som heter Karitjønnna. Vegen til Vera gikk forbi Karitjønnna i gamle dager fram til ca. 1900. Om bakgrunnen for navnet Karitjønnna sier tradisjonen at Gammelbringsen hadde eit tjernestejente som hette Kari. Kari ønsket å slutte i jobben, og forlangte restoppgjøret utbetalt. Dette fikk hun, og la i veg ned mot bygda. Da tok Bringsen med seg også, sprang over Kåren og la seg i bakhold. Da Kari kom forbi, sprang han fram og slo henne i hjel, tok de eiendelene hun hadde og senket liket i tjernet. I høstkvelder med måneskinn skal en kunne se ei kvinnehånd som stikker opp av vannskorpa. Dette er ei tradisjonshistorie, vi har ikke funnet noe skriftlig materiale som kan fortelle om historien er sann.

3 Storlunet

Det er svært vanskelig å fastslå hvem som var den første som bosatte seg i Storlunet. Sannsynligvis var det en person som ble kalt "Storlunjamten". Han var kjent som en svært flink smed og var trolig av rugfinnætt. Blant rugfinnene var det mange flinke smeder. Hans egentlige navn var Peder Nilsen Væren født 1732 i Åre. Hans kone het Beret Olsdatter født 1720 i Åre. De giftet seg 26/12-1756 i Undersåker kirke og i kirkeboka står det: "Pær Nilsen Mon og Britha Olofsdotter, pige i Skalsstugan". Mon er sannsynligvis det samme som Skalsmoen. De flyttet til Storlunet i 1766/1767, og Peder døde der i 1779. Han ble gravlagt ved Kall kirke i Jämtland. Kona Beret og datteren Marta reiste trolig tilbake til Sverige etter at Peder døde.

Neste bruker vi kjenner til i Storlunet er Ole Tronsen født ca. 1749. Han var fra Moldberget i Åsnes på Hedmark. Hans kone het Peternille Pettersdatter født ca. 1760. Hennes fødested er ukjent, men hun er nok også kommet sørfra. Det var stor innflytting fra Trösil, Finnskogene og Värmland til disse traktene rundt 1800 og tidligere. Sannsynligheten er stor for at Ole Tronsen er bror av Tron Tronsen og Peder Tronsen på Tronsmoen, samt at Anne Tronsdatter gift med Ole Jonsen Bringsås er hans søster. Det som gjør det ekstra vanskelig er at de som bodde på Bringsåsvolden ble telt under Storlunet i 1801.

I 1815 er det kommet en ny bruker til Storlunet. Han het Anders Eriksson Spelman født 1754 på Tjärntorpet. Tjärntorpet ligger sørvest for Fäviken i Kall. Han ble i 1789 gift med Kerstin Persdotter født ca. 1757. Hun var fra Sundet i Kall. Anders og familien har "rymt til Norrie" i 1795. De er på Ottermoen i 1796 og på Holmlivald (Jamt-plassen) i 1801. Anders Eriksson Storlunet døde på Kolstad i 1837. Kerstin døde i 1833 i Storlunet.

I 1836 og 1838 het oppsitteren Anders. Han er sønn

til Anders Eriksson Spelman. Anders Andersson ble født 1792 på Tjärntorpet og gift i 1816 med Gjertrud Johansdatter Kulslivald født ca. 1778. De bodde i Storlunet til ca. 1840 da de flyttet til Bynahaugen i Volden. Gjertrud døde i 1844 på Bynahaugen og Anders døde samme sted i 1864.

Sevald Olsen – senere Sevald Olsen Skavdal - var en kortere periode i Storlunet i 1830-årene. Hans sønn

>> Storlunet

Ole Sevaldsen Green ble født der i 1837. Sevald var født 1803 på Nessvald i Verdalen. Han ble i 1832 gift med Karen Olsdatter Prestegårdsvald født 1804 på Haugen. Sevald døde på Skavdalen i 1902 og kona Karen døde på samme sted i 1881.

Den 17/5-1841 ble Peder Eriksen fra Meråker leilending på gården. Han var født 1805 på Lillevolden i Fersdalen. Hans kone het Ingeborg Johnsdatter født 1810 på Nyhustrø i Meråker. Han drev gården godt og var en

STORLUNET	1700	1800	1900	2000
Peder Nilsen Væren • Beret Olsdatter	1766-1779			
Ole Tronsen • Peternille Pettersdatter	1800-1801			
Anders Andersson Storlunet • Gertrud Johansdatter Kulslivald	1815-1841			
Anders Eriksson Spelman • Kerstin Persdotter	1815-1833			
Sevald Olsen Skavdal • Karen Olsdatter Prestegårdsvald	1837-1837			
Peder Eriksen Lillevolden • Ingeborg Johnsdatter Nyhustrø	1841-1887			
Iver Olsen Trøbakk • Pauline Sørensdatter Byvald	1881-1900			
Martin Mikalsen Storlunet • Hanna Marie Thomasdatter Helgås	1900-1961			
Magne Storlunet	1906-1981			
Arne Storlunet	1910-1933			
Olaf Storlunet	1915-1997			
Stig Jønsson • Ingrid Minsås Jønsson	1982-2007			

velstandsmann. Peder Eriksen Storlunet døde i 1887 i Storlunet. Kona Ingeborg døde i 1897 på Kleppen. De hadde ingen barn.

Etter Peder Eriksen kom Iver Olsen født 1853 på Ottermoald til Storlunet. Han ble i 1880 gift med Pauline Sørensdatter født 1861 på Byvald i Verdal. Før han kom dit hadde han vært en stund på Sveet i Sør-Vera. Vi vet at Iver Olsen og kona er i Storlunet i 1881 for da blir deres første barn født der. Omkring 1901 flytter Iver Olsen Storlunet til Nordkleiva i Volden. Deres yngste barn er født på Langdal lille i 1903. Iver Olsen flytter senere til Trøbakken vestafor Langdal lille, og er bedre kjent som Iver Olsen Trøbakke. Pauline døde i 1907 på Trøbakken og Iver døde i 1941.

Neste bruker på gården ble Martin Mikalsen Nessemo født 1873 på Nessemoen i Helgådalen. Hans kone var Hanna Marie Thomasdatter Helgås født 1881 på Helgås. De giftet seg i 1900 og deres første barn Mathilde ble født 1901 i Storlunet. Martin Mikalsen Storlunet kjøpte gården av Verdal kommune den 26/11-1925. Skjøte på gården ble utstedt 19/10-1928 og tinglyst 15/11-1928. Martin døde i 1960 i Storlunet og Hanna døde i 1961 på samme sted.

Etter Martin Storlunet tar hans to sønner Magne og Olav (Olaf) Storlunet over gården i 1962. Skjøte ble utstedt 14/5-1962 og tinglyst 7/7-1962. Magne ble født 1906 i Storlunet og døde samme sted i 1981. Olaf Stor-

>> Familien Storlunet.
Fra venstre: Borghild, Hanna, Maren, Torbjørg, Matilde, Martin, Arne og Magne

lunet ble født 1915 i Storlunet og døde der i 1997. De var begge ugifte. De eide gården sammen til Magne døde. Fra da av eide Olaf gården alene.

Nåværende eiere og brukere er Stig Jønsson og hans kone Ingrid. Stig ble født 1954 i Storlunet. Han giftet seg i 1981 med Ingrid Minsås født 1959 i Hyggelia i Volhaugen. Stig tok over Storlunet i 1982 etter onkelen Olaf Storlunet. Skjøte på gården ble utstedt 1/6-1982 og tinglyst 22/2-1983. Stig forteller at han flyttet dit høsten 1982 og startet med restaureringen. Kona Ingrid flyttet dit i 1983. Stig er barnebarn av Martin Mikalsen Storlunet.

Tveråholman

Dette nedlagte bostedet ligger på vestsiden av elva Tveråa, like nedenfor der hvor Lakaelva renner ut i Tveråa. Stedet ligger øde til og uten noen annen bebyggelse i rimelig nærhet, nærmeste bosted er Storlunet som ligger omtrent en mil unna. Stedets historie startet som setervoll og første kjente seterdrift var gården Forbregd, men tidspunkt for dette er ukjent. Holmli Østre hadde seterdrift der i perioden fra 1865 til 1883, 1883 var siste år for seterdrift der.

Fast bosetting på Tveråholman ble det for første gang i 1894. Da flyttet Arnt Martinus Antonsen, hans kone Marie Andreasdatter Vangstadvald og hennes sønn, Anton Rømo født 1887, dit. Marie hadde også sønnen Marius

>> Tveråholman 1925

>> Martha Tveråholman Haldorsen

<< Harald Haugen

Olsen født 1891, men det vites ikke om han var med på flyttingen dit. Sammen med dem var også Maries bror Johan og hans kone Julie. Sistnevnte familie bodde på Tveråholman i kun ett år før de flyttet. Arnt var født på Ytterøya i 1853 og reiste rundt i bygdene som kremmer. Til Helgådalen og Vera kom han som kremmer og slåttkar, og det var trolig slik han fikk ideen om å bosette seg på Tveråholman. Marie var født i 1869 på

Bakklandet i Trondheim og paret giftet seg i 1892 i Vuku kirke. Arnt eide ikke stedet, men han fikk en leiekontrakt med grunneieren Værdalsbruket i 1893 mot en årlig avgift på 20 kroner.

Arnt og Marie fikk barna Ragna født 1895, Marta født 1897, Harald født 1900 og Maren født 1902. Ragna var gift med Edvard Ottermo og bodde på Nersveet og døde i 1989. Marta var gift med Halvar Haldorsen og døde i 1942. Harald Haugen var gift med Nella Rønning og døde i 1986. Maren Storneset var gift med John Kristian Kulsli og døde i 1978. Harald var forøvrig den eneste av barna som ble født hjemme på Tveråholman.

Det fantes noen primitive bygninger etter seterdrifta da Arnt og Marie etablerte seg der i 1894 og disse tjente som tilholdssted den første tiden. I løpet av det første året ble det bygd stue og uthus, på det meste hadde de fem til seks kyr i fjøset. I tillegg til husdyra livnærte familien seg av rypefangst og fiske i de store fjellområdene rundt gården. Livet på Tveråholman fikk en tragisk slutt da Marie døde av tuberkulose i 1903, bare 34 år gammel. Det ble umulig for Arnt å ta seg av barna alene og en etter en måtte han plassere barna hos forskjellige familier nede i bygda. Ragna var

>> Harald Haugen

<< Etterkommere etter Marie og Arnt Marius Antonsen i 2003. Svein Ove Kulsli, John Olav Kulsli, Olav Kulsli, Marit Elnes og Stig Garli.

den siste som reiste da hun flyttet til Helgåsen mellomjula i 1903. Familiens tragiske skjebne brøt ned livet til Arnt og han forlot Tveråholman for godt i 1909. Han ble senere plassert på et mentalsykehus i Bergen i 1911, hvor han også døde i 1918.

Vinteren 1924-1925 var det tømmerdrift ved Tveråholman og da ble husene satt i stand slik at de kunne brukes som innkvartering. Senere, fra 1930 og utover, brukte Egil Erbe husene som innlosjering under rypejakt i Lakadalen før Erbehytta ble bygd noen år senere. Husene på Tveråholman brant ned under mystiske omstendigheter i 1943 og i dag er det kun merker etter grunnmuren som vitner om bosettingen. Helgådals Idrettslag reiste en bauta den 7/10-1979 til minne om familien til Arnt Martinus Antonsen.

Mer om dette bostedet kan leses i Helgådalsnytt 1975 om Harald Haugen og Helgådalsnytt 1979 om Tveråholman.

>> Arnt Marius Antonsen står bak, fremhevet i bildet

5 Rønningen

Dette småbruket ble ryddet fra 1906 og utover. Det var Ole Johansen Rønning som ryddet plassen. Ole var født 1871 på Sveet i Sørvera, og han ble gift i 1895 med Berith (Beret) Benjaminsdatter Sisselvold født

>> Flyfoto av Rønningen i 1956.

<< Bak fra venstre: Johan, Benjamin, Jon og Helmer. Midtre fra venstre: Nella, Ingeborg, Margrete, Olga og Signe. Sittende foran: Beret og Ole Rønning

>> Rønningen

1870 på Sisselvolden. Beret og Ole flyttet til Rønningen i 1908 sammen med resten av familien. De kom fra Tronsmoen hvor de hadde bodd og virket tidligere. Deres datter Nella Hansine ble født på Rønningen i 1909, og er derfor den første som ble født på denne plassen. I 1953 kvittet Ole seg med leiekontrakten som han hadde inngått tidligere. Da kjøpte han eiendommen av Verdal kommune. Beret Rønning døde i 1953 på Rønningen. Etter at Ole ble eldre drev han Rønningen sammen med sønnen Helmer Rønning født 1901 på Sisselvolden. Ole og Helmer Rønning flyttet senere til Strådalen hvor Helmer ble boende resten av sitt liv. Helmer døde i 1974. Ole Rønning flyttet etter en tid til Helgås østre hvor han bodde sammen med sin datter Olga Rønning. Den siste tiden av sitt liv var Ole Rønning på Verdal aldersheim. Han døde i 1966. Ole og Beret Rønning er begge gravlagt på Vera kirkegård.

I 1954 kjøpte Sigvald Sjømæling født 1926 gården Rønningen av Ole Rønning. Sigvald og Ruth Sjømæling bodde på Rønningen sammen med Ole og Helmer sommeren 1954 til snøen kom. Da ble Rønningen fraflyttet. Sigvald overtok senere Tronsmoen. Derfor er Rønningen nå en del av Tronsmoen.

6 Lohaugen

Denne boligen ble bygget i 1985 etter at Sigvald hadde solgt Tronsmoen til sønnen Jan Jørgen Sjømæling. Tomta til Lohaugen ble kjøpt av Værdalsbruket i 1985. Lohaugen ligger nord for elva like ved Tronsmoen. Lohaugen er identisk med navnet på fødestedet til Sigvalds far, Jørgen Sjømæling, som var fra Aure på Nordmøre. I 2007 er det fremdeles Sigvald og Ruth Sjømæling som bor på Lohaugen.

>> Lohaugen

>> Tronsmoen ca. 1915

7 Tronsmoen

I 1801 er det er to oppsittere på Tronsmoen eller Vestværen som det het da. Vestværen var to gårder på den tiden. På Væren vestre (østre part) het oppsitteren Tron Tronsen født ca. 1761. Han var fra Moldberget i Åsnes, Hedmark. På Væren vestre (vestre part) het oppsitteren Peder Tronsen født ca. 1750. Han var også fra Moldberget i Åsnes, Hedmark. Tron og Peder var ganske sikkert brødre. Tron kom til Vera i 1799 og sannsynligvis var det flere med i hans følge enn bare familien. Kona til Peder het Lisbet Danielsdatter født ca. 1760. Hun var også fra Åsnes i Hedmark. Peders familie hører man ikke mer om, så de flyttet nok ganske snart fra bygda.

Tron Tronsen og familien ble boende i Vera. Tron ble gift i 1797 i Trysil med Berte Andersdatter født 1773 i Andersgården nordre i Tørberget, Trysil. De to gårdene i Vestvera ble trolig slått sammen til en gård etter at Peder Tronsen flyttet. Etter hvert ble denne gården kalt Tronsmoen etter Tron. I 1815 var det Tron Tronsen og hans familie som brukte gården. Ifølge matrikkelen fra 1838 var Tron oppsitter på gården da også. Tron Tronsen døde i 1851 i Nordvera. Det var da en god stund siden han brukte gården. Hans kone døde i 1849 på Helgås vestre.

Sønnen, Andreas Tronsen, født 1799 i Trysil brukte også Tronsmoen noen år. Allerede i skattemanntallet fra 1825 er Andreas Tronsen oppført som rydningsmann på Tronsmoen. Hans kone het Kirsti Eliasdatter født ca. 1808 på Snåsa. De ble gift i 1839. I en periode bodde de på Helgås, men senere brukte de Tronsmoen. Andreas døde i 1859 på Åsenvald i Ulvilla, og Kirsti døde i 1861 på Holmlia.

I 1852 kom det nye brukere til Tronsmoen. Da ble Lars Larsen født 1815 i Meråker leilending på gården. Lars og kona Ingeborg Olsdatter Nyhus født 1810 i Meråker melder innflytting til Verdalen i 1852. De ble brukere på Tronsmoen i en lang periode. Lars Larsen døde i 1898 på Tronsmoen og kona Ingeborg døde samme sted i 1888.

Fra 14/4-1899 ble Iver Johnsen Funtaunet fra Meråker bruker på Tronsmoen. Iver Johnsen ble født 1856 på Funtaunet i Meråker. Hans kone Ingeborg Sørensdatter ble født 1856 på Tronsmoen. De giftet seg i 1881 i Meråker og deres første barn, Ole, ble født der i 1882.

Deres andre barn, John, ble født 1885 på Tronsmoen, og fra da av er de med og driver gården. Iver Johnsen døde i 1903 på Tronsmoen og kona Ingeborg døde samme sted i 1901. Etter farens død brukte sønnene Ole og John Iversen Tronsmo gården en tid.

I 1907 ble Tronsmoen ledig for de som bodde der flyttet tilbake til Meråker. Gården ble da forpaktet av Iver Johannesen født 1862 i Nordvera østre. Iver ble i 1887 gift med Henrikka Nilsdatter Stor-Rensjøen født 1862 i Jämtland. Iver og Henrikka flyttet i 1907 fra Sveet til Tronsmoen og bosatte seg der. De drev nå begge gårdene, både Sveet og Tronsmoen. Den 26/11-1925 kjøpte Iver gården Tronsmoen av Verdal kommune. Iver døde i 1939 på Tronsmoen og Henrikka døde samme sted i 1932.

I 1937 solgte Iver Johannesen Tronsmo gården til sønnen Johannes Tronsmo født 1887 i Nordvera østre.

<< Familien Tronsmo i 1919, Bak fra venstre: Johannes, Ingvald, Ola, Nils og Beda. Sittende foran: Iver og Henrikka.

>> Familien Tronsmo i 1912, fra venstre: Ingvald, Iver, Ola, Nils, Henrikka, Johannes og Beda.

>> Foran fra venstre: Martin Luther Iversen Fundaun på fanget til faren Iver Johnsen Fundaunet Tronsmo, Bernt Iversen Tronsmo, Ingeborg Sørensdatter med Ingeborg Iversdatter Tronsmo på fanget og Johanna Iversdatter Brende født Tronsmo. Bak fra venstre: Severin Iversen Tronsmo, Ole Iversen Tronsmo og John Iversen Tronsmo.

Johannes ble gift i 1915 med Berthe Johannesdatter Åsen født 1894 i Meråker. Johannes døde i 1974 og Berthe døde i 1993.

Neste eier og bruker av Tronsmoen ble svigersønnen Sigvald Sjømæling født 1926 på Synnerenget i Sørvera. Han tok over Tronsmoen i 1957. Sigvald ble gift i 1950 med Ruth Tronsmo født i 1926 på Tronsmoen. De drev gården til 1985. Da tok sønnen Jan Jørgen Sjømæling født 1956 og Hildegunn Olsen født 1968 over Tronsmoen. Jan Sjømæling brukte Tronsmoen til 1996. Sten Tommy Johansen født 1956 på Bjørke i Vera tok da over gården. Han ble gift i 1979 med Torill Årstad født 1957 på Solhov i Raset. Det er de som i 2007 eier Tronsmoen.

TRONSMOEN	1700	1800	1900	2000
Peder Tronsen • Lisbet Danielsdatter	1799-1801			
Tron Tronsen • Berte Andersdatter	1799-1838			
Andreas Tronsen • Kirsti Eliasdatter	1825-1825			
Lars Larsen • Ingeborg Olsdatter Nyhus	1852-1898			
John Iversen Tronsmo	1885-1907			
Ole Iversen Tronsmo	1885-1907			
Iver Johnsen Funtaunet • Ingeborg Sørensdatter	1885-1903			
Johannes Tronsmo • Berthe Johannesdatter Åsen	1907-1993			
Iver Johannesen • Henrikka Nilsdatter Stor-Rensjøen	1907-1939			
Sigvald Sjømæling • Ruth Tronsmo	1926-1985			
Jan Sjømæling • Hildegunn Olsen	1956-1996			
Sten Tommy Johansen • Torill Årstad	1996-2007			

8 Tronsmosetra

Tron Tronsen var rydningsmann på Tronsmoen, men ifølge muntlig tradisjon skal det ha vært en person der før Tron kom dit. Hans navn var Lucas og han bodde der Tronsmosetra er. I 1801 er denne personen inderst (leieboer) i Nordvera østre og hans navn er Lucas Jonsen Væren født 1762 på Kolstadvald. Lukasmyrene i Vera har trolig navnet sitt etter han. Lukasmyrene ligger ved Strådalsveien ikke så langt fra Sisselvolden. Lucas Jonsen ble i 1790 gift med Anne Olsdatter født ca. 1751. Anne døde i 1822 i Vera og Lucas døde i 1832 i Byna hos slektningen Jon Lucassen Byna. Lucas var trolig på Tronsmosetra i 1790-årene før Tron Tronsen kom til Vera i 1799.

>> Tronsmosetra i 1930.

9 Nordvera Vestre (Vestat)

Bruker av denne gården i 1801 var Morten Mortensen Væren født 1751 på Nyhus vestre (Olas) i Varaholla, Trysil. Hans kone het Martha Andersdatter født ca. 1747 på Galåsen nordre, Trysil. Morten Mortensen med familie var blant de første som reiste fra Varaholla. Han sendte beskjed hjem om at det var bra jord og lett å dyrke i Verdal, men mye stein. Trolig var det denne beskjeden som gjorde at flere reiste nordover. Morten døde i 1814 i Nordvera vestre, og kona døde samme sted i 1819.

Neste brukere av denne gården ble Anders Olsen og hans svoger Anders Haldorsen. De avlørte Morten Mortensen og brukte gården sammen. Anders Haldorsen ble født 1776 på Helgåsen. Han ble i 1810 gift med Martha Mortensdatter født ca. 1781 i Trysil. Hun var datter av forrige bruker Morten Mortensen Væren. Anders Haldorsen døde i 1843 på Helgåsen, og kona Martha døde samme sted i 1854. Vi vet ikke nøyaktig når de flyttet til Helgåsen, men de var i Nordvera da deres datter døde i 1830.

Den andre oppsitteren het Anders Olsen født 1757 på Nyhus østre (Eriks) i Varaholla, Trysil. Han ble i 1807 gift med Anne Haldorsdatter født 1778 på Helgås. Anne var søsteren til Anders Haldorsen. Anders Olsen var i 1801 leieboer i Storlunet. Anders Olsen Væren døde i 1835 i Nordvera vestre, og hans kone Anne døde samme sted i 1845.

Neste oppsitter man kjenner til var Peder Olsen Bringsås født 1805 i Sørvera. Peder ble i 1829 gift med Siri Jonsdatter født 1801 i Ulvilla. De brukte gården til 1869 da de flyttet til Dyrhaugen i Tromsdalen. Se også under Bringsvolden og Bringsåsvolden.

Den 22/2-1869 ble gården forpaktet av Peder Pedersen født 1839 i Svensk-Strådalen, Kall sogn, Jämtland. Han ble gift i 1869 med Anne Haldorsdatter født 1845 i Høen, Verdal. De brukte Nordvera vestre til 1882. Peder Pedersen døde i 1895 i Sørvera. Enken, Anne Haldorsdatter, utvandret i 1904 til USA og døde i 1939 i Noonan, North Dakota.

>> John Johnsen, gift med Gustava, datter av Halvard Pettersen.

>> Nordvera Vestat

I 1882 ble John Johnsen, født 1838 på Nyhusgjerdet i Meråker, bruker på gården. Han ble gift i 1868 med Ingeborg Jonsdatter født 1837 i Meråker. John Johnsen døde i 1895 i Nordvera vestre og Ingeborg døde samme sted i 1921.

I 1895 ble svigersønnen, Halvard Pettersen født 1857 i Svensk-Strådalen, bruker i Nordvera vestre. Han giftet seg for andre gang i 1889 med Martha Johnsdatter født 1868 i Storlunet. Halvards første ekteskap ble inngått i 1880 med Kristina Jonasdatter Baksjønaset. Hun ble født 1857 i Kall sogn, Jämtland og døde i 1885 i Strådalen. Halvard kjøpte Nordvera vestre den 26/11-1925 av Verdals kommune. Halvard døde i 1941 i Nordvera vestre og Martha døde samme sted i 1930.

I 1931 tok Petter Pettersen født 1899 i Nordvera vestre over gården. Han ble gift i 1931 med Ingeborg Anna Johansdatter født 1906 i Nordvera østre. Petter døde i 1984 i Nordvera vestre og Ingeborg Anna døde samme sted i 2002.

Gunnlaug Pettersen født 1935 i Nordvera vestre og Henrik Hoel Woll født 1932 i Verdals tok over gården i 1966. Gunnlaug og Henrik ble gift i 1955, og det er de som eier gården i 2007.

>> Hallvard og Martha Pettersen.

<< Familien Pettersen i Nordvera:
Bak fra venstre: Petter Pettersen og Ida Pettersen.
Foran fra venstre: Hallvard Pettersen, Nella Haugen og Marta Pettersen.

NORDVERA VESTRE (VESTAT)

	1700	1800	1900	2000
Morten Mortenses • Martha Andersdatter	1801-1819			
Anders Olsen Væren • Anne Haldorsdatter	1815-1845			
Anders Haldosen Helgosen Ottermovald • Martha Mortensdr. Vera	1819-1830			
Peder Olsen Bringsås • Siri Jonsdatter	1840-1869			
Peder Pedersen • Anne Haldorsdatter Høen	1869-1882			
John Johnsen Nyhusgjerdet • Ingeborg Jonsdatter	1882-1921			
Halvar Pettersen • Martha Jonsdatter	1895-1930			
Petter Pettersen • Ingeborg Anna Johansdatter	1931-2002			
Henrik Hoel Woll • Gunnlaug Pettersen	1935-2007			

10 Vera kirke

Vera kirke stod ferdig i 1899 og vigsling av kirka ble gjennomført i august samme år. Det ble gitt tillatelse til å anlegge egen gravplass i Vera fra 1879 og etter dette startet initiativene til å få bygd en egen kirke. Tidligere hadde folket i Vera foretatt begravelser ved Vuku kirke eller på kirkegårder på svensk side. Folketallet økte merkbart i disse årene og dermed ble det også et behov for en egen skolestue. Derfor ble det utformet en løsning som dekket flere behov, altså en kirke og skolestue i ett og samme hus. Byggearbeidene ble utført av Ole Andersen Hjelde (1831-1925). Han fikk 680 kroner for opptømring, grunnmur og tak, samt 700 kroner for innredning. Værdalsbruket skaffet trevirke, innbyggerne i Vera stod for hogst og transport og Iver Sveet saget materialene. Skolestua i kirka var i bruk fra 1899 og til og med skoleåret 1997/1998. Vera kirke hadde et storslått 100-års jubileum i 1999 med blant annet besøk av Kong Harald. Mer om Vera kirke kan leses i jubileumboka "Vera kirke – fjellbygdas midtpunkt i 100 år".

11 Bjørke

Dette er et bolighus som Sverre Johansen bygde på Nordvera østres grunn i 1954. Bjørke ligger vest for Nordvera østre. Sverre Johansen ble født 1911 på Nordvera østre. Sverre ble gift i 1953 med Anna Kristina Jønsson født 1918 i Åsingen, Jämtland. Sverre og Anna flyttet i 1969 til Haugsgropa ved Verdalsøra og bygde hus der. Sverre Johansen døde i 1993 på Haugsgropa.

De neste eierne av Bjørke ble Sten Tommy Johansen født 1956 på Bjørke og hans halvbror Kjell Harry Jønsson født 1943 i Åsingen i Jämtland. De tok over Bjørke i 1993 og eide det sammen til 2005 da Kjell Harry tok over Sten Tommys andel. Kjell Harry Jønsson ble i 1966 gift med Lilly Holmsberg født 1947 i Vuku. Det er de som nå eier Bjørke. De bor på Melan på Verdalsøra.

12 Nordvera Østre (Østat)

I 1801 het oppsitteren Gudmund Hansen. Han ble født ca. 1759 og var fra Kvitsten i Søre Osen, Trysil. Hans kone het Kirsti Andersdatter født ca. 1759. Hun var fra Ravnkleven i Søre Osen, Trysil. De bodde der til rundt 1814 før de dro videre, men hvor de dro er fremdeles ukjent.

Utover 1800-tallet var denne gården delt i to parter – Nordvera østre (østre part) og Nordvera østre (vestre part).

I 1815 brukte Jon Hansen født ca. 1777 en part av gården. Han ble i 1801 gift med Kirsten Haldorsdatter født 1773 på Overmoen. Jon og familien kom til Vera ca. 1814 og ble der til rundt 1820. I 1825 er Jon husmann på Josveet – der han døde i 1856. Hans kone Kirsten døde samme sted i 1844. Lucas Jonsen Væren brukte samtidig den andre parten i 1815. Lucas er omtalt under Tronsmosetra. Johannes Torstensen Nordal født ca. 1749 i Follidal og Else Henriksdatter født ca. 1749 bodde også der i 1815. Johannes døde i 1823 på Ottermoald og Else døde samme sted i 1820. Johannes og Else var foreldre til Jakob Johannesen som senere brukte gården.

Både i 1836 og 1838 var det to oppsittere som het Anders og Jakob. De brukte hver sin part av gården. Jakob Johannesen er nevnt i 1826 og betegnes da som "husmand", men han var der i 1825 for da ble sønnen Johannes Jakobsen født i Nordvera østre. Jakob kom trolig dit rundt 1824. Jakob Johannesen ble født 1790 på Skjelstad i Ogndal. Han ble gift i 1821 med Inger Andersdatter født 1789 på Andersgarden nordre i Tørberget, Trysil. Inger var søster til Tron Tronsens kone – Berte Andersdatter - som bodde på Tronsmoen. Jakob døde i 1847 på Helgåsen. Kona Inger døde i 1876 på Mikvold på Verdalsøra. Den andre oppsitteren – Anders - som var der samtidig med Jakob vet man lite om. Vi har ikke lyktes i å identifisere Anders ennå.

Senere var det to oppsittere som het Johannes Eriksen og Jon Hansen. Jon Hansen brukte den vestre

NORDVERA ØSTRE (ØSTAT)

	1700	1800	1900	2000
Gudmund Hansen • Kirste Andersdatter	1801-1814			
Jon Hansen • Kirsten Haldorsdatter	1815-1820			
Lucas Johnsen Væren	1815-1815			
Johannes Tostensen Haugen • Else Henriksdatter	1815-1815			
Jakob Johannesen Ottermovald • Inger Andersdatter	1824-1836			
Johannes Eriksen • Sigrd Thomasdatter Aabakk	1835-1846			
Anders Nordvera Østre	1836-1838			
Jom Hansen • Berit Pedersdatter	1847-1853			
Johannes Ingebrigtsen • Anne Torsteinsdatter	1848-1850			
Johannes Ingebrigtsen • Martha Johnsdatter	1850-1882			
Ole Torsteinsen Lille-Kvernmo • Marit Eriksdatter	1856-1887			
Johan Magnus Johannesen Væren • Gurianna Martinusdr Brattås	1865-1959			
John Pedersen Bringsås • Mali Johnsdatter	1882-1899			
Johannes Johansen Væren	1895-1931			
Sigurd Johansen Væren	1904-1980			
Einar Johansen Væren • Borghild Sjømæling	1908-1997			
Jostein Prestmo • Brit Eldbjørg Væren	1949-2007			

part og Johannes Eriksen den østre part. Johannes Eriksen ble født 1800 på Lillevolden i Fersdalen, Meråker. Hans kone het Sigrid Thomasdatter Aabakk født 1799 i Meråker. Johannes flyttet til Vera i 1835, mens resten av familien ble værende på Aabakk. Hans kone, Sigrid, var husholderse for sin halvbror i Meråker. Johannes Eriksen døde i 1846 - han frøs i hjel på fjellet mellom Fersdal og Verdalen, da han skulle besøke familien i Meråker. Sigrid døde i 1870 i Fersdalen, Meråker. Johannes Eriksen var bror av Peder Eriksen i Storlunet. Den andre oppsitteren Jon Hansen Væren ble født 1811 på Stordalsvold i Meråker. Han ble gift i 1842 med Berit Pedersdatter født 1821 i Meråker. Denne familien er meldt innflyttet til Vera i 1847. Jon Hansen døde i 1853 i Nordvera østre og Berit døde i 1891 - trolig i Meråker.

>> Nordvera Østat

Den vestre part av gården ble den 15/5-1856 forpaktet av Johannes Ingebrigtsen født 1825 på Storeggen i Stordalen, Meråker. Den 16/4-1868 tok også Johannes over den østre part og brukte hele gården. Johannes er meldt innflyttet til Vera i 1848 sammen med sin første kone Anne Torsteinsdatter født 1824 i Meråker. Anne døde i 1850 i Nordvera østre. Johannes ble gift for andre gang i 1858 med Martha Johnsdatter født 1833 på Voldenvald (Vollahåggån). Johannes døde i 1879 i Nordvera østre, og Martha døde i 1912 på Kolstadeng i Nordkleiva, Volden. Enken Martha og sønnen Andreas Johannesen Væren født 1858 på Voldenvald brukte gården til 1882.

I 1882 ble gården forpaktet av John Pedersen Bringsås født 1839 i Nordvera vestre. Han var sønn til Peder Olsen Bringsås og ble gift i 1867 med Mali Johnsdatter født 1827 på Nyhustrø i Meråker. John døde i 1898 i Nordvera østre, og Mali døde samme sted i 1899. Deres eneste sønn, Peder, døde i 1900 i Nordvera østre og dermed var "Bringsenes" epoke i Vera slutt.

Den 14/4-1898 ble Johan Magnus Johannesen Væren, født 1865 i Nordvera østre, leilending på gården. Han var sønn av den tidligere bruker Johannes Ingebrigtsen. Johan ble gift i 1887 med Gurianna Martinusdatter Brattås født 1864 på Brattås. Johan døde i 1914 i Nordvera østre og Gurianna døde i 1959. Etter 1914 brukte Gurianna og hennes to sønner - Johannes og Sigurd - gården. Johannes Johannesen ble født i 1895 på Kleppen og Sigurd Johannesen ble født 1904 i Nordvera østre. De to kjøpte gården den 14/4-1925 av Verdalen kommune.

I 1931 kjøpte Einar Johannesen Væren, født 1908 i Nordvera østre, den delen som broren Johannes eide. Han ble i 1940 gift med Borghild Sjømæling født 1914 på Synnerenget i Sørvera. Sigurd var ugift og døde i 1980 i Nordvera østre. Broren Einar døde samme sted i 1983. Borghild bodde i Vera til 1997. Da flyttet hun til Verdalsøra hvor hun døde i 2000.

I 1984 tok svigersønnen til Borghild og Einar, Jostein Prestmo og hans kone Brit Eldbjørg Wæren, over gården. Jostein ble født 1945 i Raset i Verdalen og Brit Eldbjørg ble født 1949 i Nordvera østre. De ble gift i 1968 og er eiere av Nordvera østre i 2007.

<< Fra venstre: Maren Gjefsjø, Johanna Olsen, Sigurd Johannesen, Einar Wæren, Sverre Johannesen, Ingeborg Pettersen og Jenny Olsen. Sittende foran mor Gurianna.

Ole Torsteinsen Lille-Kvernmo født 1796 i Meråker brukte en del av gården - den østre part en stund. Han hadde hus østenfor bekken. Hans kone het Marit Eriksdatter født 1799 i Meråker. Hun ble også kalt "Kvernmo-Marit". Hun var søster av Johannes Eriksen Nordvera og Peder Eriksen Storlunet. Ole Torsteinsen døde i 1857 i Nordvera østre og Marit døde samme sted i 1887. Etter at Ole døde brukte enken Marit og barna den østre part til 1868.

13 Norheim (Sigurdstuggu)

Bolighus som Sigurd Johansen satte opp på Nordvera østres grunn i 1969. Norheim ligger øst for Nordvera østre. Huset er også blitt kalt "Sigurdstuggu" etter Sigurd. Sigurd Johansen ble født 1904 i Nordvera østre og døde samme sted i 1980.

Neste eier av Norheim ble Gunvor Ahlers født 1943 i Trondheim. Sigurd Johannesen var onkelen til Gunvor. Gunvor er ikke gift. Det er Gunvor som eier Norheim i 2007. Hun bor i Trondheim.

>> Med sveivegrammofon. Fra venstre: Olaf Sjømæling, Birger Sisselvold og Sigurd Johansen.

14 Simonbakken

Simonbakken ligger på nordsida av Veressjøen like ovenfor gården Nordvera østre. Det er en idyllisk plass som ligger i sørhellingen med en fin utsikt utover sjøen. Hvem var Simon som har fått sitt navn knyttet til denne plassen? Etter manges oppfatning kan han være den første eller en av de aller første som bosatte seg i Vera. Når han kom til Vera eller hvor det ble av han er det ingen som vet.

Johannes Johannesen Væren født 1895 på Kleppen har fortalt i hans ungdom var hustuftene etter Simon godt synlige. Simonbakken var da slåtteeng og fri for skog. I sine yngre år ble han satt til å rydde vekk stein og annet som gjorde ljaslåtten vanskelig. Blant annet ryddet han vekk en oval steinformasjon. Senere kom han til å tenke på hva dette betydde.

Etter formen på steinringen kan det ha vært et sted for hedensk kultus. Denne form for gudsdyrkelse er eldre enn Åsatrua, men den har holdt seg lenge blant samefolket. Kan Simon her ha hatt et helligt sted og dyrket en gud som de fleste for lenge siden hadde sluttet å tilbe, eller kan han ha bosatt seg på en tidligere ryddet plass.

Like ovenfor de gamle tuftene på Simonbakken er det en liten haug som virker fremmed i terrenget. Den minner om et gravsted. Einar Johannesen Væren født 1908 i Nordvera østre, bror til Johannes, har fortalt at i sine unge år hadde han hørt fortalt om en eneboer på nordsida av Veressjøen. En vår da noen skulle besøke eneboeren, fant de ham død i sin hytte. Da de ikke hadde noen mulighet til å frakte ham ned til Vuku, gravla de ham i nærheten. Kan denne personen ha vært Simon, og er haugen da hans grav? Det skal være gravlagt en person i Vera i 1793, og ifølge sagnet så var det en lapp. Kan denne lappen ha vært Simon? Det er mange ubesvarte spørsmål knyttet til Simonbakken - spørsmål som man sannsynligvis aldri får svar på.

15 Finnvollan

Dette bostedet har i følge tradisjonen hatt samisk bosetting. Det er ikke kjent når det bodde folk der eller hvem som bodde der. Finnvollan ligger ved veien etter at man har passert Nordvera østre.

16 Vera Samfunnshus

Samfunnshuset i Vera ble bygd av ungdomslaget Fjell i 1956. Allerede i 1931 nedsatte ungdomslaget en komite som skulle sørge for bygging av et eget samfunnshus. Etter krigen ble det søkt om økonomisk bistand fra ulike kilder og etter mye dugnadsarbeid kunne huset innvies 2. juledag i 1956. Etter dette har huset blitt brukt til mange typer av arrangementer.

17 Sisselvolden

>> Sisselvolden

I 1801 het oppsitteren Samuel Eriksen født ca. 1765 i Vallsjöen i Sverige. Hans kone het Hellena Henrichsdatter født ca. 1757. Hun var fra Tørberget nordre (Oppå Bakken), Trysil. De flyttet ganske fort videre, men det er ukjent hvor og når de dro.

Jon Olsen født 1800 på Kulslid brukte også gården. Han ble gift i 1822 med Karen Eriksdatter født 1800 på Indalsvald. De var der fra ca. 1823 til ca. 1833 da

de flyttet til Aasan i Inndalen hvor Jon døde i 1881 og Karen i 1876. Det har også vært en annen Jon Olsen som har brukt gården, men han er det vanskelig å plassere fordi det er så mange som heter Jon i Vera på denne tiden.

I 1865 brukte Ole Christophersen, født ca. 1797 i Meråker, gården. Han og familien flyttet til Vera i april 1838 og tok trolig over Sisselvolden da. Han kalte seg Ole Christophersen Færen. Kona het Ingeborg Eriksdatter og hun ble født ca. 1808 i Meråker. Ole døde i 1866

på Sisselvolden og Ingeborg døde samme sted i 1869.

Den 16/4-1868 ble Benjamin Pedersen født 1841 i Svensk-Strådalen, Kall sogn i Jämtland, forpakter på Sisselvolden. Han ble gift i 1869 med Margrethe Johnsdatter født 1846 i Fersdalen, Meråker. Benjamin brukte gården til 1925 da han døde på Sisselvolden. Kona Margrethe døde samme sted i 1929.

Neste bruker ble svigersønnen, Karl Martin Haldorsen født i 1875 i Sørvera. Han ble bruker på Sisselvolden i 1925. Hans kone het Maria Benjaminsdatter

Sisselvold født 1878 på Sisselvolden, og de giftet seg i 1920. Dette var Karl Martins andre ekteskap. Hans første ekteskap ble inngått i 1905 da han giftet seg med Anne Larsdatter Bjartan født 1877 i Bjartan. Anne døde 1911 i Bjartan. Karl Martin Haldorsen døde 1959 på Sisselvolden, og Maria døde samme sted i 1973. Karl Martin og Maria hadde ingen barn.

I 1945 ble Birger Sisselvold født 1922 på Sisselvolden ny bruker på gården. Birger kjøpte gården av Verdal kommune i 1945. Han ble gift i 1961 med Otelie Wæren født 1940 i Nordvera østre. Birger og Otelie bor på Sisselvolden i 2007, men det er sønnen Egil som eier gården. Egil Sisselvold ble født 1961 på Sisselvolden. Han og hans daværende kone Sissel, født Lian i 1958, tok over gården i 1990. Egil bor på Sisselvolden i dag.

<< Familien Sisselvold i 1920. Foran fra venstre: Benjamin og Margrethe Sisselvold. Bak fra venstre: Karl, Ole Martin, Jon, Peder, Berit, Ragnhild og Maria Sisselvold.

1700	1800	1900	2000
Samuel Eriksen • Hellena Henrichsdatter	1801-1801		
John Olsen Bringsås • Karen Eriksdatter Aasan	1824-1833		
Ole Christophersen • Ingeborg Eriksdatter	1838-1869		
John Olsen	1838-1838		
Benjami nPedersen • Margrethe Johnsdatter	1838-1929		
Karl Martin Haldorsen • Maria Benjaminsen Sisselvold	1878-1973		
Birger Sisselvold • Otelie Wæren	1922-2007		
Egil Sisselvold	1961-2007		

18 Sørvera (Sveet)

I 1801 brukte Peder Jonsen født ca. 1757 denne gården. Hans kone het Ragnhild Olsdatter født ca. 1759. Det er uvisst hvor denne familien kom fra og når de dro fra Sveet. Deres datter Inger ble født 1800 på Sveet, men deres to gutter ble ikke født i Vera. Man kan dermed anta at denne familien kom til Vera i løpet av 1790-årene.

I 1836 og 1838 het oppsitteren Peder Isaksen, men man vet ikke mer om ham. Det er bare i gårdsmatrikelen at denne brukeren er omtalt. Så kom det en bruker som het Jon Olsen og var fra Meråker.

Neste bruker het Ole Olsen Sveet født 1822 på Lillevold i Fersdalen, Meråker. Ole var sønn til Ole Christophersen som var bruker på Sisselvolden. Ole Olsen kom til Vera i 1838 sammen med foreldrene. Det var Ole som flyttet husene på Sveet dit de nå er, før da lå alle husene tett sammen i en klynge. Kona til Ole het Sigrd Olsdatter født 1826 i Meråker. Hun flyttet til Vera i 1842, og giftet seg med Ole i 1850. Ole Olsen døde i 1886 i Nordvera og Sigrd døde i 1872 i Sørvera.

Etter Ole Olsen ble Sveet forpaktet av en svensk tollter fra Melen. Han het Johan Aleks og ble kalt "Aleksen". Aleksen ble ikke så lenge forpakter på gården fordi han hengte seg straks etter at han flyttet dit.

Fra 1872 ble Johan Johannesen Fergeberg født 1833 på Midtholmsvald forpakter på gården. Han var svigersønn til førnevnte Ole Olsen Sveet. Johan giftet seg i 1871 med Ingeborg Olsdatter født 1850 i Sørvera. Johan Fergeberg døde i 1919 på Tronsmoen og kona Ingeborg døde i 1945 i Nedigården i Sørvera.

I 1886 ble Iver Olsen født 1853 på Ottermovald leilending på Sveet. Han var der bare et par år og flyttet så til Storlunet, se under Storlunet for mer omtale om Iver Olsen.

I 1888 tok Iver Johannesen over Sveet. Iver var sønn av Johannes Ingebrigtsen Nordvera. Iver ble født 1862 i Nordvera østre. Fra 1907 forpaktet Iver også Tronsmoen og kalte seg Iver Tronsmo, se under Tronsmo for mer omtale. Iver kjøpte Sveet den 14/4-1925.

I 1937 solgte Iver Tronsmo gården til sønnen Ingvald Heine Tronsmo født 1896 på Sveet. Han ble gift i 1936

>> Sveet

>> Aslaug og Ingvald Tronsmo

med Aslaug Veie født 1916 på Hallem. Ingvald døde i 1980 i Vera og Aslaug døde i 2003 på Verdalsøra.

I 1972 kjøpte Harald Olsen gården av svigerfaren Ingvald Tronsmo. Harald og kona Gudrun hadde da i et par år drevet gården på leiekontrakt. Harald ble født 1943 i Verdal. Han ble gift i 1967 med Gudrun Henrikka Tronsmo født 1941 på Sveet. De bor nå i kårstua på Sveet. Nå er det deres sønn, Rune Tronsmo Olsen født 1973 på Sveet, som eier Sveet. Rune og samboeren Wenche Anita Bratli født 1975 i Verdal tok over gården i 2006.

SØRVERA (SVEET)

1700	1800	1900	2000
Johan Aleks			
Peder Johnsen • Ragnhild Olsdatter	1800-1801		
Peder Iskasen	1836-1838		
Johan Johannesen Fergeberg • Ingeborg Olsdatter	1850-1885		
Ole Olsen Sveet • Sigrd Olsdatter Sveet	1850-1872		
Iver Olsen Trøbakk • Pauline Sørensdatter Byvald	1886-1888		
Iver Johannesen • Henrikka Nilsdatter Stor-Rensjøen	1888-1937		
Ingvald Tronsmo • Aslaug Veie	1896-2003		
Harald Olsen • Gudrun Henrikka Tronsmo	1941-2007		
Rune Tronsmo Olsen • Wenche Anita Bratli	1973-2007		

19 Sørvera (Nedigården)

Erik Olsen brukte Nedigården i 1801, men han var i Vera allerede i 1789 for da ble sønnen Ole født. Erik Olsen ble født ca. 1761 og hans kone het Marit Olsdatter født ca. 1767. Erik og familien er trolig innflyttet til Vera. Hvor lenge familien var i Vera vites ikke, men de flyttet til Skaret i Flatanger da de forlot Vera. I 1825 brukte Andreas Gulstad trolig gården. Han ble da omtalt som rydningsmann.

I 1836 og 1838 het oppsitteren Lars. Det ble ikke oppgitt noe etternavn. Denne personen het trolig Lars Larsen og var født 1815 på Klokkhaugen i Meråker. Hans kone var Ingeborg Olsdatter født ca. 1810, men de er ikke meldt innflyttet til Vera før i 1852.

Neste oppsitter het Ole Jonsen Grubben født ca. 1799 i Meråker. Hans kone het Siri (Sigrid) Eliasdatter født ca. 1791 i Meråker. Ole døde i 1839 i Nedigården. Enken Siri Eliasdatter ble gift på nytt i 1842 med Ole Andersen – "Ol Andersa" - født 1810 i Nordvera vestre. Dermed ble han ny bruker på gården. Ole Andersen er oppført som bruker både i 1865 og 1875. Siri døde i 1876 i Nedigården og hun ble gravlagt i Kall kirke i Jämtland. Siri er en av de siste fra Vera som ble gravlagt i Kall. Ole døde i 1885 i Nordvera. Følgende historie er blitt fortalt om Ole og Siri:

"På 1800-tallet hadde de et annet syn på brennevin enn i våre dager. De trodde det var helsebringende og brukte det derfor som medisin. I Vera fikk de tak i brennevin fra Sverige. De kjøpte i "trebutiljer" også kalt "ankar". Ole og Siri hadde et slikt "ankar" stående på to krakker ute i gangen. En morgen da Siri skulle gå i fjøset, hadde hun nok tatt en tår for mye av

>> Familien Haldorsen i Nedigården.

Foran fra venstre: Karen Anna Haldorsen, Peder Haldorsen, Haldor Pedersen, Harald Haldorsen og Kåre Storhaug. Bak fra venstre: Julie Haldorsen, Gustav Haldorsen, Halvar Haldorsen, Oline Haldorsen, Martin Haldorsen Bjartan, Karoline Haldorsen Ottermo, Iver Haldorsen, Martha Haldorsen, Hanna Haldorsen Storhaug, Jon Storhaug og Erling Haldorsen.

>> Nedigården

>> Gustav Haldorsen

SØRVERA (NEDIGÅRDEN)	1700	1800	1900	2000
Erik Olsen • Marit Olsdatter	1789-1801			
Andreas Gulstad	1825-1825			
Lars Larsen • Ingeborg Olsdatter	1836-1838			
Ole Johnsen Grubben • Siri (Sigrid) Eliasdatter	1837-1839			
Ole Andersen (Ol Andersa) • Siri (Sigrid) Eliasdatter	1839-1876			
Gustav Haldorsen • Julie Rebekka Johannesdatter Gran	1881-1975			
Haldo Pedersen Bergdal • Karen Anna Haldorsdatter	1882-1921			
Knut Haldorsen • Beate Ward	1991-2004			
Arve Gunnar Haldorsen • Bente Irene Lyngås	1956-2007			

den edle sorten. Hun ble nemlig liggende i forbåsen i fjøset – der man kastet ned høyet fra hellen"

Fra 1882 ble Haldo Pedersen Bergdal født 1841 på Husanvald bruker på gården. Han giftet seg i 1865 med Karen Anna Haldorsdatter født 1842 på Husanvald. De bodde på gården fra 1866. Haldo Pedersen brukte Nedigården til han døde der i 1921. Karen Anna døde samme sted av magekreft i 1912.

Sønnen, Gustav Haldorsen født 1881 i Nedigården, tok over gården etter faren. Han kjøpte gården av Verdalskommune den 11/9-1922. Skjøte er datert 30/4-1923. Gustav ble gift i 1912 med Julie Rebekka Johannesdatter

ter Gran født 1890 på Skrovevald. Gustav døde i 1963 i Nedigården og Julie samme sted i 1975.

Neste bruker på gården ble Knut Haldorsen født 1919 i Nedigården. Han tok over gården etter faren i 1954. Knut ble gift i 1941 med Beate Ward født 1921 i Strådalen østre. Beate døde i 2004 i Nedigården. Knut bor nå på Verdalsøra.

Arve Gunnar Haldorsen født 1956 i Nedigården tok over gården den 1/1-1981 etter faren Knut Haldorsen. Arve ble gift i 1981 med Bente Irene Lyngås født 1959 i Ausa i Leksdalen. I 2007 er det Arve og Bente som eier og driver gården.

20 Sørenget (Synnerenget, Reina)

Sørenget er et jordstykke som tidligere hørte til Sveet. Bruket ble skilt ut fra Sveet i mai 1915 og solgt til A/S Værdalsbruket av Verdal kommune. Det skulle være hjem til bestyreren av taubanen fra Åsingen til Vera. Denne bestyreren het Jørgen Theodor Sjømæling og han ble født 1886 i Aure, Møre og Romsdal. Hovedbygningen på Synnerenget ble oppført i 1915. Jørgen og familien disponerte bare deler av våningshuset. Den store salen fikk ikke familien bruke, den var forbeholdt Værdalsbrukets folk. Jørgen ble gift første gang i 1914 med Oline Cecilie Olsdatter født 1891 på Sørmoen i Sørvera. Oline døde allerede i 1928. Jørgen ble gift andre gang i 1943 med Inga Lovise Marken født 1908 på Marken i Leksdal. Inga Lovise døde i 1957 på Synnerenget i Sørvera og Jørgen flyttet samme år til Leksdalen. I 1958 flyttet han til sønnen, Åsmund Sjømæling på Karlsgården i Sul, der han bodde til han døde i 1962. Etter Jørgen har ingen vært fastboende på Synnerenget. Værdalsbruket A/S solgte Synnerenget til Aker Verdal i 1992/1993. Synnerenget er i denne sammenheng blitt brukt som utleiehytte for Aker-ansatte og andre interesserte.

>> Synnerenget

>> Fra venstre: Borghild, mor Oline med Åsmund på fanget, Olaf og far Jørgen med Peder på fanget.

21 Bruhaugen

Bruhaugen ble skilt fra Sørmoen i 1934 og bebodd fra 1937 av Martha og Halvor Haldorsen. Halvor ble født 1885 på Sørvera. Han ble gift i 1918 med Martha Pauline Arntsdatter født 1897 på Tveråholman. Martha Pauline døde i 1942 i Sørvera og Halvor døde i 1965.

Sønnen, Harald Marius Haldorsen født 1931 i Sørvera, tok over Bruhaugen i 1957 etter foreldrene. Harald giftet seg i 1967 med Erna Sofie Marken født 1942 i Marken i Leksdalen. De eide Bruhaugen til 2006 da barna deres tok over. Det er Grethe Lillian født 1968, May født 1972, Håvard Egil født 1974 og Svein Atle født 1977 som eier Bruhaugen i 2007.

>> Bruhaugen

<< Martha og Halvor Haldorsen

22 Sørvera Sørmoen (Symoa)

Sørmoen ble i 1801 brukt av Ole Nilsen født ca. 1757. Ole ble gift i 1786 med Beret Amundsdatter født 1747 på Kvelstad. Ole brukte Telsneset i Voldengrenda fra 1786 til 1794. Da solgte han Telsneset og flyttet til Sørmoen hvor han og familien bodde i 1801. Hvor eller når denne familien dro fra Sørmoen er foreløpig ukjent.

Neste bruker man vet om på denne gården er Morten Mortensen den yngre født 1778 i Trysil. Han ble i 1808 gift med Agnes Gunnarsdatter Essing født 1787 i Åsingen, Kall sogn i Jämtland. Hans far var Morten Mortensen den eldre i Nordvera vestre, og der bodde også Morten Mortensen den yngre i 1801. I begynnelsen lå de tre gårdene i Sørvera tett sammen i en klynge. Å bo så tett innpå hverandre kunne lett skape konflikter og det finnes muntlig tradisjonsstoff på dette:

"Agnes, kona til Morten, skulle være en temperamentsfull, egenrådig og viljesterk kvinne. Tidvis kunne det være nærmest krigstilstand mellom de tre gårdene – spesielt ille var det mellom kvinnfolkene. De hentet vann i den samme bekken og enkelte ganger kunne det være sparsomt med vann. En julaften da Agnes skulle hente vann i Svebekken, ble det trøbbel. Agnes hadde fylt i bøtta si da en av de andre kvinnene kom dit og uenigheten var i gang. I de påfølgende tumultene tømte Agnes vannbøtta i hodet på den andre".

Kanskje var det disse uenighetene som førte til at gårdene ble flyttet lengre fra hverandre. Det var Morten Mortensen som flyttet gården til Sørmoen.

Agnes skulle også være svært sjalu eller svartsjuk som man sa før: *"Hun mistenkte stadig Morten for å være sammen med andre kvinner. Spesiell mistanke hadde hun til en av nabokjerringene. Alle tre gårdene i Sørvera hadde setrer i Ørvilldalen. Agnes var så sjalu at hun lurte seg bort til nabosetra en natt, stengte døren på utsiden og satte fyr på selet for å brenne opp både selet og nabokjerringa som hun trodde lå der inne. Selet brann ned, men nabokjerringa hadde heldigvis dratt hjem til Vera kvelden før og berget derfor livet. Da hun kom tilbake dagen etter, fant hun selet nedbrent".*

Fra 1826 brukte Morten to gårder – Stormoen i Sul – i tillegg til Sørmoen. Den veien han brukte da han dro fram og tilbake mellom gårdene er i ettertid blitt kalt "Mortensveien", se Helgådalsnytt årgang 1984. Morten

>> Sørmoen

>> Bak fra venstre: Ole Haldorsen Væren og sønnen Ole Olsen. Foran fra venstre: Bereth Martha Olsdatter og datteren Sigrig med hennes sønn Ola Urvold på fanget.

døde i 1846 på Sørmoen og Agnes døde samme sted i 1857.

I matrikkel fra 1838 var det en oppsitter som het Halvor, angitt bare med fornavnet. Trolig kan dette være Halvor Ivarsen Meraker født 1793 i Meråker. Halvor ble gift i 1825 med Anne Lardatter Aspaas født 1801 i Meråker. Halvor og Anne var foreldre til Ragnhild Halvorsdatter på Strådalen østre og Gunhild Halvorsdatter på Strådalen vestre. Halvor døde i 1847 i Meråk-

er, så de må ha flyttet tilbake dit. Kanskje var Morten Mortensen bare på Stormoen akkurat da siden han ikke er nevnt på Sørmoen i 1838. Ifølge muntlig tradisjon skal det også ha bodd en person med tilnavnet "Haltjo" på Gammelvolden, men denne personen har det ikke lyktes å identifisere ennå. Det finnes en del historier om Haltjo og vi velger å ta med en her:

"På den tiden Haltjo levde brukte de jentene som søkte slåttonnarbeid å samles på gården Melen i Jämtland, hvor de ble hentet av sine arbeidsgivere. Ett år var Haltjo litt sent ute og det var bare en jente igjen. Hun var mindre pen, men stor og sterk. Hun het Duva, og uheldigvis for Jo ble denne jenta værende igjen på Gammelvolden da de andre rakstertausene dro hjem. Forholdet mellom de to skulle ikke være det beste, og en dag i slåttonna utviklet det seg til den rene brytekampen mellom de to. Duva brøt Jo ned i myra og et leggbein ble knekt. Man søkte ikke lege da, så Jo ble Haltjo fra denne dagen. Tennsatsen på fyrstikkene var giftige på 1800-tallet, og en dag Jo skulle koke opp melk datt det noen fyrstikker ned i melka. Haltjo døde av denne drikken – kanskje hadde Duva noe med dette å gjøre"

I 1865 ble det registrert en husmann uten jord på gården. Han het Torstein Eliassen født 1783 på Gudåmo i Meråker. Hans kone het Kirsti Pedersdatter født 1792 på Hesttrø i Meråker. De er meldt innflyttet til Vera i 1847 etter å ha vært i Susendal i Nordland en tid. De bosatte seg på Sørmoen. Torstein døde i 1870 på Melby og kona Kirsti døde i 1885 på Åkervolden.

I 1857 ble Haldo Andersen Væren, født 1816 i Nordvera vestre, forpakter på gården. Hans kone het Sigrig Gjertsdatter Husan født 1811 på Ydsevald. De giftet seg i 1842. Haldo døde i 1902 på Sørmoen og Sigrig døde samme sted i 1897.

Neste bruker ble Ole Haldorsen født 1856 på Minsåsvald. Ole var sønn av forrige bruker og tok over gården i 1886. Han kjøpte gården av Verdals kommune 26/11-1925. Ole Haldorsen ble gift i 1884 med Beret Marta Olsdatter Elnesvald født 1855 på Lillemarka i Østbrekka. Ole Haldorsen døde i 1949 på Sørmoen og kona Beret Marta døde samme sted i 1939.

Ole Olsen født 1893 på Sørmoen tok over gården i 1937. Han ble gift i 1929 med Anna Eliseusdatter Halseth født 1899 på Halsetvald – Rognhaugen. Ole døde i 1954 på Sørmoen og Anna døde samme sted i 1985.

Neste bruker på Sørmoen ble Bernhard Olsen født 1929 på Rognhaugen. Bernhard tok over gården i 1986 og hadde den til han døde i 1996 på Sørmoen. Etter hans død var det hans tre søsken Alvhild Olsen, gift med Trygve Sisselvoll, og født 1931 på Rognhaugen, Oddmund Sigurd Olsen født 1934 på Sørmoen og halvbroren Einar Ludvig Haga født 1919 på Rognhaugen som eide gården til 2004. Den 1/10-2004 tok barna til Alvhild og Trygve Sisselvoll over gården. Disse er: Evy Anita født 1958, Anne Mari født 1965, Tove Anette født 1966, Ove og Olav født 1968 og Tore Andre født 1972. Det er Tove Anette, gift Valstad, som har navnet for gården. De eier i 2007 Sørmoen sammen.

23 Surrusvolden

Det er fortalt at den første som bosatte seg i Vera bodde på Surrusvolden. Ifølge muntlig tradisjon het rydningsmannen Søren (Sørn) og han skulle være fra Solør i Hedmark. Surrusvolden ble nedlagt i 1770 eller før den tid. Surrusvolden ligger ved den sørøstre siden av Veressjøen, der Ørvillbekken renner ut i vatnet. I 1867 døde det en 90 år gammel mann i Vera. Ifølge ut-sagnet til denne personen er innflyttingstidspunktet til Sørn estimert til 1650-1660.

Det første sikre bevis for bosettingen i Vera finner man i kirkebøkene for 1. søndag etter trefoldighet i 1749. Der er det notert begravet en Henrik Jonsen Wæren. Han druknet da han skulle renne på ski over Veressjøen. Han ble gjenfunnet 28/5-1749. Henrikshivilen (Høgmyra) er oppkalt etter Henrik Jonsen som druknet der.

24 Koian

Dette bostedet har i følge tradisjonen hatt samisk bosetting. Det er ikke kjent når det bodde folk der eller hvem som bodde der. Koian ligger ved Strådalsveien, like før høyeste punkt.

Strådalen

Strådalen ligger like ved riksgrensen mot Sverige. Strådalen er ingen gammel gård sammenlignet med andre gårder i Verdals kommune. De første nybyggerne slo seg ned der i 1830-årene, men samebosettingen i Strådalen er sannsynligvis eldre. Før nybyggerne bosatte seg der ble Strådalen brukt som seter under Nedigården i Sørvera. Denne setra ble kalt Strådalsvolden. Det var Ole Johnsen Grubben fra Meråker som da brukte Nedigården.

De første nybyggerne som bosatte seg inne i Norsk-Strådalen var Ole Pedersen og kona Mali Nilsdatter fra Meråker. De er meldt innflyttet til Strådalen fra Meråker i 1837. Ole Pedersen var halvbror til førnevnte Ole Johnsen Grubben. Mali var født 1799 på Evjen i Meråker og døde som kårkone på Strådalen østre i 1886. Hun ble kalt "Moster Mali" av folket oppe i Vera og var en godhjertet, snill og hjelpsom kvinne. De tre første årene bodde de i en jordhytte før de fikk bygd seg et skikkelig hus. Ole Pedersen var født ca. 1792 på Hesttrø i Meråker og døde i 1859 i Strådalen. Ole og Mali hadde ingen barn til å overta gården etter seg. Etter Oles død kom det derfor folk fra Svensk-Strådalen til Strådalen. Samtidig ble Strådalen delt i to gårder – Strådalen østre og Strådalen vestre. Disse to gårdene blir heretter behandlet som to atskilte gårder.

SØRVERA SØRMOEN (SYMOA)

	1700	1800	1900	2000
Ole Nilsen • Beret Amundsdatter Kvelstad	1794-1801			
Morten Mortensen d.y. • Agnes Gunnarsdatter Essing	1808-1857			
Halvor Ivarsen Meraker • Anne Larsdatter Aspaas	1838-1838			
Torstein Eliassen • Kirste Pedersdatter	1847-1865			
Ole Haldorsen • Beret Marta Olsdatter Elnesvald	1857-1949			
Haldo Andersen Væren • Sigrig Gjertsdatter Husan	1857-1902			
Ole Olsen • Anna Eliseusdatter Halseth	1893-1985			
Bernhard Olsen	1929-1996			
Trygve Sisselvoll • Alvhild Olsen	1931-2004			
Tove Annette Valstad	2004-2007			

25 Strådalen Vestre

Petter Pedersen Strådalen ble første bruker på Strådalen vestre etter delingen. Petter var født 1827 på Langsåbakken i Meråker og døde i 1884 på Strådalen vestre. Han giftet seg i 1853 med Gunhild Halvorsdatter. Hun var født 1830 på Meraker vestre i Meråker og døde i 1897 i Strådalen av tæring. Etter mannens død brukte enken Gunhild Strådalen vestre til 14/4-1887. Da ble svigersønnen Per Andersson Ward fra Sverige leilending på Strådalen vestre. Den 26/11-1925 kjøpte Per Ward Strådalen vestre av Verdal kommune. Han ble da eier av begge gårdene. Per Ward var født 1863 i Sågen i Kall sogn og døde i 1937 i Strådalen. Han giftet seg i 1885 med Berit Pettersdatter. Berit var født 1860 i Svensk-Strådalen og døde i 1923 i Strådalen.

Neste bruker på Strådalen vestre ble sønnen Peder Ward født 1898 i Strådalen vestre. Peder ble gift i 1928 med Lovise Martine Ellingsen født 1908 i Vinne. Hun døde i 1959 i Strådalen. Peder Ward døde i 1968. I 1968 og 1969 var det datteren Lilly Ward født 1928, gift i 1946 med Ingemar Jønsson født 1915 fra Äsingen i Jämtland som brukte og drev Strådalen vestre. Neste bruker ble Alf Ward født 1938 i Strådalen vestre. Alf

drev Strådalen fra 1970. Han er gift med Grete Holmli og de bor på gården Holmli østre i Ulvilla. Etter at Peder Ward døde i 1968, er det Alf Ward og hans søsken som har vært sameiere av gården.

<< Per Andersson Ward d.e. født 1863 i Sågen, Jämtland

>> Petter Pedersen og Gunhild Halvorsdatter. Strådalen i 1870.

>> Bak fra venstre: Per Ward og Andreas Ward. Foran fra venstre: Berit Ward og Lina Ward

STRÅDALEN VESTRE

	1700	1800	1900	2000
Ole Pedersen • Mali Nilsdatter	1837-1886			
Petter Pedersen Strådalen • Gunhild Halvorsdatter	1860-1897			
Per Andersson Ward • Berit Pedersdatter	1887-1937			
Albert Persson Ward • Ingeborg Rønning	1892-1928			
Peder Ward • Lovise Martine Ellingsen	1898-1968			
Åse Ward	1921-1928			
Per Ward	1893-1985			
Ingemar Jønsson • Lilly Ward	1925-1928			

26 Strådalen Østre

Ole Pedersen Strådalen ble første bruker på Strådalen østre etter delingen. Ole var født 1822 på Langsåbakken i Meråker og døde i 1908 på Strådalen østre som kårmann. Hans kone het Ragnhild Halvorsdatter. Ole og Ragnhild er meldt innflyttet til Verdalen i 1861. Ragnhild ble født 1826 på Meraker vestre i Meråker og hun døde i 1894 i Strådalen. De hadde ingen barn. Da Ole døde i 1908 hadde Per Andersson Ward fra Sverige allerede i noen år forpaktet Strådalen østre. Han brukte således begge gårdene en tid. Den 26/11-1925 kjøpte Per Ward gården Strådalen østre av Verdal kommune.

Neste bruker er sønnen Albert Persson Ward født 1892 i Strådalen vestre. Han overtar gården den 31/5-1928. Albert Ward ble i 1920 gift med Ingeborg Rønning født 1898 i Vera. Hun døde i 1954 i Strådalen østre. Albert Ward døde samme sted i 1967.

Neste eiere ble Per Ward født 1925 og hans søster Åse Ward født 1931. De var begge født i Strådalen og barn av Ingeborg og Albert Ward. De tok over gården etter faren i 1958. Åse Ward ble i 1962 gift med Sverre Kvam født 1921 på Levanger. Åse forteller at hun flyttet fra Strådalen i 1963 da hun ventet sitt første barn, Inger Sofie Kvam født 1963. Åses mann Sverre døde i 2002. Åse bor på Mule. Per Ward ble boende i Strådalen til 1995. Da flyttet han nedover bygda til Stiklestad hvor han bodde til han døde i 2005. Han ble trolig den siste fastboende i Strådalen.

Etter Per Ward og Åse ble Strådalen østre i 1995 overtatt av Inger Sofie Kvam Holberg født 1963. Inger Sofie ble i 1995 gift med Hans Olav Holberg født 1966. De er i skrivende stund eiere av Strådalen østre og bor på Gotåsås på Ronglan.

>> Bak fra Venstre: Åse Kvam, Per Ward, Birgit Lyng og Beate Haldorsen. Foran fra venstre: Ingeborg Ward og Albert Ward

>> Ole Pedersen og Ragnhild Halvorsdatter Strådalen i 1870.

>> Strådalen Østre

27 Svensk-Strådalen (Østpåmoen)

Som navnet sier ligger denne boplassen på svensk side av riksgrensen inne i Strådalen. Ut fra de opplysningene man har ble Svensk-Strådalen bosatt av nybyggere før Norsk-Strådalen. Ennå i dag kan man se hustuftene etter den første bosettingen. De første nedtegnelser om bosettingen på denne plassen finnes i Huså Bruks arkiver og er datert 26/7-1832. Sitat: "Invid

Pelle Johnsson gjorde da krav på Østpåmoen og Peder Henriksen måtte flytte derfra. Etter hvert flyttet det flere samer dit. Samefamilien Krøyts bodde der i mange år. Krøytsfamilien flyttet fra Østpåmoen i tidsrommet 1910-1915. Mange av samene døde av tuberkulose. Albert og Peder Ward brente opp Østpåmoen i 1932 etter ordre fra myndighetene som sikkert var redde for smittefaren.

Til Svensk-Strådalen hørte også en seter, Movollen, som ble bygget av Petter. Setra lå på tangen mellom Sandfjellbekken og Strådøla, litt over en kilometer fra Grønås.

28 Eln Marja Haugen (Litt-stuggujalet)

Stedet, en liten tømmerstue, lå sørøst for Strådalen ca. 400 m fra gården. Her bodde Ellen-Marja og hennes mann. Tradisjonen rundt denne boplassen og de mennesker som bodde der - sist på 1880-tallet er lite kjent. Da Ellen-Marja skulle føde sitt barn, var mannen i fjellet. Ensom og syk prøvde hun å ta seg fram til Svensk-Strådalen for å få hjelp. Like ved Strådalen ble smertene så sterke at hun måtte legge seg ned. Som den beskjedne kvinne hun var ropte hun ikke om hjelp - hun ville ikke forstyrre folket i Strådalen - i utrengsmål.

29 Larsåsen

Stedet lå i en liten skogås øst for Svensk-Strådalen. Her bodde Lars Larsa i ei lita koie som var tekt med never og torv. Et lite lavt tilbygg gjorde tjeneste som uthus og en liten tømmerkasse på en trestolpe var staburet hans. Rundt boplassen var det satt opp stengsel for å holde krøttera utenfor. Lars drev med snarefangst, fisket og plukket litt bær som han solgte. Oppe i Håråhøgda hadde han også en koie som han brukte om vinteren - når han fanget ryper. Det var dit han i all hast flyttet en natt da koia og det lille han eide i Larsåsen - brant ned i 1927. Etter den dag såg aldri folket i Strådalen den hjulbeinte lappen - med lua i panna og melkekaggen under arma på veg til gårds for å hente melk. For Lars flyttet til en koie nord for Åsingen og ble boende der til han flyttet til "alderdomshemmet" i Undersåker.

30 Finnburet

Stedet lå like innenfor riksgrensa. Under høstslaktingen brukte Strådalslappene buret til å oppbevare kjøtt og annet utstyr.

31 Haugen

Denne boplassen lå nordøst for Strådalen på en liten ås ikke langt fra Strådøla. Haugen eller "Gunnhild-stuggu" var Gunnilla Hanssons enkle og skrøpelige bolig. En enkel bygning som inneholdt stue, kjøkken, gang og loftrom. Et lite uthus hørte også til plassen. Margaretha Pedersdatter, datter av Pelle Jonsa, og hennes mann reineier Anders Larsson var muligens de første som ryddet og bygde på plassen i årene rundt 1860. Margaretha og Anders var foreldrene til Per Andersson (1875-1957) en kjent lapp blant eldre folk i Vera. Per Andersson var en tid "ordningsmann", som lappene sa, og betalte ut erstatningsbeløp til "norske åboer" for de skader reinsdyrene hadde forårsaket på høystaker og lignende. Per som var reingjeter i noen år på Valdresflya flyttet til Rørostraktene i eldre år. Etter at Gunilla Hansson flyttet fra Haugen like før krigen ble plassen aldri meir bebodd.

32 Heggøya

Heggøya var Lisa og Jo Persas livsverk og den plassen de sterkest var knyttet til i sitt lange vandringsliv. Stuebygningen på Heggøya var en enkel bygning med en liten gang, soverom og et oppholdsrom som var enkelt møblert med bord, krakker og en ovn. Uthuset var også et enkelt bygg som var inndelt i "fjøs-kammers", kufjøs, småfjøs og en gang. Femten kroner og en geit betalte Jo til Håkon Ward og en ung gutt fra Strådalen - for opptørringa av uthuset. I dag er det lite igjen av Heggøya. Fjellbjørka har tatt tilbake mye av jorda, og mose og kratt skjuler rester av det som var stue og fjøs.

>> Haugen

>> Heggøya ca. 1910

>> Heggøya 2007

<< På Heggøya, fra venstre: Ukjent, Sigrid Pedersdatter, Ingvald Tronsno, Minami Haugdahl og John Persson.

>> Svensk-Strådalen i 1910.

Norska GränsLinien finnes ett Nybygg Kallat Strådalen hvilket er uptagit av Norske Mannen Aron Person". Denne Aron Person er nok samme person som Arnt Pedersen Nustadgjerdet født 1800 i Meråker og gift i 1821 med Ragnhild Rollaugsdatter Ringen født 1800 i Meråker. I 1833 nevnes Arnt og Ragnhild som faddere ved Vuku kirke. I 1839 er denne familien tilbake i Meråker, for da bygges Arnt gården Langsåbakken i Fersdalen. Oppholdet der ble kortvarig, for i 1840 flytter familien til Landego i Nordland.

De neste beboerne var Peder Henriksen - "Pelle Henriksen" - og kona Berit Nilsdatter født 1796 på Evjen i Meråker. Peder var født 1787 og giftet seg i 1815 med Berit. De bodde først på Langsåbakken i Meråker. Peder bygslet Langsåbakken i 1819, og de kom til Svensk-Strådalen i 1839. Det virker som Pelle og Arnt har byttet gårder. Pelle og Berit fikk i 1839 sønnen Petter og da losjerte de i Norsk-Strådalen. Berit Nilsdatter var søster til Mali Nilsdatter Strådalen. Peder og Berit hadde mange barn og to av deres sønner - Ole Pedersen og Petter Pedersen overtok Norsk-Strådalen som da ble delt i to gårder. Peder og Berit ble på denne gården i 30 år for den 21/9-1868 melder de innflytting til Sisselvolden i Vera. Årsaken til at de flyttet til Sisselvolden var at den svenske kronen - staten - kjøpte opp Skjækerfjelltraktene på svensk side til reinbeiteland. Sammen

33 Grønås Lapplæger

Stedet ligger en times marsj nordøst fra Strådalen like ved elva Strådøla. Her finner en de fleste restene etter Strådalslappenes enkle livsførsel, selv om mye er gått tilbake til jorda. Grønås var den største lappiske boplassen langs Strådøla med mye slåtteng og mange hus og koier. Ennå finner en tydelige rester etter koi-etomter, bur, uthus og ikke minst skogskoia og stallen som Værdalsbruket gav Sigrid og Torkil etter tømmerdrifta i 1935. De første vi kjenner til som hadde boplass i Grønås var foreldrene til Jo Grønås, John Larsson (1838-1905) og Kirsti Johansdatter (1842-1902), men plassen var muligens bebodd lenge før den tid. I 1954 flyttet Sigrid fra Grønås, og etter den tid har ingen bodd i lapplægret ved Strådøla.

I 1934 kjøpte Værdalsbruket skog fra den svenske krona øst for Strådalen. Ved koia til Sigrid og Torkil bygde de en stor tømmerstue der hoggere, kjørere og kokke hadde losji under drifta. Da tømmerdrifta var over ut på vinteren i 1935 ga Værdalsbruket tømmerstua til familien i Grønås. Det var da mor Sigrid fikk problemer med kveldsbønna, skulle hun takke Vår Herre eller fader Morten Moen på Værdalsbruket for gaven. I Grønås fikk Sigrid og Torkil et langt, men strevsomt liv. Sine forbindelser hadde de for det meste med folket i Vera og av den grunn er tradisjonen rundt deres livsgjerning så levende. Torkil døde i 1943 og Sigrid noen år senere og begge er gravlagt i Undersåker.

<< Jo Grønås

34 Bringsvolden

Bringsvolden er en annen plass som har tilknytning til "Bringsene". Den er setervold til vestre Nordvera og ligger nord for Auretjønna. Peder Olsen Bringsås født 1805 i Sørvera bosatte seg der en kortere periode i 1830-årene, trolig fra 1830-1839. Han betalte en årlig avgift på 2 daler og 12 skilling. Peder ble i 1829 gift med Siri (Sigrid) Jonsdatter født 1801 i Ulvilla. Peder Olsen Bringsås var også bruker i Nordvera en tid før han og kona i 1869 flyttet til Dyrhaugen i Tromsdalen. Peder døde i 1894 på Søraker i Vinne og kona Siri på Rindsemvald i 1885.

35 Fagerlia

Tradisjonen forteller at det skal ha vært bosetting på denne plassen. I skriftet Gamle stier og kløvjeveier i Verdal av Jon Suul lå denne plassen sydvest for Vera, sør for sørenden av Djupdalen.

<< Grønås lapplæger.
Dette huset ble bygd i 1935

>> Grønås lapplæger. Foto: Eystein Ness.

Den gamle smia

Den står der enda, den gamle smia
og minner om tida som var engang.
Om gleder og sorger den kan fortie,
og tagna er amboltens klang.

Den står der og minner og tankene går
til de som for lengst har gått bort.
Her var det de levde i strevsomme kår,
men hadde et hjertelag stort.

I ensomme stunder kan tankene fly
tilbake til de lykkeligste år.

Aldri kan glemmes den handa så blid
som trøstet når hugen var sår.

Ja tidene skifter og alt er forbi,
men minnene lever og smia den står.

Varde - Ward

Anders Ward i Sågen 99 år gammal. Foto er taget av Nils Tomasson i Åre.

Varde är enligt uppslagsverken det samma som "en del av et varslings-system basert på lyssignaler. Vardene var som regel plassert på høyder i terrenget. Det var ferdigoppsatte bål. Under ufredstid ble vardene bemannet, og ved et eventuelt angrep ble bålene tent slik at meldinger kunne sendes over store distanser. I nyere tid er varde blitt en betegnelse på en haug med steiner som er lagt opp som vegmerke". Begreppet vard finns också i väktare, gårdvar är en benämning på vakthund. Han är "var" vet vi alla vad det betyder.

I Trøndelag säger man våttå. Elnes-våttån och Steine-våttån är några av dem. I Jämtland säger man væta, Vætabacken vid kyrkan i Mattmar är numera känd för sitt utsiktstorn, sommarservering, torp (husmannsplass) m m.

Att lämna sin vakt vid våttån var straffbart. Åge Jonsen Helmoen, som var brukar på Julneset från 1806, hade natten mellan den 14. och 15. september 1808 gått från sin vakt på Elnes varde innan han fick avlösning, "fordi det var saa koldt". Han fick ett bot på omkring 45 riksdaler för den historien.

Ward blev ett populärt soldatnamn i Sverige. Sedan slutet av 1600-talet hade man i Sverige ett indelningsverk för soldater. Några bönder skulle tillsammans vara ansvariga för en soldat och svara för hans utrustning och bostad. Det skrevs kontrakt mellan soldaten och bönderna, överheten kontrollerade att kontrakten följdes. Ungefär en gång per år hade man en Generalmönstring, då samlades soldaterna i ett läger, man

hade vapenövningar, exercis och andra övningar, samtidigt kontrollerades om soldaten var vapenför och om de hade rätt utrustning.

Det skrevs noggranna protokoll, Generalmönsterrullor, över soldaterna och hästarna. Det var många som hade samma namn, det var svårt att hålla reda på soldaterna. I stället för fadersnamn (Larsson, Olofsson, Persson m.fl.) fick därför soldaten ett särskilt namn. Det kunde i bland syfta till soldatens hemby (landsby). Min farmors far, soldaten Per Hög-din hade sin rote i Höge i Hallen. En annan Hög-din var från Högåsen i Alsen. Soldatnamnen var inga

Bäcken i Sågen
Foto: Janne Hög-din

Gården Sågen hösten 2007
Foto: Janne Hög-din

släktnamn, det förekom att de fick byta namn. Dom två Hög-din som jag nämner ovan var inte i släkt!

Kyrkmålaren (konstmålaren) Erik Valne hade en dotter Brita som 1863 blev gift med Ellef Andersens Bredingsvald. När Ellef kom till Valne i Alsen blev han hästjägare (ridande soldat) för några bönder där. Ellef tog sig soldatnamnet Ward.

Ellef hade en bror Anders som blev gift till Mörsil. Han tog sig namnet Öring.

En Anders Andersson, föddes 1823 i landsbyn Fugelsta i Marieby socken, på andra sidan Brunflovik-en av Storsjön från Östersund sett, (på Bettertia säger man i Marieby). Han var son till Anders Ivarsson och hans hustru Carin Persdotter. Anders Ivarsson hade varit gift tidigare och hade 8 barn i det äktenskapet innan han som änke-man gifte sig med Carin Persdotter och de fick 7 barn tillsammans.

Anders, som inte kunde ärva hemgården, lämnade 18 år gammal hemmet i Fugelsta i Marieby. Nästa gång jag finner honom är 1844 då han som fältjägaren Anders Ward är i Bye i Marieby. Vid mönstringen i juni 1848 var han drygt 170 cm lång, hade 4 1/6 tjänsteår och blev godkänd för fortsatt tjänst. Enligt prästens anteckningar vid husförhören, kunde Anders läsa och skriva och hade bra kunskaper i katekes och bibel.

1853 bildar han eget hem där tillsammans med sin nyblivna hustru Catharina (Karin) Håkansdotter. De flyttar omkring lite i Bye innan familjen (man, hustru och 4 barn) tog attest 24.09.1861 för att flytta till Anjesågen i Kall. Platsen kallas nu för Sågen och är det första stället man kommer till efter Anjan när man åker vägen från Sandvika mot Kallsedet.

Anders skulle som inspektör driva sågverket där och skogsavverkningarna för Sågen. Bolaget gick emelertid i konkurs, så Anders blev jordbrukare i stället. Men han var också snickare och smed och var skicklig att tillverka trätunnor (att lagga laggkär!).

Anders Ward blev nästan 100 år gammal, det fattades bara några månader. Han dog i Anjesågen 1923. Hustrun Karin hade dött där 1912.

Anders Ward och hustrun Karin fick 7 barn. Många av dem kom till Verdal och de har stor eftersläkt här. Det var ganska naturligt, Vera och Strådalén var nästan "grannar" till Sågen. Wardarna var och är duktiga fjällbor och bra arbetsfolk om vilka bara finns gott att säga.

Ett litet, inte komplett, utdrag av släkten efter Karin och Anders Ward:

- **Andreas** (Anders) f. 1856 i Bye i Marieby. Gift 1880 med Nikoline Larsdatter f. på Musumvald 1854. De fick barnen Katarina 1879-, Anders 1880-. Nikoline och Katarina utvandrade 1880 till USA.

- **Maria** f. 1857 i Bye, Marieby. Gift 1876 i Kall med Johannes Olsen Ottermoald 1844-1918. De var i Anjesågen i Kall till omkr. 1882 då de flyttade till Ottmoplussen. Maria död där 1898. De fick 7 barn, Ole 1876-1941, Anders 1880, Karen 1883-1949, Edvard 1885-1970, John Marius 1888, Oskar 1891-1956 och Beda Oline 1894-1971. Johannes gifte sig 2. 1905 i Vuku med Mette Hansdatter Storvukuvald f. 1866.

- **Håkan** f. 1859 i Bye, Marieby. Gift 1882 i Vuku med Serianna Hansdatter Ulvilden f. 1855. De bodde i Anjesågen i Kall. 1900 var de arrendatorer i Gråsjön i Kall. De fick barnen Kristina 1882-1966, Ida 1884-1980, Serianna 1885-, Anders 1885-1968, Maria 1888-.

- **Catarina** f. 1861 i Bye i Marieby. Gift 1886 med Petter Karlsson Hedblom f. 1860 i Alsen. De bodde i Kall och fick barnen Karl 1887-, Anders 1889-.

- **Per** f. 1863 i Sågen i Kall. Död 1937. Gift med Beret Pettersdatter f. 1860 i Strådalén. Död 1923. De var i Kall till omkr. 1889 då de fanns i Strådalén. Barn: Karolina 1886-1947, Anders 1888-, Peter 1888-, Gustav 1890-, Albert 1892-1967, Ole Ragner 1896-, Peder Bernholt 1898-, Otilde 1901-.

- **Brita Christina** f. 1865 i Sågen i Kall. Gift med änke-man Johan Oskar Eugen Unander f. 1852 i Ragunda i Jämtland. Död 1902 i Trångsviken i Alsen. Han hade 6 barn från första äktenskapet. Brita Christina och Johan Oskar Eugen bodde på Frösön och i Alsen. Barn: Olof Harald Teodor 1893-, Anton Hjalmar 1894-, Karin Hedvig 1896-1981, Sven Hilding 1897-1971, Kristina Eugenia 1899-, Hilmar Leonard 1901-1975, Oskar Axel Birger 1903-1978.

- **Olof** f. 1867 i Sågen i Kall, död 1948 i Nybo i Ramsjö i Gävleborgs län. Gift med Jonetta Solem f. 1866 i Trondheim, död 1946. Minst 2 barn: Matilda Gustava Charlotta 1897-, Astrid Paulina Maria 1899-1979.

Strådalssamar og andre sørsamar på utstilling

Paris 1889

I Helgådalsnytt 1980 har Håvard Elnes og andre samla eit rikt materiale om sørsamane knytta til Strådalen og Vera. Denne artikkelen er eit supplement til dette.

I 1889 var det 100 år sidan den store franske revolusjonen, som vi alle har kjennskap til gjennom historietimane på skolen. Jubiléet vart feira med stor fransk sans for bravur og festivitas, blant anna utstillinger av ymse slag med den store verdsutstillinga som sjølv høgdepunktet. Ei stor gruppe samar – menn, kvinner, barn, fleire familiar – vart stilt ut i den zoologiske hagen Jardin d'Acclimatation i Boulogne-skogen. Kva kan ein i dag finne ut om desse samane? Kven var dei? Kor kom dei frå? Kva skjedde med dei da dei kom tilbake?

>> Samegamme i Paris

<< Parisienne si mor, Margrete Olsdatter Bull Kroys (1803-1922) frå Rakrokan/Maröker/Strådalen med si tolvrige datter Marta Maria på funget.

Samejenta Parisienne graviagt i Vera 1901

I kyrkjeboka for Verdal står det ei trist, men interessant innføring rett etter hundreårsskiftet: 5. august 1901 er ei tolv år gammal samejente død av kolera og blir gravlagt på kyrkjegarden i Vera. Det heile og fulle namnet hennes var Margareta Sofie Parisienne Andersdatter Krøys. Og nettopp det sjeldne mellomnamnet Parisienne er det som har fått lokalhistorikarar til å grunne på kva samane i grensefjella mellom Nord-Trøndelag og Jämtland kunne ha med Paris å gjere. Det har vore spekulert i om samar herifrå vart vist fram på verdsutstillinga i Paris i 1889, men sikre prov og fakta har ikkje vore dokumentert.

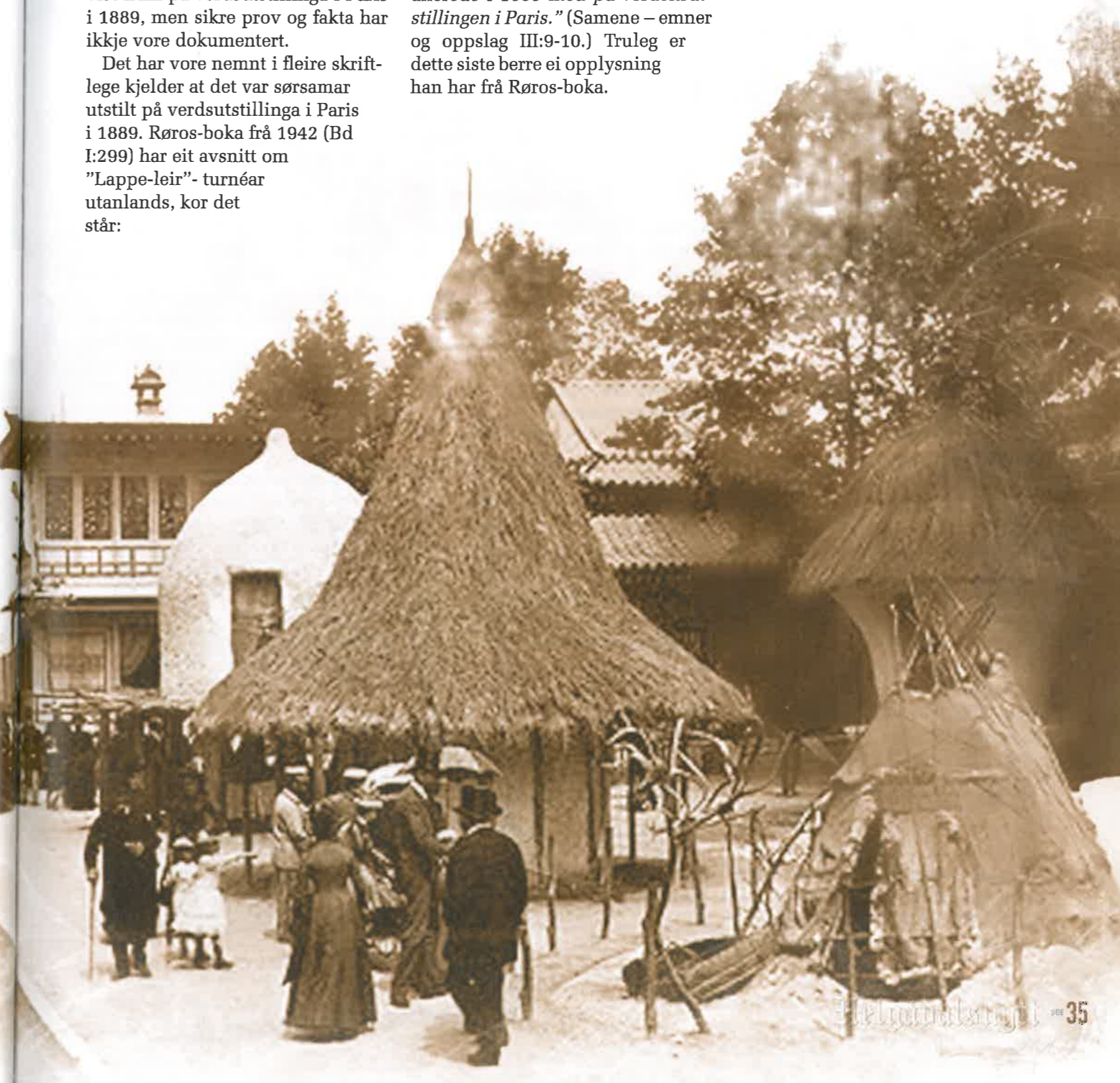
Det har vore nemnt i fleire skriftlege kjelder at det var sørsamar utstilt på verdsutstillinga i Paris i 1889. Røros-boka frå 1942 (Bd I:299) har eit avsnitt om "Lappe-leir"-turnéar utanlands, kor det står:

"Det er mange samer fra Røros-fjella som har representert "Nordens siste nomader" på verdensutstillinger og ved andre høve rundt om i Europa, - ja, somme har endog vært i Amerika. Marit og Morten Kant, som begge er døde nå og som gjennom en lang årrekke fristet fattigfinners tilværelse i Bergstaden, fordi fjellene og reinen var blitt tatt fra dem som Marit sa, var engasjert til verdensutstillingen i Paris i 1889. Der deltok også et sameektepar ved navn Kreutz, som fikk en datter under oppholdet i verdensbyen."

Adolf Steen nemner i ei bok frå 1972: "Noen Røros-samer var allerede i 1889 med på verdensutstillingen i Paris." (Samene – emner og oppslag III:9-10.) Truleg er dette siste berre ei opplysning han har frå Røros-boka.

I Helgådalsnytt 1980 nemner Håvard Elnes at "Parisienne ble født i Paris, der foreldrene var for å vise fram reinsdyr under Verdensutstillingen der. Av den grunn dette særegne navnet på en svensk "lappflicka". (Helgådalsnytt 1980: 7).

I det følgande skal eg gjere greie for det eg har funne ut om samane som var i Frankrike i 1889. Det skulle vise seg at ikkje alt som er nemnt ovanfor er heilt korrekt. Dette kan dokumenterast med fleire uavhengige samtidige kjelder.

>> Sørsamar i Boulogneskogen 1889.
(Delaporte 1988:174)

Jules Tellier (1863 - 1889) såg da samane steig i land i Le Havre 1.1.1889

I ein artikkel i bladet *Le Parti national* 12. januar 1889 skriv han om møtet sitt med ei gruppe samar i ei av dei franske hamnene ved den engelske kanalen, Le Havre. Møtet fann stad på nyårsdagen 1889. Samane var 27 i talet, menn, kvinner og barn, pluss ein reinsflokk på 20 dyr. Dei gjekk i land frå dampbåten *Louise-Jenny* klokka ti på morgonen, i lag med ein impresario som fungerte som tolk og reiseleiar. Skribenten Tellier kommuniserer med dei via tolken og får greie på at dei er på veg til Paris for å stillast ut i den zoologiske hagen der, Jardin d'Acclimatation i Boulogneskogen.

"Dei er små, men ikkje dvergar [...] Mennene har på seg ei tarveleg bukse og ei jakke stramma i midja, pynta med raudt, grønt og gult. Over håret som er langt, stritt og glissent, har dei ei spiss lue. Kvinnene har håret delt i to fletter på ryggen. Kvinnene sine drakter er særst vakre og særst skitne. Alle luktar av olje [...] Komne i land blir dei strakst dirigert til jernbanestasjonen over

den store jordfyllinga som er dekt med gult snøslaps[...] Framom seg skuvar dei, ikkje utan å bruke tvang, dei tjue reinane som dei har brakt med seg frå Lappland og som er praktfulle." Heile artikkelen kan lesast på fransk på nettsida www.miscellanees.com/t/lapons.htm.

Jules Tellier reflekterer over spørsmålet om det å stille ut inngjerda menneske ved sida av dyr mot betaling, er uttrykk for nedvurdering av menneska. Han spør om vi ikkje alle er gjennomsyra av sosialdarwinistiske idéar når vi ser på våre like bak gjerdet og gir dei brød for moro, som til elefantane. Samane er européarar, dei er kristne og dei er lesekyndige, peikar han på. Og han sluttar av artikkelen med: "Tillat meg at eg protesterer på førehand."

Slik blir Tellier både eit vitne om at 27 samar, 20 rein og ein impresario var på veg til Paris 1. januar 1889, og eit vitne om at utstilling av levande menneske var kontroversielt og gjenstand for motforestillingar alt på denne tida.

Etncografen Charies Babots påstand

Babot har vore og sett på samane i Jardin d'Acclimatation og skriv ein sakleg og informativ artikkel i det populærvitenskapelege veketidsskriftet *La Nature* (No 818, 2.2.1889: 145-147. <http://cnum.cnam.fr/CGI/page.cgi?4KY28.32/149/0/>): "Desse innfødte frå Noreg har utan tvil hatt like stor suksess hos publikum som hottentottane." Han skriv at desse samane er frå Røros, frå den sørligaste samiske "klanen". Det går óg fram at Babot har ei positiv haldning til samane etter at han har budd blant dei i seks somrar. "Samane er veldig milde, særst gjestfrie mot reisande [...] og ein får ei djup medkjensle med dette vesle folket som livet midt i villmarka i nord har gitt liding og savn."

Bildeserien til Prins Roland Bonaparte (1856 - 1924)

Ved eit lykketreff vart sørsamegruppa i Paris avbilda av fotografen til Prins Roland Bonaparte. Det hadde seg slik:

Denne Prins Roland Bonaparte kalte seg prins fordi han var soneson til Lucien Bonaparte, ein av brørne til keisar Napoleon Bonaparte. Han ville helst bli militær, men kom til å vie livet sitt til naturvitskapane, antropologi og geografi, da dei militære karriereplanane hans måtte avbrytast fordi den franske staten nekta slektningar av den styrta keisar Napoleon å gjere militær karriere. I samband med studia i antropologi tok Roland Bonaparte i bruk fotografering som dokumentasjonsreiskap. I 1884 organiserte han ein ekspedisjon til *La Laponie*, fransk for Lappland eller Finnmark, og han hadde med eigen fotograf på turen. Bonaparte og fotografen følgde nøye retningslinjene frå datidas leiande antropolog Paul Broca: Kvar person skulle portrettfotografast frontalt og i profil. Dessutan vart dei utsett for såkalla antropometriske målingar. Men i tillegg tok fotografen med noen få andre motiv som dukka opp, gruppebilde og liknande.

Fotoplatene frå ekspedisjonen til *La Laponie* er berga for ettertida av Musée de l'Homme i Paris. Det finst 400 negativ frå ekspedisjonen. Av dei er 250 portrett. 140 av bilda vart publiserte av Yves Delaporte i 1988. I tillegg til desse 140 bilda

frå 1884 har Yves Delaporte teke med ein bildeserie frå 1889. Roland Bonaparte med fotograf budde i Paris og hadde fått nyss om at det var samar i Jardin d'Acclimatation. Dei drog sjølvsagt ned dit og tok ein unik bildeserie som til no har vore lite påakta. Bilda er tatt i januar eller februar 1889. Det kan ein sjå av det manglande lauvverket på trea på gruppebilda. Dei fleste bilda er portrettbilde, frontalt og i profil, men ikkje komplett av alle dei 27 eller 28 samane i følget. Til skilnad frå 1884-bilda er ingen av personane identifiserte av Bonaparte ved namn eller andre personopplysningar. Dei blir berre kalla reingjetarar frå Røros. Men sjølv om alle samane i Paris 1889 var sørsamar, så var dei ikkje alle frå Røros. Det har nemlig latt seg gjere å identifisere ein del av samane, som eg kan dokumentere seinare i artikkelen.

Lokalavisene i Innherred 1889

Minst ein av familiane som var med i det samiske reisefølget til Paris, var ikkje frå Røros, men frå grensefjella lenger nord mellom Verdalen, Levanger og Meråker på norsk side og Kall og Undersåker i Jämtland på svensk side av grensa, vanligvis kalt Strådalssamar. Dette førte til skrivning i lokalavisene i Innherred.

Korrespondenten M. W. [Marius Wold frå Levanger] rapporterer frå førebuingane til verdstutstillinga i lokalavisa *Nordenfjeldsk Tidende* 18. april 1889, ein knapp månad før den offisielle åpninga skal finne stad den 6. mai. Han kan óg fortelle om eit besøk hos "den norske lappekoloni" i "Dyrehaven" i Boulogneskogen:

"En stor Struds med Brystsæle kommer majestætisk trækkende en lille Kjørre - det ene afløser det andet og saa er vi ved Lappernes Koloni. Snart er vi i Samtale med dem; de er glade i at faa reise hjem. Kolonien, der tæller 28 Personer, er bleven forøget med en liten Jente, der har erholdt det betegnende Navn "Parisienne". De mange Franskmand som staar omkring, undrer sig meget paa den Samtale, vi fører med dem - og trodde vi var civiliserede Finner og at vi talte deres Sprog. Imidlertid blev de snart gjort opmærksom paa Forholdet og blev der saa mange Spørmaal om Lappernes Alder, en Rens Værdi og lignende. Men det morsomste blev dog, da en af Lappe-Kvinderne fik høre, at der var en fra Levanger der tilstede. Hun kom da til at spørge om mangt og meget, særlig efter flere Personer, og sa hun: "Kjenner De en Retmester Dorff, Bratsberg, Bamberg, end han Lensmand Lynan?" Der gaves selvfølgelig Svar og Oplysninger. Saa var hun inde efter et Fotografi, som hun vilde give til en af ovennævnte, og som en Kammerat modtog for at sende. Endskjønt de havde havt det godt i mange Henseender, udtalte de dog, at en saadan Tvang havde de aldrig oplevet. Den Plads, som de havde, var indhegnet med et 2 Meter høit Gjerde, og fik de ikke komme udenom dette. Vi sagde dem Farvel og lykkelig Reise til Norge!"

Ut frå lokalkunnskap er det muleg å hevde at kvinna som Wold snakka med, var Margrete Olsdatter Bull Krøyt.

To veker etter at dette reisebrevet vart skrivi er det at Nordre Trondhjems Amtstidende i Levanger 24. april 1889 kan melde at "Den norske Lappekoloni som i Vinter har været i Paris, er nu hjemkommen. Den ene af disse Finnefamilier er hjemmehørende i Straadalen i Vuku. De ankom til Levanger i forrige Uge og bestod af Mand og Hustru samt 3 Børn, hvoraf det yngste var bleven døbt i Paris."

Kva samane sjølve hadde å fortelle om alt dei hadde sett og vore med på, er imidlertid ikkje kjent, ut over det lille som Marius Wold sin artikkel inneheld.

<< Faksimile frå *La Nature* 1889

Ikkje ein offisiell del av verdsutstillinga

Det står da fast at det var eit stort følge av sørsamar i Paris 1889 i tidssrommet januar til midt uti april. Dei vart stilt ut i Jardin d'Acclimatation i Boulogneskogen, bak eit to meter høgt gjerde, mot betaling. Men ein del av dei var iallfall komne att til heimområdet sitt i dei trønderske grensefjella rundt tre veker før den offisielle åpninga av verdsutstillinga, som avisartiklane frå lokalpressa nemnt ovanfor dokumenterer.

Dei hadde sett siste fasen av bygginga av Eiffel-tårnet og dei hektiske førebuingane av sjølve utstillingspaviljongane på Marsmarken og andre delar av Paris. Dei hadde opplevd verdsbyen Paris og handla med seg kjolar og sjal til minne om den store turen. Men dei var ikkje ein del av den offisielle norske paviljongen og heller ikkje den svenske. Det er ikkje spor av samar i den offisielle norske beretninga om deltakinga på verdsutstillinga. Men fordi dei var i Paris vinteren og våren 1889 og kunne fortelle om Eiffeltårnet og verdsutstillinga, vart det lokalt oppfatta som at dei hadde vore ein del av sjølve verdsutstillinga.

Det finst imidlertid eit foto frå verdsutstillinga i 1889, som viser at ei samegamme var blant dei 44 små bygningane arkitekten Charles Garnier fekk sett opp ved foten av Eiffeltårnet til åpninga i mai 1889, ved sida av ei sentralafrikansk stråhytte. Det er kalla "Lapland House", men er vel det vi i dag vil kalle ein lavvo. Var dette ein av bustadane som sørsamane i Jardin d'Acclimatation hadde budd i til dei drog midt i april? Uvisst, det er ingen samar å sjå ved denne lavvoen, men mest truleg har strådalssamane vore med på å sette opp denne lavvoen før dei drog heim. Bildet er å finne på nettsida <http://www.nga.gov/resources/dpa/1889/16african.htm>

Identifisering av samane

Summen av opplysningar om samane som var i Paris 1889 har gjort det muleg å identifisere ein del av dei og til og med finne dei att på fotografia i Roland Bonaparte-samlinga.

Røros-boka nemner altså Morten og Marit Kant "som gjennom en lang årrekke fristet fattigfinners tilværelse i Bergstaden, fordi fjellene og reinen var blitt tatt fra dem."

Morten Mortensen Kant var født i Røros 1851. Foreldra var Morten Hansen født 1824 og Anna Olsdatter født 1821, begge med oppgitt fødestad Sverige, om ein held seg til Folketelling 1865. Da bur familien i ei jordgamme i Røros og det er sju barn i familien. Ein av dei er Morten. Familien livberger seg ved reindrift. Det finst ei einestående skildring av Morten Mortensen Kant, gjort av forfatternen Johan Falkberget (1879-1967) i 1927, basert på barndomsminne i 7-årsalderen da han var på besøk hos morfaren Jon Olsen Jamt i Rugeldalen:

"- No kjem det finna, sa mormor. Det tok i dørklinken og inn kom en liten mann i renskinnmudd og med høg spiss mangefarvet lue på hodet [...] Nu blev også lampen tendt. Og der satt'n Kant-Morten i full belysning. Han var en mann på noen og tredive, blåsvart i hår og skjegg, litt "vinøgd" og med en stor fyldig munn og sterke snøkvite tenner. En praktfull skikkelse i full finnstas -, de mange blå og røde snorer på pesken og luen, det perlestukne halsbånd, gjorde et voldsomt inntrykk på mig."

Blant dei samiske mennene avbildt i Bonaparte-samlinga er det ein som stemmer godt overeins med denne skildringa, ikkje berre av alder, men først og fremst på grunn av opplysninga om at han skjela. Mannen på Bonaparte-foto 114 er mest sannsynleg Morten Kant frå Røros. Kona Marit Andersdatter Holm Kant, født 1852, var óg med til Paris, men ho har vi ikkje ei tilsvarande

presis skildring av. Derfor er det foreløpig ikkje muleg å identifisere henne sikkert i Bonaparte-samlinga. Truleg hadde Marit og Morten med to av fem barn. Det kan ha vore Maren Marie Mortensdatter Kant født 1880 og Martin Mortensen Kant født 1888. Den eldste, Maren Marie, er 9 år i 1889 og kan da vere avbildt på Bonaparte foto 100 til høgre. Men det kan óg vere Maren Marie som er avbildt på foto 104. Den yngste, Martin, kan vere speungen som ligg i komse på foto 105, og i så fall er det mora Marit Kant som held fram komsa for fotografen. Tre av barna var truleg att hos slekt eller venner heime i Røros: Lucie født 1877, Maria Sofia født 1884 og Lucie født 1886.

Litt meir om Kant-familien

Morten Mortensen Kant med kone og to barn kom velberga heim att til Røros i 1889. Akkurat når er uvisst. Kanskje vart dei att i Paris lenger enn Krøyts-familien som kom att til Innherred rundt 15.- 20. april?

<< Morten Kant (1851-1926) frå Røros, "en praktfull skikkelse i full finnstas," ifølge forfatternen Johan Falkberget.

Om dei hadde reindrift å gå tilbake til, eller om dei hamna blant dei fattige på Røros slik Røros-boka antyder, er uvisst. Lappefogd I. B. Herstad si årsmelding for 1894 nemner at familien får støtte av Røros Fattigvæsen "til deres Børns Skolegang." Familiefar Morten er da ført opp som dagarbeidar i Røros.

Lappefogd Herstad sine årsmeldingar gir oss høve til å følge familien Kant frå år til år. I 1898 treng ikkje Morten og Marit lenger fattigstøtte. Han har fast arbeid ved Arvedals og Kongens Gruber og får hjelp av Herstad til å skaffe lån så dei kan kjøpe hus i Bergstaden. Tre nye barn er komne til på 1890-tallet: Anders født 1890, Magnus født 1891 og Sigrid født 1896, samme namn som eldstebarnet i søskenflokket. Eldste datter Sigrid er i tjeneste hos ein bonde i Røyken, Buskerud. Ho blir sidan gift i Svelvik i Vestfold. Maren Maria som var i Paris, er tjenestetataus på ein gard i Tydal lenger nord, "beskjæftiger sig med Skoarbeide."

Lappefogd Herstad sin årsrapport 1901 kan fortelle at Morten Kant

>> Mest truleg er dette Marit Andersdatter Kant født 1852, Røros, kona til Morten Kant, med sønnen Martin født 1888 i komsa.

framleis arbeider i gruva. Han var ikkje med på streiken ved Røros Værk året før. Dei skolepliktige barna går på Røros Bergstads Folkeskole. I 1902 er Morten å finne som gruvearbeidar i Killingdals Grube i Ålen, mens resten av familien budde i Bergstaden. Dattera Maren Maria som var med til Paris, vart gift i februar 1901 med ein maskinarbeidar ved Røros Værk. Han vart oppsagt etter streiken 1901, og det nygifte paret måtte flytte til Orkdal. I november samme året døde Maren Maria av tæring, kan Herstad nøkternt melde.

Siste rapporten frå lappefogd Herstad er frå 1904. Morten arbeider fast ved Arvedals gruve i Røros landsokn og kan forsvare lånet på huset. Eldste datter Sigrid er død i Svelvik, Vestfold. Dei to sønene, Anders født 1890 og Magnus født 1891, er ferdige med folkeskolen og arbeider delar av året ved Arvedals gruve som "vaskarryss" oppe i dagen. Jobben er å reinske og vaske råmalm før smelting. Begge går for presten og skal konfirmerast snart. Anders tar sikte på gruvearbeid. Magnus har fått drengarbeid hos ein gardbrukar ved Aursunden.

Kona til Morten, Marit Andersdatter Kant, hører vi lite om i Herstad sine rapportar. Som kvinner flest på tidleg 1900-tal, kom ho litt i skyggen av ektemannen. Men eg fann eit velskrive og reflektert lesarinnlegg av ho i eit av dei første numra av

Daniel Mortensson si avis Waren Sardne for 12. mars 1910. Ho står her fram som ei sterk talskvinne for samane si sak: "Waren Sardnes opgave er jo at være talsmand for vore (lappernes) krav om likestilling med mor Norges øvrige borgere [...] Tænk alle paa, hvor fortrængte vi er, der findes snart sagt ikke mer plads for os."

I lys av dette kan ein reise spørsmål om ikkje berre Kant-familien, men i det heile tatt sørsamane si hyppige deltaking i utstillingsgrupper var sterkt motivert av fortrenging og problem i reinfjellet og eit ønske om å vise fram at her fanst eit folk som kjempa for kultur og vidare eksistens. Vi veit jo at konfliktane rundt reindriften auka veldig i slutten av det nittande hundreåret.

Morten Mortensen Kant vart med på reindrift lenger sør i Norge. Kanskje vart han óg hyra på som reingjetar i eit av tamreinlaga ved Hardangervidda, som satsa stort rundt hundreårsskiftet? Reingjetarane som måtte til for at reindriften her skulle lønne seg, var mye godt sørsamar som gjekk ut av reindriften i sine egne heimeområde fordi det ikkje var utkomme nok. Eller det kunne vere eventyrlyst som dreiv dei ut. Amerika vart ikkje løysinga for alle, men samar drog óg dit. Befolkningskollapsen i Norge på denne tida omfatta óg samane. At Morten Kant var sørover med rein, går fram av eit minnedikt som den mystiske vismannen på Tronfjellet, Swami Sriananda Acharya Gaurisankar, skreiv i Waren Sardne Nr. 20 i 1926 da Morten døde:

*Til Lærdal og Filefjeld satte du ut
over Dovres, Rondanes og Jotun
heims vidder
din ren du jog over tind og nut,
du hørte vel veien av fuglens
kvidder.*

Da Morten Mortensen Kant døde i 1926 om lag 75 år gammal, var han og kona Marit med på ei ny sameutstilling, ein "lappekaravane" i Oslo. Om det var pengeknipe eller eventyrlyst som var drivkrafta for denne siste utstillingsekspedisjonen, skal vere usagt.

Familien Krøyts

I denne familien var fru Margrete Olsdatter Krøyts, født Bull, høggravid da dei drog med dampbåten *Louise-Jenny* og kom til Le Havre på første nyårsdag i 1889. Den 21. januar fekk ho ei datter som vart døpt i Paris og fekk namnet Margareta Sofie Parisienne.

Samefamilien Krøyts (Kreutz, Krøys, Kråjts – skrivemåten i kjeldene er mangslungen) som òg blir nemnt i Røros-boka, har det vore muleg å finne ut ein del om, ved hjelp av kirkebøker, lokalhistoriske skrifter og oppspora slektningar. Margrete Olsdatter, født Bull, vart født i 1863 i Enkroken rett aust for Storlien. Ho var ein av etter kvart

mange ungar i ein fattig samefamilie som streva med å livberge seg med reindrift i det som i dag er Færen (Gasken-Laante) reinbeitedistrikt. I periodar måtte foreldra gi opp reindriften, og i 1875 finn ein faren Ole Olsen Bull som losjerande hos ein fattig husmann i Meråker, kor han lagar hornskeier som han dreg rundt og selger i bygdene. Mora var av bygdesameslekt frå Lynalmenningen i Skogn. Datter Margrete vart gift med Anders Persson (Pedersen, Pehrsen, kjeldene skriv namnet på forskjellig vis) Krøyts, født 1855 på Skalstufjellet. Foreldra hans var òg fattige reindriftssamar som var utsett for at det var vanskeleg å skaffe livberging for familien i fjellet på denne tida. Dei var Per (Pelle, Peder) Johnsen og Kjerstin (Kirsti) Andersdatter Krøyts født 1808, datter av lappskolelærar Anders Mortenson Krøyts (1776-1858) og Margretha Jacobsdatter født 1780, å finne i husforhørslengdene til Undersåker lappforsamling.

Folketellinga for 1875 viser at familien Pelle Jonsa og Kjerstin Andersdatter Krøyts er fast busett på Finstuen (Finnstua) i Sparbu, som bygdesamar. Familiane Bull og

Krøyts må ha kjent kvarandre godt gjennom reindrift i samme område og gjennom opphold i dei samiske "tyngdepunkta" i fjellområda her, Grønås lappläger og Strådalen med Østpåmoen i nord og Meråker og Enkroken (Enafors) i sør.

Margrete Olsdatter Bull og Anders Persson Krøyts fekk etter kvart minst seks barn. Ei datter vart med da foreldra vart verva til Paris-turen. Det var Marta Maria Andersdatter Krøyts født 1887 i Strådalen i Vera eller Svensk-Strådalen. Dessutan vart yngste søstra til fru Margrete med for å hjelpe til med barnestell, Anna Lisa Olsdatter Bull født 1878 i Levanger.

I denne familiegruppa på fem er det muleg å identifisere fire blant bilda i Roland Bonaparte-samlinga. Eg fann eit foto av Margrethe Olsdatter Bull Krøyts frå 1908 under tilfeldig leiting i samlinga etter fotograf Bjerkan på Levanger museum. Bjerkan hadde orden i arkiva og skreiv opp nøyaktig namn og årstall på bilda han tok. Likskapen med bilda frå Paris 1889 er så slående at det ikkje er tvil om at den 45-årige kvinna i samedrakt frå 1908 er identisk med den kvinna som er på foto

102 i Bonaparte-samlinga, kledd i reinpels og pynta med søljer på bringekledet. Den vesle jenta ho har på fanget i Paris 1889 må da vere den toårige dattera Marta Maria.

Frontalportrett 103 og profilportrett 103a i Bonaparte-samlinga er mest truleg av Anders Persson Krøyts. Bildet kjem nemlig rett etter kona Margrete og dattera Marta Maria i fotoserien.

Margrete si lillesøster Anna Lisa på 11 år er òg muleg å identifisere. Ho er å finne til venstre på foto 100, som den eldste av dei to jentene på dette bildet. Det har seg nemleg slik at Anna Lisa var ei av jentene som vaks opp og fekk etterkomarar. Ei datter av Anna Lisa er enno i live, 97 år gammal. Eit av oldebarna, Chris Folde i Selbu, har identifisert oldemora på grunn av familieliksken og føflekken ho hadde på høgrekinnnet.

Korleis gjekk det seinare i livet med Anna Lisa Olsdatter Bull født 1878? Ho vart gift i sjølvaste Nidarosdomen ca. 1905, kan ein soneson Karl Borren i Trondheim fortelle. Ho og ektemannen John Einarssen Kjerrevoll kjøpte eit småbruk innerst i Hessdalen, Sør-

Trøndelag, og dei tok namnet Borren etter garden. På 16 mål dyrkajord, med 5-6 kyr, sauar, geiter og gris, greide dei seg godt og fekk etter kvart 10 barn. John arbeidde i Kongens gruver på Røros, som Morten Mortensen Kant, og gjekk 3-4 timar ein veg til og frå Borren i helgene. Vidare kan Karl Borren fortelle at farmora Anna Lisa aldri la skjul på at ho var same, men det var heller ikkje tema til dagleg. Kva for minne ho hadde frå utstillinga i Paris har Karl aldri snakka med henne om. Men han gir eit levande bilde av ei farmor som var både hard og mild, arbeidsam, rettferdig og djupt religiøs.

Oldebarn til Anna Lisa Olsdatter Bull, Chris Folde, kan fortelle at ho har arva eit sjal som vart handla med som minne frå Paris i 1889.

Men ho kan òg opplyse at det aldri har vore snakka så høgt om denne turen til Paris i slektsamheng. Hennes forklaring er at oldemora vart gift med ein ikkje-same. Og på den tida var fornorskingspresset så stort at det ikkje skulle nemnast at ein var av sameslekt.

Andre personar i Bonaparte-samlinga frå 1889 har det så langt

ikkje vore muleg å identifisere sikkert. Rett nok er det eit spebarn i ei komse på fleire av bilda, tydelegast på nr. 105, men bildet ser ikkje ut til å vere av Margaretha Sofie Parisienne som var heilt nyfødt. Helst er nok barnet i komsa Marit og Morten Kant sin sønn Martin født 1888.

Korleis gjekk det med Krøyts-familien?

Etter at Anders Persson Krøyts og familien kom heim frå Paris, vendte dei tilbake til gammellivet i Strådalen i Vera og Østpåmoen i Svenskstrådalen på svensk side av grensa – dei må ha veksla på bu-plassane. Rundt hundreårsskiftet gjorde tuberkulosen, datidas store folkesjukdom, sitt inntog i barneflokk til den fattige samefamilien. Margrete Bull Krøyts opplevde det tristaste som må gå an for ei mor: I løpet av to år døde tre av jentebarna hennes av tæring eller kolera. Ektemannen Anders Persson Krøyts drog ifrå henne og dei gjenlevande ungene - over til Amerika for

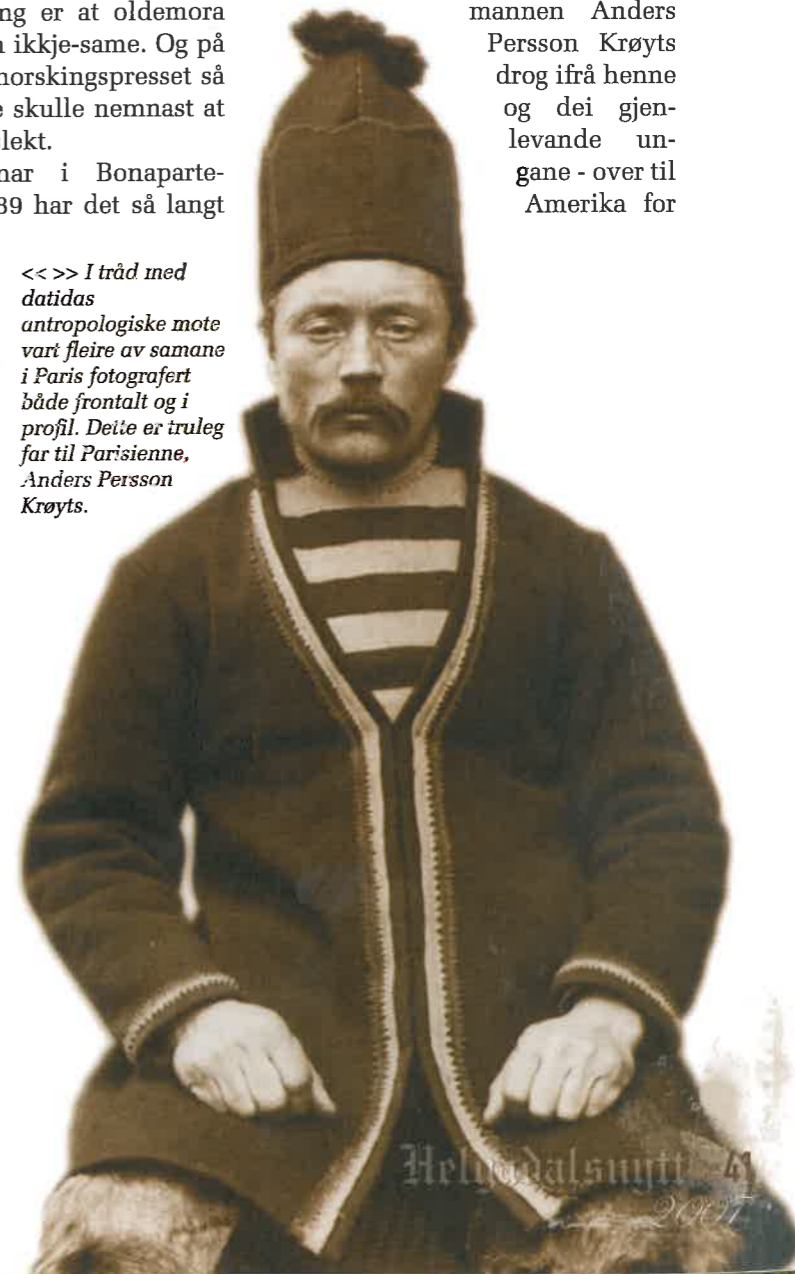

<< Nitten år etter Paris-turen, Margrete Olsdatter Bull Krøyts heime i Verdal. Fleire av barna, blant Anna Parisienne, er døde. Mannen har reist til Amerika. (Foto er 1894. Bjerkan-samlinga, Levanger museum).

>> To unge samejenter i Paris 1889. Til venstre tante til Parisienne, Anna Lisa Olsdatter Bull født 1878 i Meråker eller Holtålen. Jenta til høgre er truleg Maren Marie Kant født 1880, datter til Morten og Marit Kant, Røros.

<<>> I tråd med datidas antropologiske mote vart fleire av samane i Paris fotografert både frontalt og i profil. Dette er truleg far til Parisienne, Anders Persson Krøyts.

aldri meir å vende tilbake til Veresfjella.

Parisienne Andersdatter Krøyts overlevde tuberkulosen i den lutfattige samefamilien. Ho vart likevel berre tolv år. Den 5. august 1901 døde ho av kolera og vart begravd i Vera. Døtrene Marta Maria født 1887 og Sigrid Valborg født 1896 døde begge av tuberkulose i 1903, med tre månaders mellomrom.

Dei to eldste sønene til Anders og Margrete, Ole (Ola) Andersson Krøyts og Paulus Andersson Krøyts, fekk med seg Krøyts-namnet vidare. Ola tok det til og med over til Amerika dit faren hadde reist ein del år før. Korleis det gjekk med han og faren "over there", er ukjent foreløpig. Eit tilfeldig søk i amerikansk folketelling frå tidleg 1900-tal gir eit treff på Ola Krøyts, men vidare opplysningar er ikkje muleg å spore. Paulus Andersson Krøyts vart ein kjent jeger og skiløpar, og han vart gift med ei finsk jente, ifølgje Helgådalsnytt 1980. Frå lokalhistorikar Dagfinn Hegg-Lunde på Borlaug i Lærdal har eg fått opplysningar som tyder på at Paulus Krøyts vart reingjetar i eit av tamreinlaga på Hardangervidda rundt 1910. Han skal ha gjeta rein i lag med Martin Bransfjell frå Meråker og Morten Johnsen frå Kolvareid, kanskje også med Daniel Fjellner frå Heggøya aust for Strådalen, ein annan soneson av Kirsti Andersdatter Krøyts og Pelle Jonsa, og følgeleig søskenbarn til Paulus Krøyts.

Margrete Olsdatter Krøyts må ha vore ei sterk dame. Ho må ha hatt det fælt da mannen forsvann

til Amerika, truleg ca. 1897, og da sjukdom tok så mange av barna ifrå ho. I 1908 er ho enno i Verdalen. Det viser eit foto og fann i Bjerkanarkivet på Levanger museum. Fotograf Bjerkan dreiv fotobutikk på Verdalsøra og Levanger, og bildet av Margrete Olsdatter Krøyts sittande på ein stol i ei eng år 1908 er utan tvil same dame som bildet frå Paris nitten år før.

Trass i sorg og tragedie vart Margrete Krøyts ikkje sittande med hendene i fanget i depresjon. Nei, ho hadde truleg kontakt med nokon blant dei mange sørsamane som tok vegen sørover til områda rundt Hardangervidda og gjette rein. Rundt år 1910 vart fru Margrete med og stelte for slektningane som var reingjetarar for tamreinlaga på Hardangervidda. Sonen Paulus og hans søskenbarn Daniel jobba her, men det er uklart om det var gutane eller fru Margrete som kom dit først. Tamreinlaga rekrutterte storparten av reingjetarane sine blant sørsamane, som kunne kunsten å drive med reingjeting. Paulus Krøyts var reingjetar på Filefjell ca. 1910-1915, truleg i eit reinselskap som heitte Jökulen, ifølgje lokalhistorikar Dagfinn Hegg-Lunde.

Eg har funne ut lite som er sikkert om korfor Margrete hamna der sør og korleis ho hadde det der, om ho var der berre i periodar på besøk eller om ho hadde lønna arbeid for tamreinlaga. Den samla historia om samane som gjette rundt Hardangervidda er enno ikkje skriven ned.

Men det gjekk iallfall slik at fru Margrete Olsdatter Bull Krøyts kom

til å dø der i sør. Det går fram av ei innføring i kyrkjeboka for Lærdal i Sogn, Borgund sokn. Der står det at Margrete Olson Krøis (Krøyts) døde i Gol i Hallingdal 15. september 1922. Ei veke seinare vart ho gravlagt ved Borgund-kyrkja i Lærdal, kor hu budde. Kyrkjeboka opplyser at ho framleis var gift med "reinseier Anders Peterson Krøis, i Amerika 25 år" og at ho er "opholdt af slegten". Truleg er dette sonen Paulus som budde blant rendriftsfamiliane på den øvste garden i Lærdal, Borlaug, opp mot Hardangervidda. Lokalhistorikar Dagfinn Hegg-Lunde meiner at ho hadde tatt rutebilen frå Borlaug dei ni mila over vidda til Gol, på tur heimover til Trøndelag, da ho vart sjuk og døde, mest truleg av sukkersjuka. Så vart ho frakta attende til Borgund og gravlagt der den 22. september 1922, truleg fordi ho hadde vore der så mye hos sonen og andre slektningar. Hegg-Lunde har gått gjennom alle kyrkjebøkene og funne ut at ho vart gravlagt i ei uregistrert grav i det nordvestlege hjørnet av den gamle gravplassen ved Borgund stavkyrkje. Han har snakka med den gamle kyrkjetenaren som kunne fortelle at det kvar sommar i mange år vart sett ned blomster av ukjente på den plassen der den umerka grava til Margrete truleg var.

Margrete Olsdatter Bull Krøyts vart knapt 60 år og hadde fått meir av sorger og motgang i livet enn vanlig var. Men ho hadde iallfall fått med seg eit minnerikt opphald i metropolen Paris i 1889.

Slik eg minnest

Pappa

Det var medan eg dreiv kafeen på Verdalen museum at Steinar Berg sa til meg: "Eg har høyrte at far din var ein som kunne mange slag handverk, noko av ein tusenkunstnar med andre ord".

Korleis kunne Steinar vite det?, tenkte eg. Det vart ikkje prata meir om dette då. Men etter som åra har gått, har eg tenkt meir og meir på dette som Steinar sa til meg. Det var kanskje noko i det han sa. Så kom eg til å nemne dette til Johannes Overmo, at det kanskje kunne vere stoff til ein artikkel i Helgådalsnytt. Johannes tok det opp i redaksjonssnemnda for bladet, og dei vart straks interesserte.

Vi var ni søsken, så vi fekk lære oss å hjelpe til med forskjellige ting etter kvart. Klede og sko overtok vi etter kvarandre, noko som sikkert var vanleg på denne tida, etter som vi vaks opp under 2. verdskrig. Eg var glad i søskena mine, og eg kjende at vi hadde ein god og trygg heim. I mine auge var pappa ein som fikk til det han prøvde seg på.

Pappa var bygdeslaktar, og før jul var det veldig travelt for han. Det kunne og vera surt og kaldt å

gjere denne jobben, for det var sjeldan det var tak over hovudet. Som betaling for slaktinga var det som oftast slaktebeta (eit stykke kjøtt). Noko som sjølvsagt kom godt med for ein familie med mange born.

I helgene kunne det kome slektningar på besøk, og som oftast natta dei over, som ein sa. Og då kan eg minnast at pappa slakta ein sau eller ein kalv, for mat måtte og besøkande få. Men eg tykte dårleg om at pappa skulle slakta, for eg var så glad i alle dyra. Difor gøynde eg meg bort ei stund medan slaktinga gjekk føre seg. Pappa arbeidde og i skogen. Då laga han selar til hesten, mellom mange andre ting, som til dømes tømmerdoningar.

Pappa var sjølvlært, vil eg hevde. Han måtte tidleg hjelpe til i heimen, etter som mor hans vart enke i ung alder. Bestemor mi var heller ikkje ei som sa nei til eit krafttak. Mellom anna slakta ho sjølv dersom ingen andre kunne gjere det.

Pappa prøvde seg og på treskjerjing med godt resultat. Han skar som oftast namnet sitt i ymse ting, som for eksempel i geværet og andre bruksting. Det er artig å finna slike ting i ettertid. Og han tova ull og laga lab-

bar og tøflar av dette. Eg gløymer ikkje så lett dei fine små labbane han laga. Dei var av raudfarga ull. Vidare kan eg minnast at han var glad i å teikne. Ein gong skulle pappa og eg teikne same bildet. Det var eit bilde av Jesus med krans på hovudet. Denne konkurransen vann eg, mest fordi det var pappa som var domaren.

Han hadde og eit godt lag med rokken. Han spann garn til ein kjole som Jenny Brueng strikka til meg. Og ho sa at dette garnet var av topp kvalitet. Men det var aldri å få sjå pappa ved rokken dersom det kom framande til gards. Det var vel ei grense for kva framande skulle sjå. Rokken vart sett på som kvinna sitt domene. Skomakararbeid var eit anna sjølvsagt arbeid som måtte gjerast. Pappa garva skinn til lær sjølv. Han brukte den brune barken på bjørka, som han kokte til ein masse som han la skinn i. Da vart skinn mjukt og godt å arbeida med. Så vart det laga sko av skinn (læret) omsider. Han laga ein gong sandalar til meg, og dei skar han hol i til pynt. Skoa vart i største laget, men som det vart sagt i den tida, ein måtte ha rom til å veksa i. Men

- Bobot, Charles 1889: *Les Lapons au Jardin d'Acclimatation. I: La Nature*, No 316, 2.2.1889: 145-147. <http://annuaire.cnam.fr/CGI/page.cgi?AKY28.92/149/01> (sjekka 4.10.2007).
- Delaporte, Yves 1988: *Le Prince Roland Bonaparte en Laponie. I: L'Éthnographie. Tome LXXXIV, 2, Numéro 104. Paris: Société d'Éthnographie.*
- Elnes, Håvard 1980: *Artiklar om samane i Vera. Helgådalsnytt 1980. Verdalen: Helgådals idrettslag.*
- Elnes, Håvard 1980: *Vera kirke - fjellbygdas midtpunkt i 100 år. Verdalen: Vera sjoenid.*
- Folkberget, Johan 1927: *Morien Kant. I: Waren Sardne Nr 3 1927: 2. Utg. av redaktør Lars Danielsen på Roros.*
- Folketellingane for Norge 1865, 1875, 1900.
- Gaurisankar, S.S.A. 1926: *Til Minde om Morien Mortensen Kant. I: Waren Sardne Nr 20 1926. Roros.*
- Hegg-Lunde, Dagfinn, lokalhistorikar i Lærdal, brev til artikkelforfatteren oktober 2007.
- Jünge, Åke 2004: *Om Krøyts-namn og Krøyts-folk. Om lappeskoledarar Anders Mortensson Krøyts (1776 - 1758) og slektu hans. I: Årbok for Sparbu historielag 2004: 5-22. Steinkjer. Særtrykk, Verdalen 2005.*

- Jünge, Åke 2005: *Bygdesamor i Skoga. Bygdesamane på Finarommet (Sveridssveit, Nyheimen) i Lymalmenningen. Utvida og forbedra utgave av ein artikkel i Årbok for Levanger Historielag Bd 25. Særtrykk, Verdalen 2006.*
- Kirkebøker for Verdalen, Meråker, Levanger, Stjørdal, Lærdal.
- Løvv, Anders 1980: *Samiisk bruk av Jämtland og Herjedalen slik dei framgår av kilder fra 1700- og 1800-tallet i norske arkiv. Manus til foredrag ved Øppei seminar om samiisk sjoevarett torsdag 27. september 1980, Lignellsalen, Janttil, Østersund. Manus i Løvv-samlinga på HINT-biblioteket Levanger.*
- Løvv, Anders 2001: *Lappefogd I.E. Heustads årsberetninger 1894 - 1904. Bind V i serien Dovietja - kildeskrifter til sørsamisk historie. Snåsa: Sæmien Sijte.*
- Roros-boka 1942 Bd I. Trondheim.
- Steen, Adolf 1972: *Samene - omner og opplegg III. Trondheim: Forlaget Sami Varas.*
- Tollier, Jules 1889: *Avisartikkel i Le Parti national 12. januar.*

dei var veldig fine, tykte eg. Tresko laga han og. Eg tykte han laga dei så nette og lette at det var ein fryd berre å sjå på dei.

Treskelag var det også i Nordkleiva. Dei køyrde treska frå gard til gard med hestar. Treskelaget besto

av fleire vaksne menn. Pappa var med som motormann, som det vart kalla. Med på laget var også min onkel Edin, som var forleggar på treska. Med andre ord, han la kornbandet inn til slagvinna. Ein tillitsfull jobb. Pappa bar også kornet i sekker på

buret, for det meste i 2. etasje. Viss det vart lenge å vente til sekken vart full, så hendte det at pappa slakta eit dyr som skulle brukast til mid-dagsmat. Det var oftast kjeungar på denne tida. Dermed gjekk det ikkje noe tid til spille. Dette er blitt meg fortalt av min bror Kåre. Vi ungane såg fram til treskedagane. Det vart servert det beste som fantes både av mat og drikke. Det vart mykje å gjera for mamma da treskinga føregjekk. Det var ikkje berre å gå til butikken å kjøpe alt ferdig. Eg synest vi har mye å lære av forfedrane våre.

Eg må fortelja ei dramatisk hend-ing. Ein gong pappa skulle skjære ut eit stykke lær, gjekk det mesta ille. Han hadde læret i fanget, og på eit eller anna vis glapp kniven, han var veldig kvass, rett ned i læret og kutta hovudpulsåra, så blodet spruta ut. Onkelen min, Edin, som budde i nabogarden, kom og hjelpte oss. Han tok slirereima og stramma til ovafor såret for å stogge blodet.

<< Fra venstre:
Paul Green,
Gudrun Skoknes og
Edin Green.

>> Paul Green

<< Nederst:
Greenssaga
ca. 1950
Fra venstre:
Paul Green,
Egil Green og
Edin Green

Dette var før telefonen var komen til oss. Det var 3 km til næraste telefon, hos Olaf Varslott. Bror min, Kåre, sprang for om mogleg å ringe etter doktor derifrå. Sykkel hadde vi ikkje. Han kom attende med beskjed om at Dr. Kvello ikkje hadde bensin til bilen sin. Det var rasjonering på slikt, for det var krig i landet. Men då Kåre fekk sjå kor dårleg pappa var, måtte han prøve seg på å telefonere enno ein gong. Denne gongen tjuvlånte han sykkel hos Langdal, som hadde lagt seg for kvelden. Bernhard Langdal sa etterpå at han berre skulle tatt sykkelen første gongen og.

Då Kåre kom til Varslott for å ringe igjen, hadde Dr. Kvello allereie ringt og sagt at han var på veg. Ingemann Liff hadde til alt hell bensin nok på bilen sin til å køyre doktoren opp til Green. Kåre var heilt utkøyrd etter desse turane. Det var på høg tid at pappa fekk hjelp. For etter som Dr. Kvello såg det, så hadde ikkje pappa levd til dagen etter utan legehjelp. Det er godt å tenke på i ettertid at Dr. Kvello tok dette seriøst og med det redda livet til pappa. Og ikkje minst at Kåre var heime og fekk gitt beskjed til doktoren.

Pappa var ein stor, rørslig og kraftig kar. Noko større enn karfolk flest. Han brukte å hjelpe dei i Øverenget med ulike oppgåver. Ein gong han var der køyrde ei drosje ut av vegen ved denne heimen. Det var Hallan frå Øra som var uheldig. Han spurte om nokon kunne hjelpe. Pappa kom ut, tok tak i bilen og lyfta han inn på vegen. Hallan vart helt frå seg av undring og sa: "Går det an?" Pappa syntes dette var helt greitt, det var ikkje noko å gjere noko nummer av. Han var uvanleg sterk, og det trengtes mang ein gong i det kvardagslege liv.

Pappa var elles veldig glad i song og musikk. Og han spela sjølv trekkspel. Ungdomane på den tida brukte å samlast i eit hus som sto oppe i Nordkleiva. Ein gong det var samlings der, kom det nokre svenskar som skulle vise seg. Dei tok til orde om at no skulle salen ryddast for folk. Det var då som no at nokon skal prøve kreftane på kvarandre. Pappa sa roleg: "Æ trur æ bli settan

hen æ sett". Dermed roa gemyttane seg. Han var ikkje den som var redd skuggen sin. Dette skjedde i yngre dagar og er blitt meg fortalt av andre.

Skyting var pappa sin store lidenskap. Han vart Verdalsmeister i 1939. Der fekk han pokal og gullmedalje etter å ha skote med eit sjølvlaga dioptersikte. Til å lage siktet brukte han delar av ei symaskin. Dei andre terga han med at han måtte sy fram siktet, ikkje skru det inn, som vanleg var.

I 1917 fekk han Den norske skyttarmedaljen, noko han fekk både medalje og diplom for. Han var veldig stolt av dette og redd for premien. Vi ungane forsto vel ikkje kor mykje dette betydde for pappa. Han fekk og førstepremiar i meisterskap i 1911 og 1913. Han var med i Helgådals skyttarlag og var formann der i fleire år. Det vart oppretta ein skyttarbane like ved Greensgårdene, ved elva. Der kan eg minnast at det ofte var skyting. Eg er sikker på at det ikkje var noko som heitte for hørselsvern i den tida, så det kunne nok gå hardt ut over øyra til folk.

Det var ikkje mogleg økonomisk å kjøpe ferdig ammunisjon kvar gong. Då måtte karane lade sjølv. Pappa sin svoger, som og var ein ivrig og flink skyttar, kom tidleg arrangementsdagen for å lade nye patronar. Mamma hadde pynta med reine dukar til helga. Desse vart berre skyvde til sides, for her skulle det ladast. Denne mannen ordna så hylsene var reine for brukte tennhetter. Så skulle det ordnast med nytt krut og kule i hylsa etter ein prosedyre med finveging i dertil egna vekt. Dette måtte pappa ordne for svogeren, då det ikkje var nokon andre som var tiltrudd denne oppgåva. Mamma fekk nok ekstra arbeid med å samle opp alle tennhettene som var spredd utover golvet.

Vi hadde eiga smie i Green. Og der var det pappa for det meste arbeidde om han skulle gjere noko groparbeid. Han fyrte opp i essa og la jernet i; etter kvart som jernet vart raudglødande, kunne han smi mange ulike ting som han skulle ha til sitt virke i skogen og heimen. For det meste reiskap og "handfeinn",

men han laga og ski til oss borna der inne. Eg minnest enno den friske lukta av tjærekvedd ski. Den lukta gløymer eg aldri.

Det var og eit sagbruk som hørte til Greensgårdene. Dette var plassert nede ved Malsåa, og vart drive av vasskraft. Dette vart og sett på som ei attåttnæring.

Pappa var representant for Volden skolekrins, og var difor med i skolestyret på Verdalsøra. Då var det å reise med Fylkesbussen. Andre muligheter var det ikkje, og då gjekk heile dagen med før han kom heim att. Det var aldri snakk om noko form for godtgjersle for slike verv. I skolestyret tala han mot sentralisering av skolane, han meinte det var for langt å sende ungane med buss dei første skoleåra. Han meinte bygdene miste noko viktig om skolane kom bort.

Utkomet på garden var som andre stader mjølkeproduksjonen. Det var køyreleg som veksla på transporten av mjølkespann ned til butikken i Volden. Dette var og sosialt for mannfolka; dei møttest der og fekk slå av ein prat og fekk gjort unna noko handel med det same.

Eg kan ikkje minnast at det var noko som vart kalla stress på den tida, sjølv om det var meir enn nok av oppgåver å ta tak i. Når helga kom så var det helg. Då gjorde vi berre det aller mest nødvendige.

Pappa var født 14/11-1892 i Green øvre som nr. 6 av 8 søsken og vart seinare gift med Marta Sofie Flyum. Pappa døde den 12. juli 1965. Dette er noko av det eg sjølv minnest og har høyrd fortalt om far min, Paul E. Green.

I ei notisbok som vi har funne etter han, står det blant anna . Dette er fra søndag 27. juni 1917 om kvileplasser fra Green til Skjækervatnet. Nr. 1 Halvvåggåsberget, 2. Greensvollen, 3. Nordåsstuggu, aust for Haukklompen, 4. Spiste i Tjyvdaalen, 5. Kvilte øst på Melaåsen, 6. Kolstadvollen , 7. Kulsliseteren kaffe og mat - og kvilte så ved Skjækervatnet .Dette syner at pappa var veldig flink til å notere ting, og glad i å skrive. Han hadde ei veldig fin handskrift.

Engsvehaugen.
Målad av Mariin Holmen på 1940-talet.
Foto: Ottar Johnsen

Ändrad natur.
Foto: Ottar Johnsen

Engsvehaugen

Husmannsplassen

På Engsvehaugen växte jag upp med mina föräldrar och syskon.
En trygg uppväxt i en bra miljö.
Före våran tid bodde folk här sedan 1833.
Här kommer en lista på husmännen som
Johan Aasan Jr. har hjälpt mig med:

Gustav Johnsen, och hans höhässjar.
Foto: Ottar Johnsen

FÖRSTE HUSMANN

på Engsvehaugen er **John Estensen Saugen** fra Soknedal. Han kom til Vuku i 1831 i lag med kona Kari Eriksdatter og 2 barn. Akkurat når plassen ble ryddet er usikkert, men de får et barn på Østnesvald i 1833 så trolig har de da kommet på Engsvehaugen. John var skredder og tømmermann.

John Estensen Saugen

født 1792 i Soknedal, død 1845 i en arbeidsulykke på Ekren i Vuku. Gift 1827 Kari Eriksdtr. født 1801 i Soknedal, død 1894 på Guddingsvald.

Barn:

1. **Gjertrud Johnsdtr.** født 1827 i Soknedal, død 1901 på Guddingsmoen. Gift 1853 Ellev Eriksen født 1826 på Grundvald, død 1890 på Skjærdalsvald.
2. **Erik Johnsen** født 1829 i Soknedal, død 1849 på Engsvehaugen.
3. **Esten Johnsen** født 1833 på Østnesvald, død 1868 på Engsvehaugen. Gift 1860 Beret Pedersdtr. født 1825 på Lundskinvald, død 1891 på Verdalsøra. Beret giftet seg på nytt i 1869 med Ulrik Pedersen født 1829 på Stenevald, død 1869 på Engsvehaugen. De er husmannsfolk på Engsvehaugen ei kort tid.
4. **Oline Johnsdtr.** født 1844.

NESTE HUSMANN

Johannes Olsen Steinsås

født 1841 på Levring, død 1902 på Engsvehaugen. Gift 1873 Serianna Jensdtr. Holmli født 1840, død 1910 på Engsvehaugen. De bodde her i mange år. Folketellingen for 1875, 1891 og 1900.

Barn:

1. **Jens Johannessen Dillan** født 1873 på Østnes, død 1936 i Canada. Utvandret i 1900. Gift 1914 Betzy Dahl født 1882 i Amerika av norske foeldre. Farmere i Overland Lask, Canada. Ingen barn.
2. **Grethe Bergitte Johannesdtr. Steinsås** født 1875 på Engsvehaugen, død 1922. Gift 1899 Ellev Ellingsen Indahl født 1878, død 1952. Stasjonsformann på Verdalsøra.
3. **Pauline Johannesdtr. Steinsås** født 1877 på Engsvehaugen, død 1963 gift. Sykepleierske og menighetssøster i Verdal i mange år.
4. **John Severin Johannessen Steinsås** født 1881 på Engsvehaugen, død 1964 ugift. Han var skredder. Drev eget skredderi og herreekvipering i Verdal. Han er også forfatter av boka om Buseth-slekta.
5. **Peder Johannessen Steinsås** født 1885 på Engsvehaugen, død 1948. Gift med Lissy Mary Volbye født 1883. De bodde i Furnes ved Hamar.

Höbärgning.
Gustav og Ottar Johnsen

Gustav Johnsen

født 1888 på Oppemsvald, død 1969. Gift 1918 Kristine Amalie Jøransdtr. Liff født 1892 på Østnesenget, død 1978. Gustav kjøpte Engsvehaugen av Østnes i 1916. Senere bygde de seg hus ved Stene.

Barn:

1. **Alvhild Johnsen** født 1919 på Engsvehaugen. Gift med Tore Holm født i Mörsil Sverige. Bor i Øyegården, Medelpad Sverige.
2. **John Gotthard Johnsen** født 1920 på Engsvehaugen, død 2005. Gift 1947 Kari Jenfrid Sagen født 1927, død 2000. Bodde i Sagen, Småland i Vuku.
3. **Klara Johnsen** født 1922 på Engsvehaugen. Gift med Olav Kjeldbergnes født? død 1974. Samboer med Olav Viken. Bor i Kvikne, Flornes.
4. **Gunvor Johnsen** født 1923 på Engsvehaugen. Gift med Gustav Oskarson født i Björkedet, Kall Sverige. Bor i Borgsjö, Medelpad.
5. **Egil Johnsen** født 1926 på Engsvehaugen. Gift med Nelly Eriksson født i Botnen, Kall Sverige. Bor i Undersåker, Jämtland.
6. **Harald Johnsen** født 1927. Gift med Karin Roos født? død 1967. Undersåker. Samboer med Anna Vestala født i Finland. Bor i Sundsvall, Medelpad Sverige.
7. **Knut Johnsen** født 1930. Gift med Bergljot Margit Haga født 1936. Gamle Ferjev.14 Verdal.
8. **Ottar Johnsen** født 1933. Gift med Barbro Hållstedt født i Björnänge, Sverige. Bor i Mörsil, Jämtland.

På Engsvehaugan räckte jordbruket till foder och korn för 3 kor, några getter och får, samt gris och höns. Vi hade ingen häst, för far tyckte att det var bättre att ha en ko extra för mjölkens skull.

Vi var åtta syskon i familjen och på 1920-30 talet var det dåliga tider. Ont om mat och kläder, så mina äldre syskon fick flytta från den trygga hemmiljön till Sul, där de fick bo

brodern Torleif med häst och utstyr för att hjälpa oss. Så i efterhand, ett stort tack till dem! Från Östnes kom Ola (han var även min fadder) för att hjälpa oss, eller så fick far låna hästen (se bilden). Ola har nu gått ur tiden, men vi minns honom med stor tacksamhet.

Jag minns alla somrars slättetid och höbärgning. Och där slättemaskinerna inte kom åt för att det var för brant. Där fick far slå med lien och när den blev för slö kom han hem, då var det dags att dra slipstenen. Ibland kunde det vara ofta eftersom vi ungar hade saboterat. Inte medvetet, utan av misstag kunde det vara så att vi hade tappat en bit järntråd som lien stötte på. Då kom far hem och visade vad som låg i gräset, då var det dags igen att dra slipsten. -Vad jag hatade slipstenen på Engsvehaugan!

Under slåttern, när arbetet var hårt och solen stod högt på himmelen, blev det varmt och svettigt. Så klart gjorde det att man blev väldigt törstig! Långt uppe i skogen vid "Haukmon" fanns det en kallkälla. Dit fick vi barn springa flera gånger om dagen för att hämta kallt vatten till far, det var våran hälsobrunn.

Far var en duktig jordbrukare och vi fick mycket hö, många och långa hässjor. Ibland så var höskullen för liten och då fick vi göra en höstack ute!

Under vinterhalvåret var det skolan som gällde, en liten promenad på ca. 2 km i alla slags väder. Ibland kunde det vara djup snö som man fick plumsa i, inga skidor. Efter skoldagens slut var det bråttom hem för att bära in ved i huset och vatten till djuren i fjöset. Om det var slut på vatten i våran brunn, var det att ta kälken med så många mjölkkruror som fick plats och hämta vatten i Haukmon. Kallkällan sinade aldrig.

Vintertid arbetade far i skogen och det kunde dröja 14 dagar mellan gångerna han kom hem. Under de perioderna fick mor sköta allt. Både hushåll och fjös och vi barn som var hemma fick hjälpa till så gott vi kunde. Vi hade ingen elektricitet och ingen telefon, det fick vi först i slutet av 1940-talet. Så läx-

läsningen fick vi göra i skenet av en parafinlampa.

Man måste beundra mor och far, för all uppoffring och allt arbete för att kunna klara av en stor familj. Utan barnbidrag, eller annan hjälp ifrån stat och kommun. Men så var det också lika för alla fattiga förr i tiden. Det var heller aldrig tal om ledighet eller ferie, utan samma slit alla dagar på året. En fattig, men ändå lycklig tid! Vi fick alla vara friska, inga allvarliga sjukdomar drabbade oss.

Mor och far blev båda drygt 80 år gamla och alla vi syskon fick leva tillsammans, på olika håll förstas i nära 65 år.

Långt tillbaka i tiden fanns det en kyrkväg ner till Vuku kirke. Den gick från Sul och Inndalen via Stene. Nedanför Minsåsplatsen finns det en dal som heter Kjerkdalen, vägen eller stigen kom troligtvis fram vid Haukmon. Sedan gick den vidare över Engsvehaugan och vid sidan av en "haug" som vi kallade för "Busvehaugen". Än i dag kan man se spår av en väg där. Avslutningsvis fortsatte den ner mot älven och till Vuku kirke.

Då jag var 19 år var det slut på skolgången och arbetslivet började. Mitt vikariat på Steinkjer tog slut, och vid 20-årsålder åkte jag till Sverige och fick arbete där. Sverige blev mitt andra hemland, men fosterlandet glömmes man aldrig. Det finns för många minnen förknippade med det. Uppväxtåren, släktingarna och vännerna och där många av dem har gått ur tiden. - Jag känner saknad.

Med åren blev det en ny ägare till Engsvehaugan. Nya tider föder nya ideer. På bekostnad av en fin natur, skövlades en gammal husmannsplats tills oigenkännlighet. Den kulturskatten är för alltid borta. Idag är både husen och våran älskade skidbacke, där många barn samlades för att hoppa med skidor, borta.

Den fråga man nu i dagsläget kan ställa är om det var värt att ändra på naturen?

Hälsningar från Mörsil och Jämtland.

Ottar Johnsen

Gustav Johnsen och Østnes-hüsten.
Foto: Ottar Johnsen

hos olika familjer. Där fick de hjälpa till i gårdarna och vintertid fick de gå i skolan där. Sommertid fick de passa korna som gick på bete i utmarkerna.

Jag och min 3 år äldre bror Knut fikk stanna hemma och hjälpa till.

En trygg oppvæxt, men fattig. Inga pengar att kjøpe saker for, som idag er en självklarhet for barn. Jag minns att jag fikk ett par begagnade skidor av en släkting, som jag använde flittigt tills de gikk av på mitt. Viktigast var ju att pengarna räckte till mat och kläder.

Vid behov fikk vi låne häst och redskap av våra närmaste grannar, Nord-Stene och Östnes, de hade stora jordbruksgårdar och flera hästar (ingen hade traktor på den tiden). Den som oftast kom ifrån Nord-Stene var Magne eller

Høsten 2004 besøkte jeg Darrell Trygstad som bor i Lakeville like sør for Minneapolis i Minnesota. Han viste meg en kopi av et bilde og lurte på om det viste personer fra min familie i USA.

Familja Andrew Grunden hos fotografen Foran f.v. Annie Petrine, Andrew (Arnt), Peroline og Julia Bak f.v. Saul, Paul, Berntine og Martin

Fra Smådølan til farmer i

Walnut Grove - Minnesota

Han hadde fått kopien da han i år 2000 besøkte Norge. Opplysningene som fulgte med var at en familie ved navn Grunden var avbildet og at to av personene hette Martin og Saul. Darrell kjenner til at mine slektninger som utvandret fra Innleggshaugen og Sletdalshaugen, brukte Grunden som familienavn da de kom til USA i 1870 - 1880 årene. Ingen andre opplysninger fulgte med og da heller ikke jeg eller mine slektninger dro kjenning på noen av personene på bildet, ble det etter hvert lagt til side blant andre uløste saker. Et par år senere begynte jeg å gå gjennom Storstadslakta i Verdalsboka for å finne tilhørighet blant min mors

slektninger. Der fant jeg etter hvert opplysninger om fjerne slektninger som førte meg til husmannsplassen Smådølan som ligger vest for Innleggshaugen. I arbeidet med å registrere de som bodde der, begynte jeg å ane at det var en sammenheng til bildet jeg fikk av Darrell.

Ved folketellingen i 1865 er Paul Zakariassen, født på Østgården i Sul i 1809, husmann på Smådølan. Kona hans heter Ingeborg Andersdatter og er født på Mønnesvald i 1817. Sammen med dem bor Ingeborgs tre sønner, Ole, Arnt og Mikal. Paul's mor Kjersti Paulsdatter, som er født på Tømte i Sul i 1770, er kårkone og hører også med i husholdningen.

Paul's mor, Kjersti, ble i 1804 gift med Zakarias Olsen som var født på Guddingsvald under Gudding østre. Zakarias er hjemme hos foreldrene i 1801 og er da ugift dragon og skomaker. Han og kona får bygselsbrev på Østgården i Sul av proprietær Muller i 1812. Kjersti blir enke alt året etter og blir sittende igjen med to barn. Hun har en søster som heter Marit som i 1810 ble gift med Ole Sevaldsen Hjelde. Begge er tjenere på Levring da de blir gift, men det er grunn til å tro at de flytter til Østgården for å hjelpe Kjersti etter at hennes mann er død. Ole Sevaldsen får i alle fall bygselsbrev på Østgården i 1817 av proprietær Muller. Blant bygselsvilkårene

er det en forpliktelse: " til å levere minst 20 tylvter sagtømmer årlig etter pris bestemt av Verdalsgodset. Dessuten skal enken etter tidligere bygsler, Kjersti Paulsdatter, ha et kår på 1 mål velgjødslet jord samt for til 2 kjør og 6 småfe, dessuten 30 vog høi". Uheldigvis for Ole får han liten glede av denne kontrakten for han dør alt i juni 1817. Det blir dermed to enker igjen på gården med to barn, Paul og hans eldre søster Karen.

Paul må ut og brødfø seg selv og kommer som tjener til Østgrundan. Han får i 1834 en datter, Jonetta, med en av tausene på gården, Guru Sivertsdatter som er født i Skogn. Datteren blir født på Ner Holmen og blir senere gift med Martinus Gundersen Brattås. Paul blir 1846 gift med Ingeborg Andersdatter som er født på Mønnesvald. De blir husmenn på Smådølan under Østgrundan og første barnet er et dødfødt

pikebarn. I 1859 kommer sønnen Sefenias til verden, men han lever bare kort tid og går bort i toårsalderen. Det blir ikke flere barn for Paul og han får i stedet ta seg av kona's tre sønner.

Ingeborg har tre sønner fra tidligere forhold. Mikal ble født på Haugan i 1839 med Ole Johannesen Bergsvald som far. Mikal blir gift med Serianne Pettersdatter Storstad i 1864 og de blir boende på Smådølan sammen med Ingeborg og Paul. Datteren Cecilie kommer til verden før de flytter til Jermstadvald hvor enda en datter blir født i 1869. Sammen med Ingeborg og Paul reiser familien til Amerika i 1874 med adresse Minneapolis. Etter å ha fått seg husrom i byen, begynner Mikal å arbeide på et sagbruk. Ved folketellingen i 1880 er familien registrert under navnet Grinden og bor i Minneapolis. De flytter fra byen i 1882 og slår seg

ned som farmere i Daine Praire som ligger like ved Fergus Falls i Otter Tail County, Minnesota. Familien blir boende på samme sted og de får etter hvert 5 barn til. Eldste datteren Cecilie får en vanskelig tid etter at de er kommet til Amerika og alt i 1895 er hun innlagt på et sinnsykehus i Fergus Falls. Der blir hun boende til hun dør i 1939 i en alder av 75 år. De andre barna blir etter hvert gift og det finnes slekt flere steder i Minnesota.

Ingeborg's andre sønn, Ole, er mer kjent. Han er sønn av Ole Olsen Reppe som er født på Hellsveet. Gutten ble født på Lassenget i 1842 og blir etter hvert kjent som Ole Olsen Enget. Faren ser han ikke noe til da han etter å ha fått enda et uekte barn i 1845, flytter til Gravdal i Lofoten og tar etternavnet Gjerstad. Ole bor sammen med mora på Smådølan i 1865 og er av yrke veiarbeider. Han blir gift i Vuku kirke i 1867 med

Martha Andersdatter Mønnes, født på Mønnes i 1843. Etter bryllupet leier ekteparet husvære på Mønnes før de noen år senere blir husmenn på Balgårdsvald og senere på Lundskindsvald, "Rådåen". Husmenn på Lassenget blir de fra 1877 hvor Ole er treskomaker og grøftegraver. Ole er en solid arbeidskar og han blir etter hvert kjent som en av de ivrigste baptistene i bygda. I 1894 kjøper han Elverhøi i Leksdalen, som er utskilt fra Øver Hofstad og flytter dit. Han selger husa på Lassenget når han flytter og kjøper er Martinus Olsen Brandhaugen født på Innlegghaugen, men som flyttet til Leirådalen etter han ble gift. Ole blir på Elverhøi fram til 1902 da han og kona reiser til Amerika. Etter en kort stopp i Doran county, vest for Fergus Falls, drar han sammen med andre baptister fra Verdalen videre til Powers Lake i Nord Dakota, hvor de slår seg ned og danner sitt eget religiøse samfunn. Nærmere omtale om Ole Enget finnes i "The Breeding Book" av Kay Breeding Netz

Ingeborg's tredje sønn, Arnt, blir født på Smådølan i 1846, seks måneder før mora blir gift med Paul Zakariassen. Arnt's far er Mikal Andersen Haugsvald. Arnt bor på Smådølan i 1865 og blir der til han i april 1872 reiser til Amerika. Han får tildelt jord i Redwood County i Minnesota og bosetter seg i Walnut Grove. Arnt eller Andrew som han kaller seg i Amerika blir i 1876 gift med Peroline Sivertsdtr Moe som er født på Ytterøy i 1842. Hun er taus på Skei i 1865 og får i 1872 datteren Bertine Johannesdatter som blir født på Jermstadvald. Far til Bertine er Johan Jonassen Jermstadvald, men han reiser til Sverige i 1873. Peroline blir taus på Mo nordre og da hun reiser til Amerika i 1875 bruker hun Moe som etternavn ved utreise fra Trondheim. At hun hadde et godt forhold til husbondsfolket på Mo vises ved at hun brevvek-

slet med sønnen på gården, Peder Olaus Moe etter hun kom til Amerika. Denne kontakten ble overtatt og holdt i live av hennes sønn Martin til han gikk bort på 1950-tallet. Det er mulig Peroline og Arnt kjente hverandre fra før, fordi Arnt's bror bodde på Jermstadvald i den tiden Peroline var taus på Jermstad.

Som tidligere nevnt reiste Ingeborg og Paul til Amerika i 1874 sammen med Mikal. Mikal ble igjen i Minneapolis mens Ingeborg og Paul dro til Arnt. Ved folketellingen i 1880 har de begge farm ved siden av hverandre. Andrew (Arnt) og Peroline har fått flere barn. Den eldste er Martin født i 1876, så kommer Paul i 1877 og Saul i 1880. Senere får de Annie Petrine i 1883 og Julia i 1888. Med dette er gåten om bildene jeg fikk av Darrell Trygstad løst. Bildene kom til Verdalen som en følge av brevvekslingen som Peroline eller Martin hadde med Peder Olaus Moe. Ved siden av foreldrene sitter Annie og Julie. Bak står fra venstre Saul, Paul, Bertine og Martin. Det andre bildet er tatt på farmen med Andrew og Petronella med barn og barnebarn. Ingeborg og Paul gikk antagelig bort en gang rundt 1890. Andrew døde i 1923 mens Peroline levde til 1933. Martin levde til 1953 og døde ugift på farmen han overtok etter foreldrene. Saul døde i 1955 ugift og barnløs. Han og Martin bodde antagelig sammen på farmen til Martin de siste årene de levde. Paul ble gift og hadde egen farm ikke langt unna sine brødre. Han fikk flere barn og det finnes slekt spesielt i Minneapolis og Lyon county i Minnesota.

Walnut Grove vokste fram i begynnelsen av 1870 årene. Det var en spennende tid med en nasjon herjet av borgerkrig og revet i stykker. Innbyggere fra Østkysten søkte langt vekk etter nye steder hvor de kunne slå seg ned og starte på nytt. I tillegg kom det innvandrere fra mange land som dro vestover for å ta land på bekostning av prærien. Det var en tid med mange forandringer og framgang for de som var på reise fot. Telegrafnet dekket landet fra kyst til kyst i 1861 og jernbanen gjorde det samme i 1869.

Folketallet i Walnut Grove økte etter hvert som nybyggerne slo seg ned langs breddene av elven Plum Creek. Jordsmonnet var rikt og det var mye vilt som kunne fanges til mat. Likevel holdt gresshoppervermene på å utslette nybyggerne i 1870 årene. Utholdenhet, hardt arbeid og den kristne tro bar samfunnet gjennom de harde tidene. Lafayette Bedal, byens første postmester, åpnet sitt hjem for barna i 1873 og underviste skoleklasser i stuen. Kirken ble bygget i 1874 og etter hvert kom det butikker, jernvareforretning, apotek, mølle, hotell, kornsilo, lensmannskontor, bar osv. Walnut Grove ble anerkjent som eget sted i 1879 og har navnet fra valnøtt- lundene (grove) langs breddene av Plum Creek.

Walnut Grove ble kjent rundt om i verden i 1970 - 80 årene da Michael Landon laget sin TV serie "Huset på prærien" eller "Little House on the Prairie". TV-serien er laget etter boken ved samme navn skrevet av Laura Ingalls. Selv om Walnut Grove ble det mest kjente stedet av alle byene Laura Ingalls skrev om, er denne byen den eneste som ikke ble nevnt med navn i hennes bøker. I følge serien levde familien Ingalls der gjennom hele Laura's barndom. Dette er ikke riktig da familien bare bodde ved byen i noen få år før de dro videre til Iowa. Til minne om dette er det laget et Laura Ingalls Wilder Museum som bl.a. har en avdeling med dukker fra 1870 årene. Det er også laget et familieskuespill om Laura's liv etter en ide fra "Huset på Prærien". Det kalles "Wilder Pageant" og oppføres hvert år flere ganger i løpet av juli måned. Da innbyggertallet i byen er i underkant av 600 personer, har alle en rolle eller er medhjelpere ved oppførelsen av skuespillet.

Forfatteren takker Gunvor Vandvik og Per Asbjørn Moe i Leksdal for velvillig utlån av originalbildene og opplysninger om bestefarens brevveksling med Peroline som ga forklaringen på hvordan bildene var kommet til Verdalen.

<< På farmen i Walnut Grove
Foran f.v. Andrew og Peroline med barne-
barna Alanson Gifford, Philip Palmer og
Lillian (Bertines barn)
Bak f.v. Annie Petrine, Paul, Martin, Julia,
Saul, Bertine og hennes mann Frank U.
Reynolds.

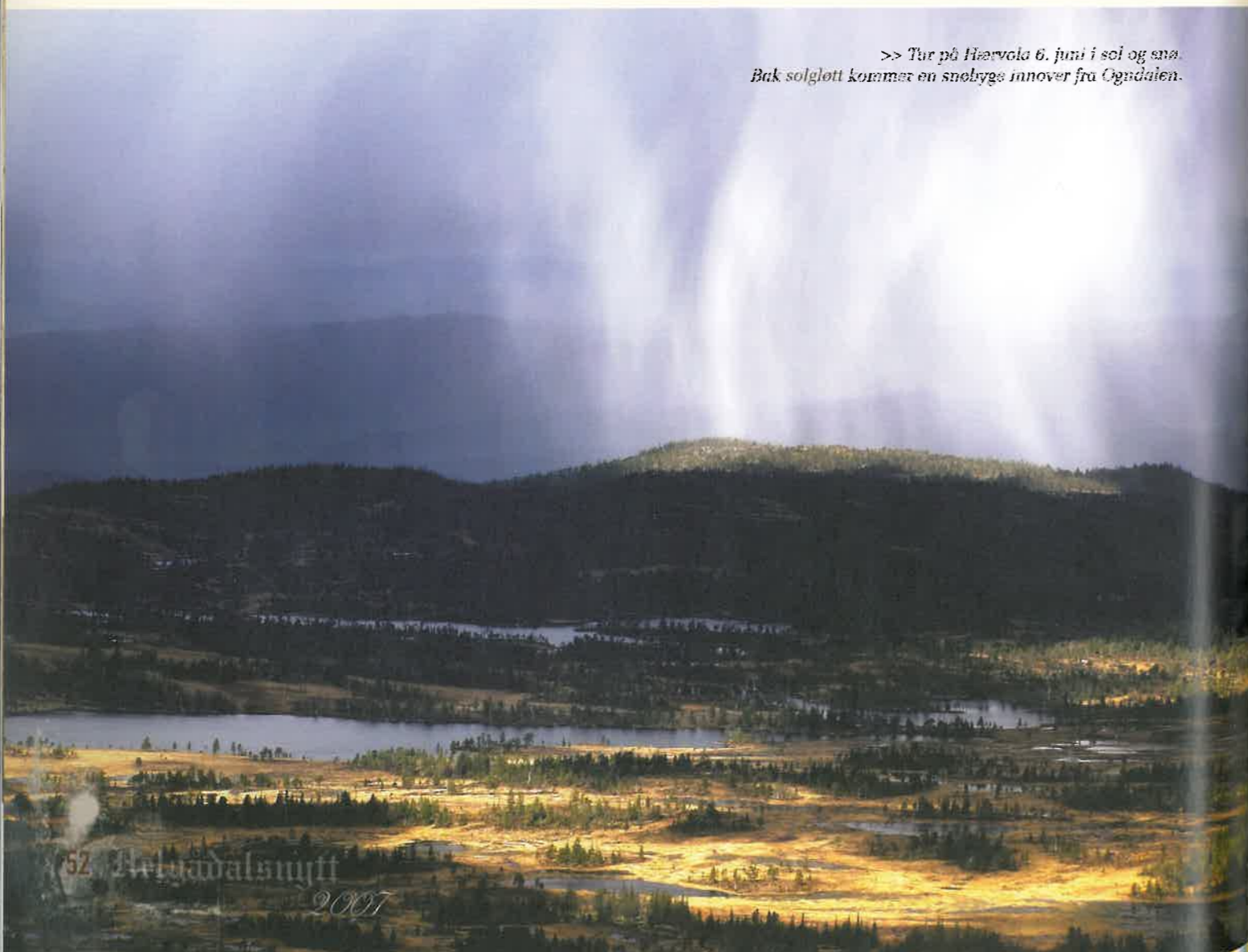
Med kamera i naturen

>> Blåvinge finnes det mange varianter av, men felles for alle er at, i motsetning til hos mennesker, så er det hannen som er den vakreste.

>> Tistelnektar må være delikatesse for disse sommerfuglene som florerte i mengder en viss periode i august.

>> Tur på Hærvola 6. juni i sol og snø. Bak solgløtt kommer en snebygge innover fra Ogdalen.

>> Heldig med været på årets tur langs Strådelø til Grønds.

>> Svartkjel'n er en del av en vellykket tur. Lukten og smaken av svartkjelkaffe kokt på bål av "furrugaidd" eller fjellgran er halve turen. Den som ikke har fornemmet dette har gått glipp av en naturopplevelse.

>> Aldri har vel Heggspinnmøllen herjet så langt oppover Helgådalen som i år. Dette bildet er fra Volden hvor trær var innkapslet fra topp til rot, ja til og med nedfall av treet og bakken var dekket av "pølseskinn".

>> Naturen er mangfoldig. I midtre delen av Granfossen fornet den svære isformasjoner når kulden kom etter mildværet i februar. Bruker en litt fantasi kan en se at denne figuren ligner på en kjenne av en elefantfot med klør.

>> Isberget under øvre delen av Granfossen 3. mars.

Tre fuglearter i fokus

Enkelte år er det ekstra hyggelig å kunne bekrefte "nye" hekkearter for dalføret. Det er ikke så ofte det skjer nemlig, da hekkeartene som har tilhold langs Helgåa og oppover til Vera er på mange måter forutsigbare.

Vi opplever til tider at sjeldnere arter finner det for godt å dukke opp, for i neste øyeblikk å være borte igjen. Slike besøkende er rent tilfeldige gjester og kan være fugler som har kommet litt ut av kurs på trekk, enten med hjelp av vær og vind, eller rett og slett bommet på navigeringen. Det eksisterer også et betydelig trekk om natten som fremdeles har mange ukjente sider. Til sist må vi forholde oss til at i likhet med naturen i sin helhet er også fuglefaunaen i konstant forandring, noe som antagelig vil eskalere med klimasituasjonen.

De tre artene som er i fokus som hekkearter i år er hornugle, kjernebitere og spettmeis. Felles for alle er at de over tid har etablert seg i dalføret og hadde et særlig godt år i 2007.

Hornugle

Hornugle er en gammel kjenning. Lett å kjenne igjen på de lange øreduskene den har på hodet. Disse har ingenting med hørselen å gjøre og ligger vanligvis inntil hodet når ugla hviler eller flyr. Den er den av de tre nevnte artene som har vært til stede lengst. Allerede så tidlig som i 1972/73 ble det funnet reir på en av hekkelokalitetene og antagelig har hekking forekommet, i hvert fall i gode smånagerår, siden da. Flere observasjoner av denne arten er tidlig-

>> Den sky og forsiktige kjernebiteren kan sikrest oppleves på foringsplassen.
Foto: Bodil Indahl

>> Hornugle-
unge
fotografert i
juni 2007
Foto:
Inge Joar
Indahl

ere gjort i dalføret. To kjente hekkelokaliteter i år, hvor begge hekkingene var vellykket.

Hekkinga skjer i et forlatt kvistreir etter kråke, skjære eller ekorn. Når den jakter glir den sakte over åpent terreng og lokaliserer byttet ved hjelp av hørselen. Smånagere, spesielt arter i markmusslekten er favorittene. Disse smånagerne ferdes i mindre grad oppe på snødekket enn smånagere som lever i skog. Dette gjør at hornugla som regel trekker ut av landet, noen ganger så langt som ned til Middelhavslandene.

Kjernebitere

Denne arten ble først funnet hekkende i Verdal på Stiklestad for 5-6 år siden. En rekke observasjoner har vært gjort oppover i dalen siden arten ble konstatert. Dette er en nokså distrikt og sky art og kan derfor være vanskelig å få øye på. De aller fleste observasjoner av kjernebitere har da også vært i tilknytning til foringsplass, særlig på vårparten. I Ulvilla hadde vi i mai og juni i år besøk av tre forskjellige par kjernebitere. Vi fikk ringmerket en hunn, allikevel hadde vi besøk av to hunner samtidig, som ikke var ringmerket. I tillegg ble det

rapportert om kjernebitere på foringa flere steder rundt oss, også det samtidig med at de besøkte vår foringsplass. Umiskjennelig art som med et ekstremt kraftig nebb, svart hakelapp og svart tøyle mellom nebb og øye utmerker den seg tydelig på foringsplassen. På landsbasis regnes den som relativt sjelden utenom Østlandet og særlig Oslofjordområdet, men er en art som har ekspandert kraftig de siste 10-15 årene. Overvintrer i gode år, ellers trekker den ned til Mellomeuropa.

Spettmeis

For dalføret fra Vera og nedover er denne arten en liten nykommer. I Vera har den blitt observert noen år, og flere har hatt besøk av denne snodige fuglearten på foringsplassene nedover dalen. Men den har vært like raskt til stede for deretter å forsvinne. I Sul, Sandvika og i Forbregd/Lein har den derimot vært etablert i flere år. Spettmeisen er den eneste fuglen i Norge som kan gå nedover trestammer med hodet først og er altså en saring i så måte. Den stålblåe(gråblå) oversiden og lyse undersiden og en mørk øyestripe, samt relativt kraftig, spisst

>> Spettmeis, et trivelig bekjentskap blant overvintringsfuglene våre. Her under ringmerking i september 2007
Foto: Arnstein Indahl

nebb gjør at også denne arten er enkel å skille fra andre. Spettmeisa overvintrer i landet og det er godt mulig at du i lesende stund har eller har hatt den som et eksklusivt besøk på foringsplassen.

Hornugle i Helgådalen

Etter hekkinga i kassen hos Kari og Håvard Elnes i 2005 var spenningen stor, om det skulle bli hekking i kassen igjen i 2006.

Mange kattugler var funnet utsultet og døde i løpet av vinteren, og mulighetene for ei hekking var sterkt redusert. Ugla hadde imidlertid sunget, så håpet om ei hekking var så absolutt til stede.

Dagen kom da kassen skulle sjekkes. Vi listet oss bortover mot kassen med hoven parat for å fange uglemor. Det kom ingen ugle ut når hoven ble plassert over flygehullet, ... hmm et dårlig tegn. Da jeg klatret opp og så i kassen viste det seg at kassen var blitt predatert av mår. Ugla hadde startet på hekking, men blitt kasta ut.

Skuffelsen var stor både hos Håvard og meg. På veg tilbake leste Håvard opp både tiltalen, dommen og vedtaket om avrettingsmåte. Denne måren skulle ikke få leve i synden.

Totalt ble 2006 et dårlig hekkeår for kattuglene. Av mine kasser var det hekkforsøk i 3 kasser. En ble predatert av mår, en ble avbrutt og i en ble det framfødt to unger.

2007 ble et særdeles godt hekkeår for kattuglene. Kullene var jevnt store, og håpet om at Elnesugla var tilbake, levde i beste velgående. Håpet brast i slutten av april da kassen ble kontrollert.

Så fikk jeg en telefon fra Andor Kjesbu i pinså. Han hadde observert ugleunger i et tre, og mente at det kunne være kattugleunger. Det var et gammelt skjære-reir i treet.

Kassen lå bare noen steinkast fra der forrige hekking hadde vært, og håpet om at Elnesugla var i produksjon ble vekket igjen. Øyeblikkelig startet jeg oppover mot Helgådalen. Da vi kom fram, ble det ganske raskt konstatert at det ikke var mer eksklusiv art som hadde hatt losji i treet. Det var 5 hornugleunger som satt og glippet med øynene da vi kom fram. Etter en kontroll om ringstørrelsen for hornugle og kattugle er lik, ble jakten på ugle satt i gang. Det var første gang jeg var i nærheten av hornugle, og jeg ante ikke hvilken adferd de hadde.

Da jeg begynte å klatre opp gjennom treet, var det noen av ungene som klatret utover greinene og hoppet ned, mens noen satt i ro og forsøkte å gjøre seg store og farlige. Den minste tassen i treet brettet ut vingene, og ble på denne måten fire ganger så stor som den egentlig var. Vi fikk fanget og merket tre av ungene, og var for så vidt fornøyde med det. Morugla fløy rundt oss, og var misfornøyd med situasjonen, men ikke i nærheten av å angripe oss. Når kattugleungene blir merket er de rolige, og avfinner seg med situasjonen. Sånn var det ikke med hornugleungene. De gjorde hele tiden alt de kunne for å komme seg bort.

Håpet om merking av kattugle i Volden ble erstattet av en enda morsommere opplevelse.

I løpet av sommeren er den første mårsikre kattuglekassen blitt produsert. Modellen er blitt brukt for perleugle i mange år med stort hell. Så til neste sesong skal kassen hos Kari og Håvard bli erstattet med en slik kasse. Måren lever fortsatt, så utestengelse er tiltaket som blir satt i verk.

Aker etableringen i Verdal

Jeg overtok stillingen som rådmann høsten 1966. På det tidspunkt var Verdal ei bygd med stor arbeidsledighet og stagnasjon i næringslivet.

Hafslund hadde trukket seg fra sitt prosjekt om å bygge karbidfabrikk i Verdal. Årsaken var til dels dramatiske forandringer i markedsforholdene. Verdals største skuffelse i moderne tid, ble det sagt.

Hafslund prøvde å koble inn det tyske konsernet Elektro-schmeltzwerk Kemten GMBH. Men bl.a. urealistiske krav til kraftpriser gjorde at man ikke kom lenger enn til pratetadiet.

Kommunen satt igjen med en moderne industrihavn og et tiliggende industriområde på 800 da og en lånegjeld på 10 mill. kr. til staten. Så ble både kaianlegg og industriareal liggende ubrukt i mange år.

Kommunens mest aktive nemnd – tiltaksnemnda – med den energiske og dyktige Jarle Benum som formann, gjorde mange forsøk og utspill, men det lyktes ikke for oss.

Så hendte noe interessant.

I 1966 ble professor Gunnar Bø ved NTH engasjert som kommunens næringskonsulent. Han hadde lang politisk erfaring, bl.a. som personlig sekretær hos statsminister Einar Gerhardsen, formann i Det økonomiske samordningsråd, statsråd m.m. Han hadde gode forbindelser i toppledelsen i Aker og spesielt med daværende generaldirektør Martin Siem. Sistnevnte ble for øvrig internasjonalt kjent for sin medvirkning med kanonbåtleveransene til Israel.

Vår næringskonsulent fikk Aker interessert i en etablering i Verdal.

Akers planer, som var strengt fortrolige, gikk ut på å etablere en bedrift for produksjon av armatur m.v. for oljeboringsutstyr.

Som så ofte ellers med slike bedriftsetableringer i distriktet, var statlig medvirkning i finansieringen en forutsetning.

Et utkast til brev fra kommunen til regjeringen v/ statsminister Per Borten ble utarbeidet. Dette ble imidlertid aldri sendt.

Hele prosjektet var på et så forberedende stadium at det måtte behandles strengt fortrolig. Selv Akersjefen Fred Olsen var ikke orientert om planene!

Jeg foreslo at vi orienterte pressen og NRK om viktigheten av at saken ikke ble omtalt før vi hadde gitt klarsignal. Og de holdt kjeft.

Dessverre ble det ikke noen Aker-etablering på dette tidspunkt.

I 1971 fikk vi ny kontakt med Aker etter at Aker-gruppen hadde overtatt Ellingsens Mek. Verksted.

Opprinnelig var planen å bygge oljeproduksjonstårn i stål, men disse planene ble utsatt idet man heller satset på bygging av boreriger.

Den første offisielle kontakt med Aker-gruppen skjedde i februar 1971. Ordfører Karl Ydse og underskrevne var kort tid i forveien blitt orientert av direktør Herman Hagen i SIVA om Aker-gruppens interesse for etablering i Verdal.

Formannskapet satte ned et forhandlingsutvalg med ordføreren som formann. H.r. advokat Helge

Leiv Svarva ble engasjert som juridisk rådgiver. Videre var professor Anton Brandtzæg og sivilingeniør Leif Ødegård med som tekniske konsulenter. De to sistnevnte ledet for øvrig i sin tid havneutbyggingen i Verdal.

I samsvar med vanlig praksis orienterte vi fylkesmann Ole Bae om saken (det var før vi ble velsignet med fylkeskommunen!)

Vi lovte å holde fylkesmannen løpende orientert om sakens gang. Etter møtet på fylkesmannens kontor utspant seg et interessant intermesso: En av fylkesmannens nærmeste medarbeidere vinket oss til side. Hans beskjed lød kort og godt: Hold oss utenfor denne saken! Vi gjorde det.

Etter en tid møtte jeg vedkommende tjenestemann og spurte spent etter fylkesmannens reaksjon på manglende orientering fra Verdal. Han fortalte da at fylkesmannen var innforstått med det! Fylkesmann Ole Bae var en klok mann! Han viste – hva jeg senere som rådmann fikk erfare i overmål – at det offentlige byråkrati er et slett redskap når det gjelder bedriftsetableringer.

Det ble mange og tidkrevende drøftinger før vi kom fram til et avtaleutkast. Det var nødvendig å ha god kontakt med de sentrale myndigheter, og det ble mange Oslo-turer.

For ordfører Karl Ydse ble det en meget hektisk tid. Han var ordfører på deltid, og hvis det skulle være berettiget med ordfører på heltid, måtte det ha vært på den tid. Men en ordning med ordfører på heltid var

nok ikke politisk "moden" ennå.

Det er ingen grunn til å legge skjul på at det fra mange hold ble reist betenkeligheter over Aker-etableringen.

En gjennomføring av disse planene ville utvilsomt gi Aker en dominerende innflytelse både i havneområdet og industriområdet. Mye av arbeidskraften måtte hentes utenfra. Dette kunne føre til uro i bygdesamfunnet med fare for økt kriminalitet og sosiale problemer for øvrig. Dette var argumenter vi ofte fikk høre.

Når det gjaldt Akers tomtearealer var det særlig viktig at vi kom fram til en løsning der det ble tatt nødvendig hensyn til også andre brukere av havneområdet. Her bør en kanskje erindre at havna i sin tid ble bygget som en industrihavn med sikte på å dekke det transportbehov som Hafslunds karbidfabrikk var beregnet å få.

Under drøftingene med Aker var direktør Thor Frey Larsen en sentral person. Forhandlingene ble ført i en vennskapelig atmosfære, men det er ingen grunn til å legge skjul på at det ble lange og harde forhandlinger før vi kom fram til enighet.

For meg personlig bød det første møtet med Akers forhandlingsdelegasjon på en "byråkratisk" overraskelse. Det viste seg nemlig at Aker hadde ingen jurist innen sin administrasjon. Jeg mintes Hafslund der direksjonen med ett unntak besto av høyesterettsadvokater!

Aker møtte derfor med advokat Weider, som for anledningen var utlånt fra Fred Olsen.

Ved de senere forhandlinger i 1973 om utvidelse av Akers industriområde møtte imidlertid den unge juristen Karl Glad.

Jeg minnes at hr. advokat Helge Leiv Svarva bemerket til meg etter det første møte med Karl Glad: "den mannen får vi nok høre nærmere fra". Det tok ikke lang tid før Karl Glad ble øverste sjef for Aker. Senere ble den samme Karl Glad den mektige leder av NHO.

Tilbake til den endelige etableringsavtale med Aker. Den ble lagt fram for kommunestyret i åpent møte 9. februar 1972 og ble enstemmig vedtatt etter at kommunestyret med 39 mot 4 stemmer hadde forkastet et

forslag fra Sosialistisk Fellesliste om bortfeste og ikke salg av tomtearealet.

Det faktum at avtalen fikk tilslutning fra et samlet kommunestyre var av den største betydning for forholdet til Aker og for den videre oppfølging.

At saken ble behandlet i full offentlighet anså jeg som rådmann for svært verdifullt for tillitsforholdet til kommunens innbyggere.

Det må i denne forbindelse være tillatt å nevne at kommunestyrets behandling i 1960 av Hafslunds planer om en karbidfabrikk skjedde for lukkede dører. Kommunen skulle for øvrig stille et tomteareal på 300 da vederlagsfritt til disposisjon for Hafslund. Kommunen sto nok i en svak forhandlingsposisjon den gang.

I avtalen av 1973 med Aker fikk vi etter harde forhandlinger med et punkt om at Aker i tillegg til arealprisen skulle betale 1 mill. kroner til anlegg av badeplass og småbåthavn. Denne millionen ble avsatt til fond og senere vedtatt utlånt til bygging av Garnes skole.

Av budsjettmessige grunner ble det imidlertid ikke noen tilbakeføring. Tilbakeføringsplikten opphevet av kommunestyret. Juridisk holdbart, men klokt?

For en som er oppvokst i "skyggen" av et mektig industrikonsern, var jeg spent på om Aker med den dominerende stilling det ville få i lokalsamfunnet tok sikte på å "styre" kommunen.

Men min frykt i så måte viste seg å være helt ubegrunnet. Akers holdning og opptreden overfor de kommunale myndigheter har helt fra første stund vært saklig og korrekt.

Akeretableringen i seg selv og dens ringvirkninger førte naturlig nok med seg en rekke utbyggingsoppgaver som det i første rekke ble kommunens ansvar å løse.

Jeg skal ikke her gå nærmere inn på disse, men vil kort nevne: Inntil 1969 hadde vi en 10-årsperiode med netto utflytting. Etter Aker-etableringen kom vi opp i en befolkningsvekst enkelte år på 4,5 – 5 pst.

Behovet for boliger var enormt på 1970-tallet. Enkelte år ble det reist opptil 300 leiligheter. Her gjorde Verdals Boligbyggelag en kjempeinnsats.

Skoleutbyggingen måtte forseres. Helse- og sosialstellet måtte styrkes, likeså kulturtilbudet.

Jeg er av den oppfatning at kommunen greide å løse disse utbyggingsoppgavene på en forsvarlig måte. Dette skyldes i første rekke det gode samarbeid i kommunen mellom de folkevalgte og administrasjonen og ikke minst den positive innsatsen fra bygdas næringsliv. Vi har alltid hatt en dyktig håndverk- og entreprenørstand i Verdal. Jeg må også få nevne Sparebankens sterke engasjement for å løse kommunens og næringslivets kapitalbehov. Det faller meg naturlig å peke på bank-sjef Torgeir Næss sin innsats her.

Fylkesmann Leif Granli, som var en vettug mann, sa det slik: Verdal kommune har to hovedproblemer: dyrkajord og kapitalbehov. Og bruk av dyrkajord i forbindelse med boligbyggingen var da virkelig et hett tema i disse utbyggingsåra. Nettopp for å spare dyrkajord fikk vi et bo-settingsmønster med økonomiske konsekvenser som vi sliter med den dag i dag. For meg som rådmann ble det et tankekors at våre sentrale myndigheter ikke hadde klart for seg den belastning det egentlig er for et lokalsamfunn å ta imot en så sterk og rask industrireisning som den vi opplevde i Verdal.

Vi fikk mange trange budsjetter i 1970- og 1980-åra. Så vanskelig kommuneøkonomi er ikke noe nytt fenomen for våre kommunepolitikere!

Jeg har personlig lenge hatt et ønske om at en seriøs forskergruppe på bredt vitenskapelig grunnlag foretok en analyse og vurdering av Verdals utvikling fra et stabilt bygdesamfunn til et moderne industrisamfunn. Et slikt forskningsarbeid burde være av den største verdi, ikke bare for Verdal, men for norsk distriktpolitikk i det hele. Men fri oss fra nye kvasivitenskapelige utgreiinger om de såkalte "verdalske tilstander" som vi har vært beåret med.

Jeg vil avslutte disse spredte bemerkningene omkring Aker-etableringen med å sitere nå avdøde ordfører Ola G. Tromsdal idet jeg gjør hans ord til mine: "Går det godt med Aker, går det også godt med kommunen".

HALLE KYRKJE STAD

Søndag 1. juli 2007

Det er friluftsgudstjeneste ved Halle Kyrkjestad.

Det er vakkert sommervær, ca. 20 grader og litt vind.

Det blåser ofte her, for stedet ligger høyt og fritt. Fred hviler over stedet likevel. Her høres bare fuglekvisper.

Kirkegården er omkranset av gamle, store bjørketrær. Ei bjørk står midt på plassen. Ved denne bjørka står en minnestein over Halle kirke som brant ned etter lynnedslag i 1815.

Folk fra hele bygda har møtt frem til gudstjeneste i dag. Det skal også være barnedåp. Dåpsbarnet er fra en av nabogårdene.

Gudstjenesten her er en begivenhet som samler folk fra hele bygda. I dag er ca. 80 personer samlet. Noen sitter på medbragte stoler, noen har slått seg ned i gresset. Det er høysommer.

Halle gamle kyrkjestad ligger på Hallbakkan i Vinne.

Utsikten herfra er fantastisk.

En føler seg andektig i disse omgivelsene, ved denne begivenheten.

Her sitter gode gamle naboer fra Hallbakkan.

Det er trivelig å treffes.

Presten preker over Paulus' brev til romerne, tankene får lov til å vandre.

Barndommen hadde jeg her, nærmere bestemt på gården Mellom-Hallan, som ligger like ved kirkegården. Her på kirkegården hadde brødrene mine og jeg en fin tumleplass. På kirkegården ble det lekt "Tredjemann i vinden", "cowboy og indianer" og vi hoppet høyde sammen med andre barn uten å tenke på at vi lekte på en kirkegård. "Kjerkgård'n", som vi sa, var bare et navn for oss.

Ved bjørka som står midt på kirkegården holdt vi begravelse over fugler, som vi barna med stor omsorg hadde forsøkt å holde i live etter at de hadde hatt et ublidt møte med katta. Vi lyktes aldri i vår iver etter å holde liv i disse fuglene. Med barnlig sorg holdt vi begravelse på kirkegården.

Vi pyntet grava med villblomster og et kors av trepinner. Vi la vår flid i å gjøre stedet pent.

Det er spesielt å tenke på dette nå når en sitter her og deltar i ei "skikkelig" gudstjeneste.

Kirkegården var til dels overgrodd av høyt gress, kan jeg minnes. På den ene delen sto mammas klessnor. Jeg måtte ofte hjelpe henne med klærne på klessnora, uten å synes at det var merkelig at snora var plassert akkurat der.

Stedet var omkranset av bjørk, det var spennende for oss barna å kutte grener på disse bjørkene om vårene og tre flasker innpå de avkuttete grenene for å samle bjørkesaft. Iveren var stor når vi skulle sjekke fangsten og smake på den i etterkant.

Spennning var det også når vi lurte med sigarettpapir, samlet tørt gress på kirkegården for å rulle "røyk" og smugrøyke i maskinbua like ved.

Like ved maskinbua sto ei falleferdig smie. Der var vi ofte for å "dra i belgen" og oppleve virkningen av det.

Før det ble anlagt bilvei over Hallbakkan, gikk det en kjerrevei mellom Mellom-Hallan og Sør-Hallan. Denne gikk like inntil kirkegården. Langs denne veien gikk jeg da jeg på oppfordring skulle til Sør-Hallan for å kjøpe egg. Jeg likte godt å gjøre dette ærendet for mamma. 12 egg ble talt opp, så ble det alltid lagt et ekstra egg på toppen. I tillegg fikk jeg alltid et "godtastytj" i handa før jeg gikk.

I hjørnet mellom kjerreveien og maskinbua hadde jeg "skolehage" med sukkererter, gulrot og mainepe. Det ble alltid hektisk luking av ugress når det utpå sommeren spurtes at lærer Figenschou var på vei på sykkel for å kontrollere elevenes innsats i forhold til naturfagoppgaven i sommerferien.

På et annet hjørne av kirkegården, ved "kugjeilen", var ripshagen.

Et sterkt minne fra barneåra er da gamle Ida i nabogården Nord-Hallan døde. Hennes dødsfall er det første dødsfall jeg minnes. Barn og barnebarn kom heim i forbindelse med dødsfallet. Jeg ble spurt om å ta med de minste barna for å plukke rips i ripshagen ved kirkegården slik at de voksne fikk ro til å ta seg av det som måtte ordnes i forbindelse med dødsfallet.

Mange minner dukker opp mens jeg sitter her. Minner fra de 14 åra jeg hadde Halle Kyrkjestad som nærmeste nabo. Det er minner fra en rik barndom. Rikdommen bestod ikke av penger, men av opplevelser og omsorg for hverandre.

Gudstjenesten er over. Jeg er tilbake i nåtid. Soknerådet serverer kaffe på kirkebakken. Folk drikker

>> Avduking av minnebauta ved Halle kyrkjestad den 3/7-1983.

Fra venstre: Prost Hilmar Romsøy, Thomas Berg og prost Sigurd Ansnes

kaffe mens de utveksler nyheter, minner og informasjon og hilser på gamle kjente som de ikke har møtt på lenge. Kanskje skjedde det samme her da kirkegjengerne avsluttet samværet i Halle Kirke første helg i juli for hundreår siden også.

Når Halle Kirke ble bygd, er ukjent, men det er funnet gamle nedtegnelser fra 1513, som forteller at det stod ei kirke på Halle. Halle kirke var ei trekirke. Det finnes ingen tegninger som viser hvordan kirka såg ut, men det finnes ei inventarliste fra 1646 og Gerhard Schønning skrev i 1775 at "Vuku og Halle kirker ere vel trebygninger, men dog forsynede med smukke ornamenter, og indentil smukt malede". I 1682 ble det bygd et tretårn med jernspir på toppen av kirka for at klokkene skulle høres bedre.

Skriften fra 1813 forteller at kirka da var i dårlig stand. Det ble besluttet å bygge ny kirke i Vinne i 1813. Mens den nybygginga pågikk, brant Halle gamle kirke ned 21. juni 1815. Lynet slo ned i tårnet. Kirken brant ned på kort tid uten at noe ble reddet ut. Etter at Vinne nye kirke ble bygd, opphørte bruken av Halle som kirkested. I 1863 satte "kyrkjestyret" opp 4 steiner som skulle markere ytterkantene av kirkegården. Seinere ble det plantet bjørk rundt kirkegården.

I 1983 ble det gjort en omfattende restaurering på kirkegården, og det ble reist en minnestein der. Den 3. juli samme år ble den første friluftsgudstjenesten holdt på stedet. Prost Hilmar Romsøy forrettet og prost Sig-

urd Ansnes foretok den høytidelige avdukingen av minnesteinen. Fra da av har det blitt holdt friluftsgudstjeneste der hver første helg i juli. Opplevelsen ved å være til stede ved denne friluftsgudstjenesten er alltid minneverdig og spesiell.

Referanse: "Verdal Historielags skrifter 9" av Thomas Berg: "Halle Annex Kyrkje".

Det er utrolig så fort et år går, men nå er det faktisk snart jul igjen. Vi fortsetter der vi slapp i fjor med tradisjonsmat.

Jeg vil gjerne utfordre den yngre garde til å prøve litt av den "gammeldagse maten". Det behøver ikke bare være pizza, tacos etc. hver eneste helg. Og hvorfor ikke imponere den litt eldre garde med selvlaget tradisjonsmat. Og min påstand er fremdeles at slik mat kan serveres til festlig lag og jeg er sikker på at gjestene vil bli storfnøyd. I år var vi på besøk

hos Hanna Lyngstad og fikk servert heilsodd. Skal vi være helt ærlige så er det ikke mye som smaker bedre enn hjemmelaget mat og det var absolutt dette vi fikk servert. Jeg vet at det er mange lokale variasjoner av denne retten, men her kommer Hannas smakfulle utgave.

God jul!

OPPSKRIFTEN 4-6 porsjoner

2 kg svinekjøtt (f.eks. nakkekoteletter)	Ha så i melbollene:
3 1/2 ts. salt	40 g smeltet margarin
5 g hel ingefær	1 stort egg
Kokes i en time.	1/3 ts. salt
Ha så i	1 ts. farin
250 g gulrøtter	1,5 dl melk
250 g snittet hodekål	1/3 ts. revet muskat
Etter oppkok, ha så i 700-800 g poteter.	200 g hvetemel
Kokes til potetene er ferdige.	

Kjøtt, poteter og boller serveres for seg og kraften med grønnsaker serveres i djuptallerken ved siden av og denne brukes også som saus til.

Hva som skal drikkes til er opp til en selv, men i festlig lag passer det veldig bra med øl og akevitt til denne retten.

Kokkens hjørne
av Lennart Nordberg

Menderadioen fra 1930

Min far, Ingvald Heine Tronsmo, kjøpte denne radioen i 1935 nede på Verdalsøra. Jeg er ikke sikker på om det var den første radioen som kom til Vera? Jeg tror det fantes en i Storlunet også, rundt den tida? Et stort framskritt var det i alle fall, da han bare hadde en tutgrammofon, og at de abonnerte på Innherreds folkeblad og Verdalingen da.

Da krigen brøt ut i 1940, ble alle pålagt å levere inn sine radioapparater. Men pappa pakket radioen ned i eska, surret en lerretssekk utenpå der igjen, og gjemte den under en gran oppom Sveet. Der lå den til året etter, da bar han den til Åsingen (Sandneset) på svensk side. Da krigen var slutt, hentet han den hjem igjen, og den ble da brukt fram til en ny ble innkjøpt rundt 1949-1950 engang. Sist på 1940-tallet, måtte han kjøpe nye batterier til den, så han dro på Verdalsøra for å handle disse. Det var 2 typer

batteri han måtte ha, et akkumulatorbatteri på 2 volt og et batteri på 90 volt med syre i. Det han ikke merket var at syre fra 90-voltsbatteriet hadde lekket ut. Da han skulle bruke sekken senere, smuldret den i stykker mellom fingrene hans, så han måtte investere i ny Berganssekk etterpå. Radioen ble som sagt byttet i en nyere type og da ble Menderadioen pensjonert, men heldigvis ikke kastet. Pappa hadde samme innstillingen som mange av oss andre, "kjekt å ha, den kan sikkert komme til nytte en vakker dag", som det står i visa til Øystein Sunde. I 1966-1967 fikk jeg denne Menderadioen av pappa, mot at jeg skulle ta vare på den og ikke ødelegge den o.s.v. Dette har jeg holdt.

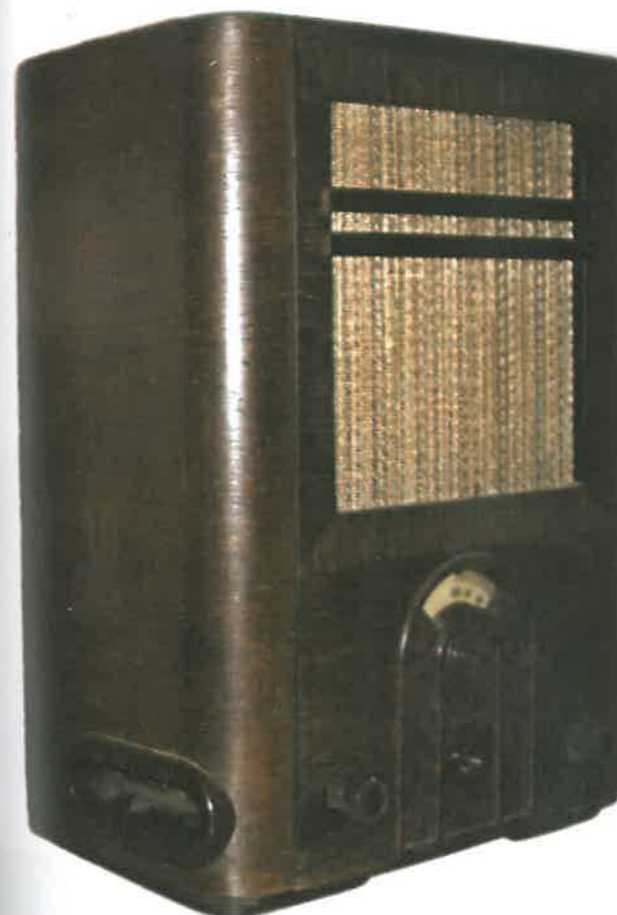
Da jeg ble konfirmert, kjøpte jeg meg en reisegrammofon for noe av pengene. En hendig sak med FM- og AM-radio på, men da høyttaleren ble litt ramponert, koblet jeg Menderadioen på uttaket. Dermed hadde jeg den flotte høyttaleren.

Etter at jeg flyttet for meg selv, laga jeg "museum" oppå kvisten i gammelhuset. Der fikk radioen plass sammen med mange andre ting hjemme fra. Da nyhuset ble bygd, ble disse tingene pakket i esker, deriblant radioen, og alt ble stuvet bort på kvisten. Radioen ble lagt i eska med plast rundt for å beskytte den mest mulig mot støv og slikt.

I 1983 ble det opplyst at NRK skulle feire 50-årsjubileum, og i den anledning var Verdal Samvirkelag interessert i å låne gamle radioer til en utstilling. "Mende'n" ble hentet ned fra kvisten og havnet så på utstilling. Slik fikk jeg høre at det var en 1930-modell. De skulle til å kaste eska jeg hadde den i, men jeg fikk heldigvis avverget det i siste øyeblikk. For tro det eller ei, originaleska eksisterer også den dag i dag. Jeg oppbevarer radioen i den, og den er et like stort klenodie å ha. Etter utstillingen ble vi som hadde hatt våre klenodier til beskuelse, forært en liten radio med ørepropper for å ha i brystlomma. Se radioen som er avbildet foran eska på bildet.

I 1999 tok jeg fram radioen til min sønn, Ola Johannes, han hadde lyst til å se om det var liv i den gamle "skrotten". På hver ledning bak på radioen er det merket hvilken pol på batteriet hver kobling skal festes til, og hvilken strømstyrke de skal ha. Han bygde en slags eliminatorsak og på ny gikk det strøm gjennom de gamle slitte ledningene. Tro det eller ei så kom det musikk ut av radioen igjen, dog litt svakt da sendingene i dag for det meste er på FM-båndet.

Da mamma fikk høre dette sa hun at da de brukte radioen hjemme på Sveet, så var den klarest når det var gråvær, men at det var en bra radio ellers og. En artig sak fra "forna da'r". Så lenge en ikke kaster slikt, men gjemmer det om det er mulig, kan slekter etter oss se hvilke hjelpemidler vi hadde før i tiden.

Menderadioen fra 1930 og miniradioen

PÅ JAKT ETTER

FAUNERS

I Sappada – der Dolomittene slutter – bor Silvio Fauner. Navnet er for alltid knyttet til stafettdramaet fra OL på Lillehammer, da italieneren knuste gulldrømmen til vår mann Sture, i en stafett-thriller vi aldri hadde sett maken til. Øyeblikket glemmer jeg aldri, og heller ikke de andre helgådalingene som besøkte "nabohygda" til Silvo Fauner, Anterselva, under verdensmesterskapet i skiskyting i år, glemmer det bitre nederlaget.

I den koselige spisesalen i Gasthof Sonne i Monguelfo ble idéen satt ut i livet; vi reiser til Sappada og tar gullet tilbake til Leirådalen...

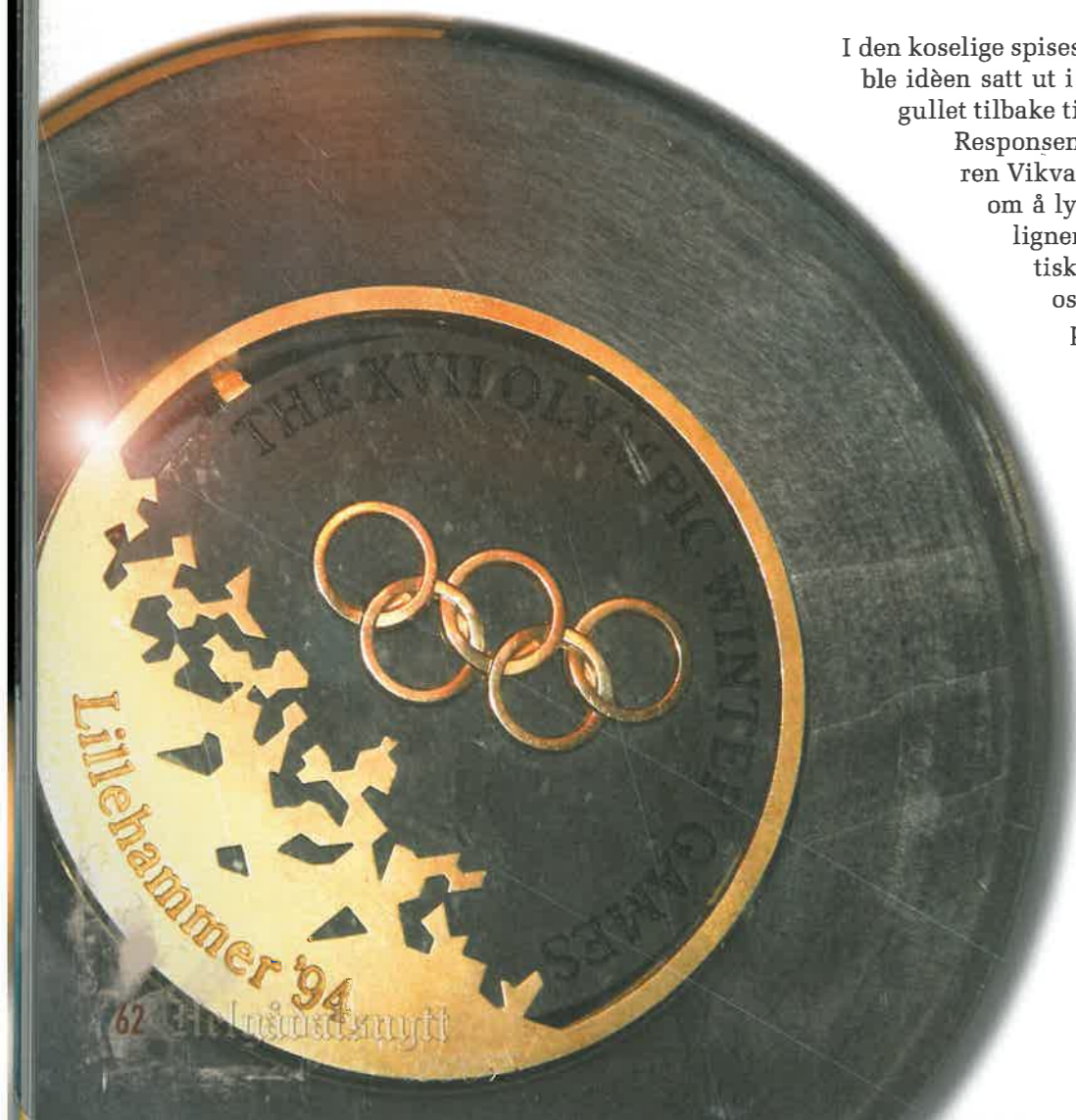
Responseren var ikke overveldende. Reiselederen Vikvang var betenkt, og gav oss lite håp om å lykkes. Italiensk sjåvinisme, mafia-lignende tilstander og ikke minst idiotiske trailersjåførere som kom til å feie oss ut av veien over de bratte fjellpassene, var argumentene som ble brukt. Her var det lite trøst å få, uten at det påvirket den harde kjernen av helgådalingere som elsker spenning og utfordringer...

Kveldskosen i peisestua ble preget av det som skulle skje dagen etter, og etter et par glass med sterk og god Jägermeister, ble det en rolig og tidlig kveld.

Jakten på Fauners gull var i gang. Tidlig onsdag morgen, våkner vi av kirkeklokkene og en høylytt hane i nabohuset. Et gløtt ut av vinduet bekrefter det vi hadde håpet på; tungt snøvær og skodde i Dolomit-

GULL

>> Silvio Fauner.
Alltid knyttet til stafettdramaet fra OL på Lillehammer.

tene. Et riktig godt rørvær. I dobbeltsenga stikker nesen til Magnar opp av dyna. Er han ikke lenger sterk nok for en slik utfordring? Det er rart, for CV'n til mannen er jo fylt av dramatik. Fra grupearbeid langt under jorda på Svalbard, til uvirkelige opplevelser fra Fagerlifjellet som sauegjeter.

Heller ikke Store-Per blir med, forstå det den som vil. Da er det lettere å forstå at grossisten fra Premieskapet velger det vante og sikre; ølteltet i Anterselva. Den kledelige barten til mannen har da nesten ikke vært fri for ølskum under turen.

Klokken ni ruller vi ut fra parkeringsplassen ved Gasthof Sonne i en sort Ford Focus. I framsetet to menn i sorte briller; Sturla – onkel til Sture sin Heidi – bak rattet, og gamle Johs med sin brune håndveske. Nesten identisk med vesken

til Kjell i Olsenbanden, men med et annet innhold; fleisk og litt smågodt. Ingen makter å ta vare på de enkle og gode stunder i livet med god mat og drikke, slik som Johs.

I baksetet sitter daglig leder av Tre-Tom, en kar som helt sikkert blir tung på sponsorsiden, for ikke å si baktung, når fremtidige turer skal sponses.

Ved hans side, bror Torgeir, som i følge reiseleder Vikvang er den som har mest til felles med nMagnus.

Torgeir har lært seg to ord på tysk; "grosse Bier" og ett på italiensk; "momento", og i løpet av dagen får han bruk for all sin språkkunnskap.

Videre i baksetet; undertegnede, som føler at turen har stor fallhøyde og mobbe-effekt hvis den blir mislykket.

Ved middagstider er vi framme, etter en opplevelsersrik tur gjennom

små landsbyer, over passet di M. Croce og ned til landsbyen Stefano de Candore, der den gamle langrennstjernen Maurilio De Zolt bor, og videre opp bakkene til Sappada.

Vi parkerer bilen og rusler oppover den eneste gata i byen, som er både lang og bratt. Jeg har lest mange artikler om Silvio Fauner og Sappada. Derfor føler jeg en viss høytid når jeg går gatelangs der Silvio har rullet nedover på sine rulleski, før snøen har kommet utpå høsten. Hver søndagsmorgen, når de taggete Dolomittene har tegnet seg mot morgenrødmen, har han staket seg nedover for å hente De Zolt. På tilbaketuren har han hatt den gamle ringreven på slep opp de bratte bakkene til Sappada. Først da har byen våknet til en ny dag og Silvio har møtt landsbyens koner i sine sorte skaut på vei til kirka. "Ciao, Silvio", har de ropt etter mannen

>> I denne idylliske gata – høyt oppe mot himmelen og den østerrikske grensen – bor Silvio Fauner.

som fikk heltestatus etter gullet fra Lillehammer.

Vi har i løpet av turen mottatt flere sms fra vår mann "Råksen" oppe i skiskytter-arenaen med en undertone av litt mobbing og spydighet. De har vanskelig for å forstå vårt valg på en dag det kan bli norsk gull i Anterselva. Selv om vi fortsatt er optimister, så har en viss usikkerhet sneket seg inn i ubevisstheden i det vi nærmer oss målet. Kanskje skal vi være fornøyde om vi bare finner huset der han bor og får tatt et bilde av det. Oppe i gata ligger turistinformasjonen. Der møter vi en ung, trivelig dame som tar fram et kart og krysser av stedet der Silvio bor og hun tror sikkert at han er hjemme. Hun forteller at lenger nede i dalen bor De Zolt, men han er vanskeligere å treffe, for han er ofte på jakt.

På vår rundtur i Sappada oppdager vi et stort skilt på taket av en kjøttvarebutikk. "Sappada paese dl Pietro Piller Cottrer" står det med store bokstaver og et stort bilde av helten og hans to medaljer fra Torino 2006. Det var litt av en overraskelse, en bonus, men også et lite nederlag; at vi ikke visste at her bor Italias store langrennsløper, Piller Cottrer. Det var ikke bra, og det bør ikke Vikvang få høre.

Ut av kjøttbutikken kommer plutselig en kar i hvitt forkle og kniv i handa og drar oss inn gjennom døra. Her prøver Torgeir sine italienske språkkunnskaper for første gang; "momento, momento", uten at det hjelper noen verdens ting. Inne i butikken blir vi nesten mottatt som helter. Mannen med kjøttkniven deler ut sponsorkort og pins og plutselig spør han, på litt dårlig engelsk, om vi vil hilse på Piller Cottrer. Før han har fått svar, raser han i vei på mobilen. "Dæven", sier Torgeir, "den karen kan verkele italiensk". Helgådalingen er imponert. Smilende forteller vår italienske venn at Piller Cottrer gjerne vil hilse på oss, om vi har tid til å vente en liten time. Selvfølgelig har vi det og vi korter

av ventetiden med en god pizza i en koselig restaurant i nabo-huset. Her kommer språkkunnskapene til Torgeir endelig til sin rett overfor en grinet og stresset serveringsdame som nesten ikke har tid til å vente på bestillingen. "Momento, momento", sier Torgeir og damen trekker seg høflig tilbake. Etter en liten stund kommer hun smilende igjen og vi får bestilt vår pizza. Vi er nå høyt oppe og stemningen er stor. Vurderer å sende en sjokkmelding til "Råksen" i Anterselva, som takk for sist, men etter en nøktern vurdering velger vi å ligge litt lavt i terrenget; enn om italienerne har lurt oss?

Mistanken blir forsterket når vi ser mannen med kniven og hans kompanjong låser butikken og forsvinner smilende ut til siesta. Ute på gata ser vi heller ingen Piller Cottrer, knapt nok et eneste menneske. Plutselig stanser en blå varebil og ut spretter en liten, smilende kar i blå arbeidsklær og svensk landslagslue og roper; "heia Norge, heia Norge". Det er servicemannen til Piller Cottrer som prater litt svensk og litt engelsk i stor hastighet.

>> Huset til familien Fauner, der kona Luiselle har antikvitetsforretning i underetasjen.

<< Eventyrlig stemning på skiskytterarenaen i Anterselva, der Torgeir og Odd Helge ("Råksen") feiret gullet til Bjørndalen i godt selskap.

>> Piller Cottreers smilende servicemann som pratet både svensk og engelsk i stor hastighet.

>> Pietro Piller Cottreer; en sympatisk og trivelig kar i lag med sin lille datter.

Han forteller at han er sammen med en svensk "flicka", at han har gått Vasaloppet mange ganger og at han elsker "Norje". Han beklager at Pietro er litt sein, men han kommer, han kommer, og plutselig står han der, Pietro Piller Cottreer med sin lille datter på armen og hilser vennlig. Det er en merittert langrennsløper med både VM- og OL-gull som inviterer oss til en trivelig prat og godt drikke på en kafè over gata. Pietro, Torgeir og undertegnede tar alle en "grosse Bier". De andre velger alkoholfri drikke, de har alle en idrettslig bakgrunn og litt moral igjen fra sin storhetstid, og kanskje planer om å gå Hervolrennet en gang ut på vinteren?

Det ble en trivelig stund i lag med Piller Cottreer, selv om det føles litt uvirkelig å sitte på en liten kafè i Nord-Italia og drikke øl i lag med en av de store favorittene til verdensmesterskapet i Sapporo om noen uker. Han snakker godt engelsk, og forteller oss mye om både

De Zolt og Fauner og at han håper å avslutte karrieren i VM i Oslo med fire år.

Tiden går fort i godt selskap, og før vi takker for oss skriver Piller Cottreer en personlig hilsen til hver av oss på en stor sponsorplakat.

Klokken 14.45 italiensk tid parkerer vi bilen i gata nedenfor huset til Fauner. Vi har få problemer med å finne fram, takket være dama på turistbyrået som gav oss god informasjon. Silvio bor høyt oppe i lia, mot himmelen og den østerrikske grense. Huset skiller seg ut fra de andre i nabolaget, både i størrelse og arkitektur med et mørkt og værbitte treverk. En stor veranda med masse blomsterkasser og en praktfull utsikt over Sappada og Dolomittene. Ved inngangsdøra litt julepynt og to par små ski; Fischerski.

Vi ringer på og ut kommer en smilende Silvio og hilser vennlig. Vi prater, smiler og tar massevis av bilder, og så må det uunngåelige spørsmålet komme; gullmedaljen fra Lillehammer. Silvio blir enda mer smilende og ber oss inn. Det er ikke noe prangende idrettshjem der pokalene flommer over og dominerer, men et alminnelig hus - et koselig hjem.

Gullmedaljen fra Lillehammer ligger beskjedent i et etui bak glassdøren i et vitrineskap. Han tar medaljen fram og lar meg kjenne på den. Den er ikke spesiell vakker, spør du meg, men du verden, den har sjel og den fremkaller sterke minner. Jeg føler hjertebanken, suget i mellomgulvet, den klamme svetten i hendene når jeg tenker tilbake til en februar dag i kjellerstua til Gran på Melan for mange år siden, i arbeidssammenheng. Matpause; brødkive og brunost, og et stafett-drama med et sørgelig utfall. Jeg glemmer aldri det bitreste nederlaget under jubeldagene på Lillehammer. Den dagen unte jeg ikke italienerne gullet. Fauner drog ikke en eneste meter... Nå står jeg her, tretten år etter stafett-thrilleren. Mer vennligsinnet overfor italienerne og ikke så lite høytidstemt med gullet i handa. Medaljen som la grunnlaget for det livet Silvio kan leve i dag. Stafett-

>> Sturla gjør det siste forsøk på å ta tilbake gullet fra Fauner. Johs. Torgeir og Tom er avventende.

seieren var egentlig en individuell seier for han, så kanskje var det greit at det ble bare sølv på vår mann, Sture? En dempet jubel fra TV-stua; Linda Grubben har gått til topps i Anterselva. Silvio synes det blir for mye gull til Norge. Det blir en uforglemmelig stund i lag med Silvio, der oppe mellom de høye fjellene. Her har han bodd i hele sitt liv. Det er bare å se seg rundt, så vil alle forstå det. De høye fjelltoppene og de mørke trærne som trekker tregrensa langt oppover fjellet mot brunlig stein og snø. Alt farget av et lite gløtt av en sol som maler Dolomittene i varme farger.

Vi tar farvel med Silvio, og lar oss beruse av skjønnheten og opplevelsen når vi kjører nedover bakkene mot Stefano de Candore, i håp om å få hilse på Maurilio De Zolt. Vi gamle gutter som er glad i langrenn "kjenner" selvfølgelig De Zolt. En ekte "fjellkar" som jakter hjort og fjellgeit i "verdens vakreste fjell", Dolomittene. Det var derfor han var så god i kupert terreng. Når han var hjemme og ikke jobbet i byens brannmannskap, så svidde han ofte av en dråpe eller to av sin høyst ulovlige produksjon av snaps. Synd at han aldri fikk opp-

leve helgådalingene under Flyktingerrennet...

Vi stopper en eldre dame i sort skaut og prøver å spørre etter De Zolt. Hun smiler og peker i alle retninger, "Maurilio, Maurilio", uten at vi blir klokere av den grunn. Vi kjører litt rundt i byen, men ser ikke en levende sjel. Alt virker øde og forlatt. Svaret får vi når vi kjører forbi kirka, der kryr det av sortkledde folk. Det er begravelse og kanskje er De Zolt der?

Vi føler at det blir vanskelig å få hilse på vår gamle helt, som opplevde det å slå nordmennene i Norge foran 110 000 tilskuere på OL-arenaen i Lillehammer som det største i sin skikarriere. På "heimturen" kjører vi om den vakre Misurinasjøen der de olympiske skøyteløpene ble avviklet for 51 år siden. Den gangen var ikke "Råksen" fødd og verden så mye enklere...

"Råksen" ja, han skildrer gullløpet og stemningen fra Anterselva over mobilen. Vår mangel på dømmekraft berører han også. "Råksen" er i storslag...

Vi sender tilbake bare negative meldinger. Fauner har vi ikke lykkes å få tak i, men ellers har vi hatt

en fin tur. Sannheten skal vi først fortelle når vi møtes i peisestua om kvelden.

I spisesalen er "Råksen" og hans våpendragere i storslag. Med "gullskjorter" og hevede glass viser de liten medlidenhet med oss som ikke opplevde dagen i Anterselva. Vikvang har alt planene klare for en ny artikkel i Helgådalsnytt; "med helgådaling på nye eventyr". Et uunngåelig spørsmål i den sammenheng; hvor var du, Johs og de andre tapre pionerer da Linda Grubben tok gull i Anterselva 2007?

Svaret fikk han i peisestua utpå kvelden - undertegnede digital-kamera var beviset...

Dagen etter holdt "Råksen" senga. Den offisielle diagnose var feberfantasi. Heller ikke reiseleder Vikvang følte seg helt kjekk den dagen...

Marta Vømmølbuens festival

Marta & co. klarte det igjen
– nok en vellykket festival er vel overstått.
Her er noen billedglimt fra festivaldagen.

>> Olabil-konkurranse

Nytt av året var kåring av beste Olabil i barnas vømmøloppetog.
Det ble delt førsteplass til Sindre Vollan og Gisle Green.
Her får Vilde Roksvåg, Tobias Roksvåg og Jonas Green haik av de stolte vinnerne.

>> Barnas vømmøloppetog
blir bare større og større.
Her leder traktorfører Geir Ove Kulslid an feltet.

>> "Kveldens Vømmøl"

Ernst Rygg ble enstemmig kåret til
"Kveldens Vømmøl" av komiteen
"Marta Vømmølbuens Venner".
Her sammen med Anna Trebakk.

>> Endelig seier

Det måtte skikkelig "kvin-
nefolk" til for å dra seieren i
havn. Verdals sterkeste damer
er f.v.: Maj A. Nessemo, Linn
M. Nessemo, Lone Bremseth og
Marit S. Rotmo.

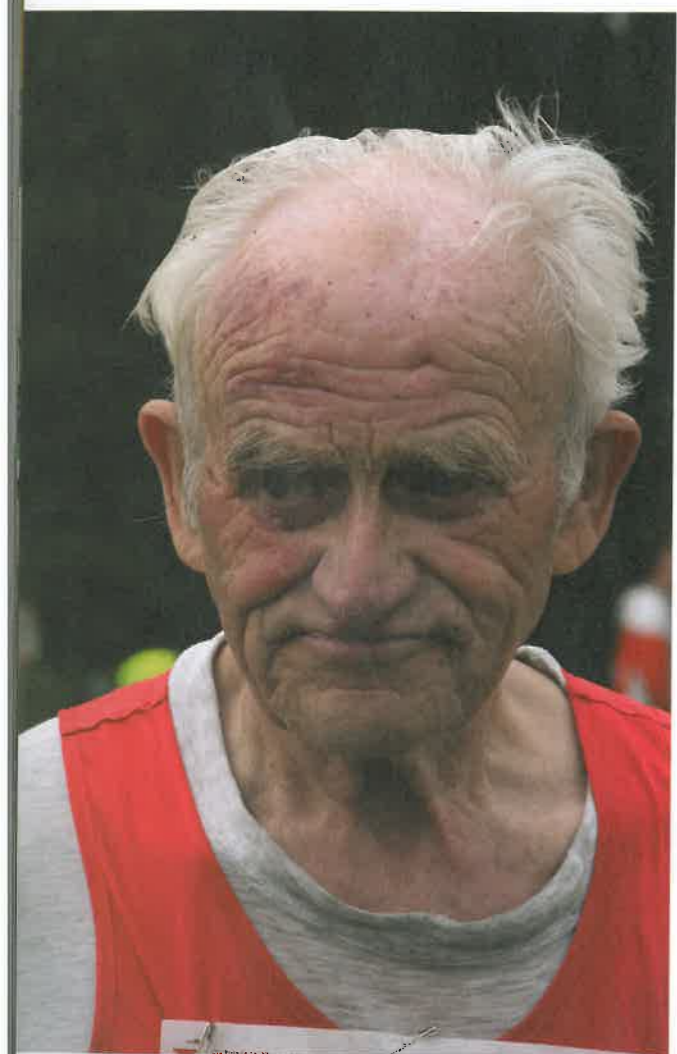

<< Vømmølfestivalen

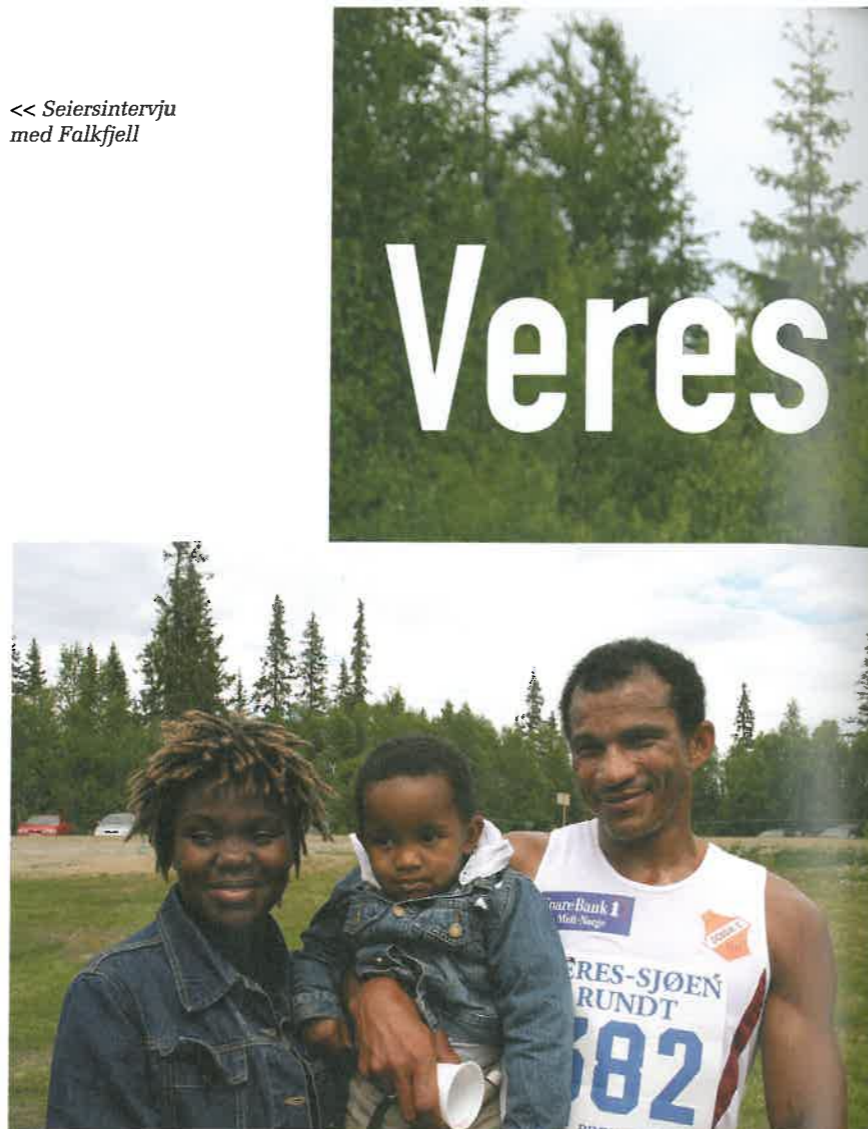
Vømmølfestivalen ble tradis-
jonen tro åpnet av Vømmøl-
gutten i Hærfossen. I år fikk
de besøk på scenen av en del
underlige karakterer fra dal-
strøket, her i Sturla Green og
Andreas Haugans skikkelser.

<< Seiersintervju med Falkjell

<< Evigunge Knut Green – alltid konsentrert og motivert for start.

>> Familien Carlos

>> Vinneren av Veressjøen Rundt, Bernhard Rønning, sammen med kransjente Kristine Ørtugen.

Veres festivalen 2007

Vinner av årets "Veressjøen Rundt" ble Bernhard Rønning fra Skogn med tiden 53:37. Ann Sissel Vehus var raskest i dameklassen med tiden 35:54. Her er Rønning i front foran Petter Northug jr. med Carlos på betryggende avstand.

Aktivt på Høgda!

I sommer har fotballgruppa i Helgådal IL arrangert aktivitetskvelder på Elneshøgda. Her har det vært noe for både store og små; fotball, terrengløp, kaffekos og nullop. På bildet ser vi f.v.: Tobias Roksvåg, Christoffer Richvoldsen og Elias Elnes Ness som har mottatt kveldens premie.